

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY

Katedra obchodního práva

Mgr. Gabriel Klimenta

Hmotněprávní a procesní
prostředky obrany proti zneužití
zajišťovací směnky

Rigorózní práce

Vedoucí práce: JUDr. Daniel Patěk, Ph.D.

Únor 2017

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11.2.2017

Mgr. Gabriel Klimenta

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu práce JUDr. Danielu Patěkovi, Ph.D. za vstřícnost a odborné vedení při psaní této rigorózní práce.

OBSAH

Úvod.....	1
1. Zajišťovací směnka.....	3
1.1 Abstraktní cenný papír	3
1.2 Pojem a právní úprava	7
1.3 Nepravá akcesorita a subsidiarita	10
1.4 Řádné využití.....	12
1.5 Blankosměnka a její vztah k zajišťovací směnce	14
1.6 Převod vlastnického práva k zajišťovací směnce	17
2. Způsoby zneužití zajišťovací směňky.....	21
2.1 Excesivní uplatnění zajišťovací směňky	21
2.2 Prosté osamostatnění zajišťovací směňky	22
2.3 Úplatné postoupení osamostatněných pohledávek.....	23
2.4 Osamostatnění provedené za účelem eliminace námitek	25
2.5 Osamostatnění nepravé.....	25
2.6 Neoprávněné zásahy do textu zajišťovací směňky.....	26
2.6.1 Padělání zajišťovací směňky.....	27
2.6.2 Nekalé přetvoření listiny ve směňku	28
2.6.3 Excesivní vyplnění blankosměňky	29
2.7 Zneužití směnečného rukojemství.....	32
3. Prevence při právních jednáních souvisejících se zajišťovací směňkou	37
3.1 Vystavení zajišťovací směňky.....	37
3.2 Smlouva o zajištění směňkou	39
3.3 Směnečné doložky.....	41
3.3.1 Doložka nikoli na řad.....	41
3.4 Informační doložky	42

3.4.1	Smlouva ve formě informační doložky	44
3.5	Plnění na zajištěnou pohledávku a zajišťovací směnku	46
3.6	Obezřetnost související s podpisy na zajišťovací směnce	48
3.6.1	Podoba a umístění podpisu za právnickou osobu	51
3.6.2	Formální a materiální platnost podpisu	54
4.	Obrana dlužníka v nalézacím řízení	57
4.1	Řízení o vydání směnečného platebního rozkazu	57
4.2	Řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu	60
4.3	Námitky absolutní a relativní	63
4.4	Důkazní břemeno v námitkovém řízení	66
4.5	Zneužití jako uplatňování práva v rozporu s dobrými mravy	69
4.5.1	Vztah zákazu zneužití práva a ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ	70
4.5.2	Simulovaný zmocňovací rubopis	74
5.	Obrana dlužníka ve vykonávacím řízení	76
5.1.1	Zajišťovací směnka a exekuce	77
5.1.2	Návrh na zastavení exekuce	79
5.1.3	Návrh na odklad exekuce	84
6.	Obrana dlužníka v insolvenčním řízení	86
6.1	Pluralita věřitelů	86
6.2	Souběžné přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení	89
6.2.1	Náležitosti přihlášky pohledávky ze zajišťovací směnky	90
6.3	Popření směnečných pohledávek	92
6.3.1	Vztah § 199 odst. 2 InsZ a čl. I. § 17 ZSŠ	97
6.3.2	Popření podmíněné pohledávky ze zajišťovací směnky	99
7.	Obrana v řízení o umoření směnky	101
7.1	Obecná východiska umoření směnky	101

7.2	Umořovací řízení	103
7.2.1	Umořovací edikt a související procesní obrana	104
7.2.2	Právo věřitele na předběžné plnění na základě ediktu	109
7.3	Umoření směnky na návrh dlužníka	110
7.4	Umoření blankosměnky	112
	Závěr	114
	Seznam použitých zkratk	117
	Seznam použitých pramenů	118
	Abstrakt	134
	Abstract	135
	Klíčová slova / Keywords	137

ÚVOD

Drtivá většina směnek, které jsou v současné době v České republice vystavovány, jsou směnky zajišťovací. Mnoho dlužníků dobrovolně zajistí dluh směnkou, aniž by si dostatečně uvědomili rizika s tím spojená. Autor by chtěl v této práci navázat na závěry, které učinil ve své diplomové práci ohledně způsobů zneužití zajišťovací směnky, tentokrát by však chtěl hlavní pozornost věnovat otázkám obrany dlužníka proti nepoctivým praktikám směnečných věřitelů. Důraz bude kladen zejména na tuzemskou soudní judikaturu, která vzhledem k absenci zákonné úpravy zajišťovací směnky představuje pro dlužníka dominantní zdroj jeho právní argumentace. Cílem práce tak bude poskytnout přehled hmotněprávních i procesních prostředků obrany směnečného dlužníka s ohledem na konkrétní způsob zneužití zajišťovací směnky a procesní fázi, v níž se dlužník nachází.

V souladu s výše uvedeným provede Autor čtenáře úvodními kapitolami, které budou tvořit obecnou část práce a měly by poskytnout teoretický základ k samotné zajišťovací směnce a hlavních způsobů jejího zneužití. Veškeré zbývající kapitoly budou ve svém souhrnu tvořit naopak část zvláštní, neboť se budou věnovat konkrétním prostředkům obrany uplatnitelných v rámci jednotlivých procesních fází, v nichž má dlužník možnost svoji obranu uplatňovat. Bez větších pochybností lze samozřejmě konstatovat, že každý dlužník by svoji obranu měl uplatnit co nejdříve, taková rada však dlužníkovi, který již určitý úkon provést opomenul, zpravidla příliš nepomůže. Autor by proto chtěl výklad strukturovat takovým způsobem, aby bylo možné nalézt v daný okamžik pro dlužníka ten nejvhodnější prostředek k odvrácení směnečného zneužití.

V první řadě bude věnována pozornost otázkám preventivních opatření, které mají potenciál minimalizovat riziko zneužití v budoucnu. Dlužník by se vždy měl snažit předem připravit na důkazní nouzi, v níž se může velmi snadno ocitnout. Je to totiž právě nepřípustnost určitá tvrzení na svoji obranu vůbec vznést anebo je alespoň prokázat, která často dlužníkovi znemožní se před zneužitím zajišťovací směnky úspěšně ubránit.

Dále bude výklad směřovat k analýze možností směnečného dlužníka v řízení nalézacím, které představuje jádro sporů týkajících se zneužití zajišťovací směnky.

Samostatný výklad bude následně poskytnut k řízení exekučnímu, insolvenčnímu a umořovacímu, přičemž smyslem textu bude izolovat z relativně obsáhlé materie obsah relevantní právě při obraně dlužníka proti nepoctivému uplatnění zajišťovací směnky.

1. ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKA

1.1 Abstraktní cenný papír

Před vymezením samotné zajišťovací směnky je prvně vhodné stručně nastínit obecné vlastnosti společné pro všechny směnky bez ohledu na účel, pro který byly emitovány. Směnky jsou cennými papíry ve smyslu ustanovení § 514 občanského zákoníku, bezvýjimečně tudíž musí existovat v hmotné a v listinné formě.¹ Z hlediska třídění cenných papírů se jedná o cenné papíry listinné, soukromé, dlužnické, nezastupitelné, emitované individuálně a v neposlední řadě také umořitelné.

Směnečné závazky obecně, závazky ze zajišťovací směnky nevyjímaje, lze charakterizovat jako přímé, bezpodmínečné, nesporné a zejména pak také abstraktní.² Stejně tak jako ostatní závazky, ani směnečné závazky nevznikají nikdy zcela bezdůvodně. Vystavení, indosaci, přijetí rukojemského prohlášení i dalším směnečným právním jednáním zpravidla předchází existence jiného právního či ekonomického vztahu mezi budoucím směnečným věřitelem a dlužníkem, tento je často označován jako vztah příčinný či kauzální.³ Po vystavení směnky není ovšem existence směnečného závazku dále na původním kauzálním důvodu jeho vzniku nijak závislá, stává se abstraktní a nespornou. Od okamžiku vystavení platné směnky není směnečný věřitel povinen ve smyslu § 1791 odst. 2 občanského zákoníku tvrdit a prokazovat tento příčinný vztah, směnečný závazek ob stojí z hlediska směnečného práva sám o sobě, i kdyby vznikl bezdůvodně.⁴ Z nedávné judikatury k tomu lze citovat shrnutí z usnesení Vrchního soudu v Praze: „[p]odpisem směnky vytváří směnečný dlužník vždy nový závazek, a to bez ohledu na obsah směnečné dohody (tedy i v případě, že se jedná o zajišťovací směnku).“⁵

Z uvedeného lze dovodit, že v drtivé většině případů vznik směnečných závazků nějaká kauza provází (u zajišťovací směnky, jak bude níže podrobněji rozvedeno, je směnka vystavována za účelem zajištění dluhu), avšak pro jejich existenci není

¹ Tento požadavek lze dovodit také přímo z ustanovení čl. I. § 1 ZSŠ.

² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1446/2006.

³ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 29.

⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.02.1997, sp. zn. 5 Cmo 11/1996.

⁵ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 20.1.2016, sp. zn. KSLB 87 INS 24934/2014, 1 VSPH 625/2015, publikované v časopise *Obchodní právo* č. 4/2016, str. 140.

významná – směnečný závazek je zcela samostatný a oddělený od jiných právních i mimoprávních poměrů, které nemají původ ve směnce.⁶

Lze tedy rozlišovat směnečnou rovinu právních vztahů na straně jedné a mimosměnečnou (kauzální) rovinu právních vztahů na straně druhé. Mimosměnečná rovina právních vztahů má sice potenciál rovinu směnečnou částečně ovlivnit, avšak nikdy nedochází přímo k transformaci kauzálního závazku na směnečný, směnka vždy konstituuje nový nesporný závazek.⁷ Tento závěr platí i naopak – směnečný závazek může zaniknout pouze prostředky směnečného práva, nikdy prostředky mimosměnečnými.

Původní kauzální závazek může při příležitosti vzniku směnečného závazku zaniknout, pak dojde k privativní novaci nebo naopak dojde k novaci kumulativní, a tudíž kauzální závazek vedle nově konstituovaného směnečného závazku přetrvá.⁸ Směnečná jednání jsou dle těchto důsledků na kauzální poměr teorií rozlišována na substitutivní a kumulativní.⁹ Zdali se bude jednat o substitutivní či kumulativní jednání, bude vždy záležet na vůli jednajících stran, ze směnky samotné to zpravidla poznat možné není. Dle § 1902 občanského zákoníku však platí vyvratitelná právní domněnka, že novace je kumulativní, pokud může nový závazek obstát vedle dosavadního. Směnečný závazek je způsobilý obstát jako samostatný a abstraktní vedle kauzálního závazku vždy.¹⁰ Je proto žádoucí, aby strany výslovně projevily vůli nahradit kauzální závazek závazkem směnečným, pokud chtějí skutečně způsobit privativní novaci závazku.

Abstraktnost směnečných závazků nachází svůj odraz zejména v čl. I. § 17 ZSŠ, který je významným hmotněprávním projevem směnečné přisnosti, vytváří totiž významnou bariéru pro uplatnění relativních¹¹ námitek dlužníka, které nemají původ v příčinném vztahu k poctivému indosatři. Toto ustanovení představuje základní kámen

⁶ Srov. ŠKÁROVÁ, M. in ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*, 2. vydání, Praha 2009, 2321 s., str. 1505, dále srov. KOVAŘÍK, Z: *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s, str. 94, dále srov. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s, dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 17 zákona směnečného a šekového.

⁷ Srov. KOTÁSEK, J. Směnka a její kauza. *Právní rozhledy* 1210-6410 Roč. 5, č. 12 (1997), s. 615-620.

⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR, ze dne 12.12.2012, sp. zn. 20 Cdo 3714/2011. Problematika privativní a kumulativní novace je dále předmětem výkladu následující podkapitoly 1.2 níže.

⁹ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 30.

¹⁰ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.7.2015, sp. zn. 26 Cdo 4188/2014.

¹¹ K institutu směnečných námitek a jejich dělení na relativní a absolutní srov. zejména kapitoly 4.3 níže.

ochrany hladkého a bezpečného obchodování se směnkami, neboť poctivého indosatáře zbavuje povinnosti prověřovat při nabývání směnky jakékoli mimosměnečné skutečnosti.¹² Kovařík k důležitosti ochrany dobré víry poskytované ustanovením čl. I § 17 dodává, že „[p]okud by se indosatářům této ochrany nedostalo, neměla by směnka jako dokonalý cenný papír prakticky žádnou cenu. (...) [o]běh směnek by byl bez této opory prakticky nemožný“.¹³ Kotásek dokonce označuje ochranu poctivého nabyvatele směnky dle čl. I § 17 ZSŠ za „nejdůležitější ze všech vlastností podporujících oběh směnky.“¹⁴

Ve svém důsledku ovšem představuje ochrana právní jistoty nabyvatele směnky výjimku ze zásady, že nikdo na jiného nemůže převést více práv, než mu náleží, což stejně jako v ostatních případech výjimek z tohoto pravidla vyvolává nemalé kontroverze.¹⁵ Rovněž z hlediska zneužití zajišťovací směnky se jedná o velmi problematické ustanovení, neboť často dlužníkovi brání v tom, aby na směnečné zneužití procesně přípustným způsobem poukázal. V souvislosti s tím se ústavní konformitou tohoto ustanovení v minulosti zabýval Ústavní soud, avšak návrhu na jeho zrušení nevyhověl.¹⁶ Směneční dlužníci se tak budou muset vyrovnat s existencí námitkové bariéry a pokusit se eliminaci svých relativních námitek účinně zabránit.

Zákaz uplatnění relativních námitek dle čl. I. § 17 ZSŠ se neaplikuje u rektasměnek a směnek podindosovaných.¹⁷ Možnost dlužníka činit námitky v případě podindosované směnky je ovšem podstatně ztížena ustanovením čl. I. § 20 odst. 2 ZSŠ. To zakládá vyvratitelnou právní domněnku, že nedatovaný indosament byl na směnku

¹² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.6.2010, sp. zn. 28 Cdo 4497/2009, dále srov. KOTÁSEK, J. Ke směnečným námitkám. *Obchodní právo časopis pro obchodně právní praxi*, 2000, roč. 9, č. 11, str. 2.

¹³ Viz KOVAŘÍK, Z. Některé problémy směnečných podpisů. *Obchodní právo*. 2003, r. 12, č. 5, s. 6-18. Str. 17.

¹⁴ Srov. KOTÁSEK, J. Indosace směnky a vyloučení námitek směnečného dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno Masarykova univerzita. Právnická fakulta, roč. 8, č. 3s. 342-351. 2000, str. 342.

¹⁵ Srov. KOTÁSEK, J. Indosace směnky a vyloučení námitek směnečného dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno Masarykova univerzita. Právnická fakulta, roč. 8, č. 3s. 342-351. 2000, str. 344.

¹⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10.

¹⁷ Ustanovení čl. I. § 20 ZSŠ přiznává indosamentu provedeného po protestu pro neplacení nebo po uplynutí lhůty k protestu účinku obyčejného postupu (*cesse*), v takovém případě má dlužník možnost bez omezení vznášet námitky z kauzálního poměru k původnímu majiteli směnky. K tomu srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.2.2000, sp. zn. 5 Cmo 13/1999. Uvedené se aplikuje také na směnku opatřenou doložkou „bez protestu“, k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.12.2007, sp. zn. 29 Odo 1636/2005 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.4.2010, sp. zn. 29 Cdo 2469/2009.

napsán před uplynutím lhůty k protestu pro neplacení. Nepoctivý věřitel tak zpravidla indosamenty nikdy nebude datovat, pouze by tím usnadnil důkazní situaci dlužníka.

Existuje však ještě další výjimka, předvídaná ustanovením čl. I. § 17 ZSŠ samotným, neboť to nedopadá na ty případy, kdy nový indosatář jednal při nabývání směnky vědomě na škodu dlužníka. Subjektivní stránka vědomého jednání na škodu dlužníka nemusí dosahovat úmyslu, na druhou stranu nikdy nebude postačovat pouze jednání v hrubé nedbalosti – nikdy totiž *nepostačí pouhá znalost okolností, které zakládají osobní námitky proti dřívějšímu majiteli směnky, musí k tomu přistoupit také vědomost nabyvatele o tom, že nabytím poškozují dlužníka.*¹⁸

Vědomé jednání nabyvatele směnky na škodu dlužníka musí prokázat dlužník. Vždy je posuzováno pouze k okamžiku nabytí směnky, pozdější zlá víra už není rozhodující. Kotásek tento jev, kdy příliš mnoho informací může být nabyvateli dokonce na škodu, označuje jako informační paradox.¹⁹ V každém případě musí dlužník k tomu, aby mohl kauzální námitky vůbec vznést, nějakým způsobem prokázat určitý vnitřní stav nabyvatele k okamžiku nabytí směnky. Vědomé jednání na škodu musí být dokazováním postaveno najisto, nepostačuje pouze velká míra pravděpodobnosti.²⁰ Macur pracuje s pojmem praktické jistoty: „[d]ůkaz je úspěšně proveden, jestliže vede k poznatkům o tak vysokém stupni pravděpodobnosti určitého tvrzení, že je lze považovat za prakticky jisté.“²¹ Chalupa tuto praktickou jistotu kvantifikoval jako pravděpodobnost přesahující 90%.²²

Dlužník je tak z hlediska dokazování ve velmi svízelné situaci, je nucen postavit najisto subjektivní stránku jednání nepoctivého věřitele. Obecně lze poukázat na analogické obtíže s prokazováním subjektivní stránky trestných činů. Postavení dlužníka je ovšem dále znevýhodněno skutečností, že na rozdíl od orgánů činných v trestním řízení nemá žádné veřejnoprávní pravomoci k tomu, aby si mohl důkazy opatřit. Velmi výstižně se k důkazním možnostem dlužníka vyjádřila Ondřejová, když

¹⁸ Viz KOTÁSEK, J. Ke směnečným námitkám. *Obchodní právo, časopis pro obchodně právní praxi*, 2000, roč. 9, č. 11s. 2-16. Str. 3.

¹⁹ Srov. KOTÁSEK, J. Ke směnečným námitkám. *Obchodní právo, časopis pro obchodně právní praxi*, 2000, roč. 9, č. 11s. 2-16. Str. 8.

²⁰ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.6.2014, sp. zn. 21 Cdo 2682/2013.

²¹ Viz MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Str. 70.

²² Srov. CHALUPA, R. Důkazní břemeno v řízení o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12.

konstatovala: „[u]stanovení § 17 SŠZ je tak de facto legálním nástrojem potlačení úspěšného uplatnění námitek směnečného dlužníka (což je výrazné zejména u zajišťovacích směnek), neboť v praxi je velmi problematické, aby směnečný dlužník „vědomé jednání“ aktuálního směnečného věřitele (majitele směnky) „na škodu dlužníka“ prokázal.“²³

Z výše uvedeného důvodu Ústavní soud v nedávné době zaujal velmi striktní závěry ohledně možnosti spotřebitelů, vystupujících ve směnečných vztazích, činit námitky dle čl. I. § 17 ZSŠ bez ohledu to, zdali indosatář jednal vědomě na škodu dlužníka či nikoli. Svoji argumentaci opírá Ústavní soud zejména o rozpor výkonu práva nepoctivého věřitele s dobrými mravy (problematice je věnována pozornost v samostatné podkapitole 4.5 níže).

1.2 Pojem a právní úprava

Pro označení směnky jako zajišťovací je určující její mimosměnečná funkce.²⁴ Tuto zajišťovací funkci je nutné založit smluvně prostřednictvím tzv. směnečné smlouvy.²⁵ Pravidelně se jedná o inominátní a bezformální smlouvu představující důvod vystavení samotné směnky.²⁶ Příkladem je situace, kdy se kauzální dlužník zaváže vystavit směnku za účelem zajištění své kauzální pohledávky. Nemusí tomu tak být vždy, kupříkladu si lze představit, že se strany dohodnou, že v minulosti již vystavená směnka, která dosud zajišťovací funkci neplnila, bude nově zajišťovat konkrétní pohledávku. V takovém případě zde bude následovat uzavření dvou směnečných smluv – původní, která zakotvila závazek směnečného dlužníka tuto směnku vystavit (důvod samotné směnky) a druhé, pozdější smlouvy, zakládající zajišťovací funkci této směnky.

Jediná směnka může takto zajišťovat více kauzálních pohledávek nebo naopak pouze část jedné kauzální pohledávky.²⁷ Stejně tak může být směnkou zajištěna

²³ Viz ONDREJOVÁ, D. K některým problémovým otázkám spojeným s vymáháním zajišťovacích směnek. *Obchodněprávní revue*, 11-12/2012, s. 313.

²⁴ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.4.2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004, dále srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 3.

²⁵ K povaze a náležitostem směnečných smluv blíže srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnečné smlouvy. Právní rozhledy*, 2003, č. 9, s. 443.

²⁶ Důvod směnky je nutné odlišovat od důvodu směnečného závazku (tím je sama směnka).

²⁷ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.4.2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004.

pohledávka, která má vzniknout teprve v budoucnu.²⁸ Uzavření mimosměnečné smlouvy o zajištění je upraveno obecnými ustanoveními občanského zákoníku, jejím účastníkem bude vždy směnečný dlužník, druhou stranou bude zpravidla remitent.

Obsah mimosměnečného ujednání a jeho vliv na funkci směňky lze velmi dobře demonstrovat na vymezení zajišťovací směňky vůči směňkám s funkcí odlišnou. Jak bylo již výše nastíněno, vystavení směňky (založení směnečného závazku) může vyvolat na základě dohody stran privativní či kumulativní novaci kauzálního závazku.²⁹ Zajišťovací funkce směňky se projevuje právě v kumulativní novaci kauzálního závazku – smluvní strany sjednávají vznik směnečného závazku vedle kauzálního, podmínkou možnosti uspokojit se ze směnečného závazku bývá zpravidla prodlení s plněním kauzálního závazku. Směnečný závazek zde tedy existuje vedle kauzálního pro případ, že ten nebude řádně a včas splněn. Na funkčně opačném pólu stojí směňka *pro soluto*, při jejímž vystavení dochází naopak k privativní novaci kauzálního závazku – ten na základě dohody stran zaniká a namísto něho je vytvořen závazek směnečný (tzv. placení směňkou).³⁰ O něco málo blíže k zajišťovací směnce potom stojí směňka *pro solvendo*, jejíž funkce je rovněž platební (uhrazovací), avšak při jejím vystavení dochází ke kumulativní novaci kauzálního závazku (tzv. placení prostřednictvím směňky). Na rozdíl od zajišťovací směňky na ni však dopadá ustanovení § 1909 občanského zákoníku, ze kterého věřiteli plyne povinnost uplatnit prioritně směnečnou pohledávku, kauzální pohledávku pak lze uplatnit pouze subsidiárně.³¹ U zajišťovací směňky je naopak předpokládáno, že při řádném a včasném plnění kauzální pohledávky nebude směňka nikdy uplatněna. Ustanovení § 1909 občanského zákoníku na zajišťovací směňku nedopadá.

Lze proto upozornit na to, že zajišťovací směňka a platební směňka *pro soluto* mají při vystavení shodné právní důsledky na kauzální pohledávku – v obou případech

²⁸ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.1.2009, sp. zn. 5 Cmo 487/2008.

²⁹ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směňka*. Praha Linde, 2009, s. 33-34, Chalupa směňky dle jejich účinků na kauzální pohledávku rozděluje na substitutivní (vyvolávající privativní novaci) a kumulativní (vyvolávající kumulativní novaci).

³⁰ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.3.1997, sp. zn. 11 Cmo 30/97.

³¹ K tomu analogicky srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, ve kterém bylo judikováno, že ustanovení § 334 ObchZ na směňku nedopadá, dále srov. např. KOVAŘÍK, Z. Zajišťovací směňky a některé další otázky směnek ve světle soudních rozhodnutí. *Soudní rozhledy*, 2004, č. 8, s. 281. K opačným závěrům v minulosti srov. FEJTA, J. GRULICH, T. Ještě k aplikaci § 334 obchodního zákoníku a povaze tzv. zajišťovací směňky. *Právní rozhledy* č. 12/2001, s. 604 – 606.

dochází ke kumulativní novaci, dále obě sledují v základní rovině stejný účel – jsou vystavovány, aby zvýšily pravděpodobnost zaplacení kauzálního dluhu, a jejich funkce je založena mimosměnečným ujednáním.³² Tím však jejich podobnost zpravidla končí, zvýšení jistoty placení a zajištění dluhu nelze zaměňovat.³³ Zajišťovací směnka je jedinou směnkou, která nemá platební (uhrazovací) funkci.³⁴

Skutečnost, že jednotlivé funkce směnky (zajišťovací, *pro solvendo* i *pro soluto*) mají původ v kauzálních vztazích, se projevuje rovněž v jejich právní úpravě. V textu zákona směnečného a šekového zajišťovací směnka (také nazývaná jako krycí, kauční nebo depotní)³⁵ výslovně upravena vůbec není. Nejedná se v žádném případě o samostatný druh směnky stojící vedle směnky vlastní a cizí. Naopak, každá zajišťovací směnka musí být směnkou vlastní nebo cizí a musí splňovat všechny náležitosti pro ně zákonem směnečným a šekovým vyžadované. Úprava zajišťovací směnky však není na rozdíl od směnky *pro solvendo*³⁶ obsažena ani v žádném jiném ustanovení českého právního řádu.³⁷ Její podstata a právní režim jsou proto formovány pouze doktrínou a rozhodovací praxí soudů.³⁸ Tato situace v žádném případě neprospívá právní jistotě účastníků směnečněprávních vztahů a často dává prostor právě pro mylnou či úmyslnou dezinterpretaci právního režimu zajišťovací směnky. Případy zneužití práva je proto možné u zajišťovacích směnek rozpoznat a bránit se proti nim mnohem obtížněji, než když by zde existovala výslovná zákonná úprava. Celý problém potom nabývá na

³² Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.3.1997, sp. zn. 11 Cmo 30/97.

³³ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s., Str. 4-5, dále srov. ŠVAMBERG, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Vyd. 1. Praha: Palásek a Kraus, 1947. 295 s. Sborník hospodářského práva; sv. 3, str. 199.

³⁴ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 36.

³⁵ Depotní směnky mohou být v současné době chápány již jako částečně odlišný termín od směnek zajišťovacích, k tomu viz KOVAŘÍK Z. in HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009, výklad k pojmu depotní směnka: „[d]epotní směnka je směnka uložená, deponovaná u věřitele, obvykle v bance.“, dále srov. CHALUPA, R. *Depozitní a depotní směnky*. *Právní rozhledy*. 1996 č 4, s. 142.

³⁶ Srov. § 1909 ObčZ, který na zajišťovací směnku nedopadá – k tomu viz poznámka pod čarou č. 31.

³⁷ Některá ustanovení českého právního řádu však zajišťovací směnku výslovně v právní úpravě reflektují a případně zakazují její použití pro určité případy. K tomu srov. § 12 zák. č. 321/2001 Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, které bylo později nahrazeno ustanovením § 18 zák. č. 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru, a v současné době je obsahově obdobná úprava obsažena v § 112 zákona č. 257/2016 Sb., o úvěru pro spotřebitele. Uvedená ustanovení předcházejících zákonů upravujících problematiku spotřebitelských úvěrů i ustanovení zákona účinného dnes nikterak neupravují právní režim zajišťovací směnky. Zakotvení zákazu užití zajišťovacích směnek pro určité situace dle názoru Autora svědčí minimálně o tom, že zneužívání zajišťovacích směnek ve spotřebitelských úvěrech dosáhlo v ČR takové míry, že zákonodárce byl nucen připustit zajištění směnkou právně regulovat. Je proto pozoruhodné, že samotné zajišťovací směnce se dosud regulace nedostalo.

³⁸ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 52.

vážnosti tím, že drtivá většina všech směnek vystavených v České republice plní právě zajišťovací funkci.³⁹ Z hlediska historického a zahraničního kontextu se nejedná o obvyklou situaci, neboť směnka je koncipována v první řadě jako nástroj platební.

Závěrem lze upozornit na další doktrinní třídění směnek dle jejich funkcí. Chalupa kauzální dohodu u směnky zohledňuje natolik, že vedle zajišťovací směnky rozeznává dále tzv. směnku utvrzovací a směnku sankční.⁴⁰ Toto dělení navazuje na rozlišování nástrojů k zajištění a utvrzení dluhu provedené v rámci rekonstrukce soukromého práva. U ostatních autorů bývají tyto funkce souhrnně podřazeny pod pojem zajišťovací směnky, až s odstupem času bude možné konstatovat, zda doktrína přijala toto nové, podrobnější třídění zajišťovacích směnek, reflektující důsledně povahu mimosměnečné dohody uzavřené mezi účastníky kauzálních vztahů.

1.3 Nepravá akcesorita a subsidiarita

Byť zajišťovací směnka sdílí s tradičními nástroji zajištění závazků řadu společných rysů, lze ji mezi ně řadit pouze s velkými výhradami. Jednou z vlastností, která se u tradičních zajišťovacích nástrojů pravidelně vyskytuje, je akcesorita.⁴¹ „*Akcesorická povaha zajištění je dána zejména tím, že zajišťovací závazek nemůže vzniknout bez existence zajišťovaného (hlavního) závazku a nemůže bez něj existovat.*“⁴² Dalším charakteristickým rysem zajišťovacích nástrojů je také subsidiarita. „*Subsidiaritu*

³⁹ K tomu srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.3.2008, sp. zn. 5 Cmo 5/2008, dále srov. např. KOVÁŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, 128 s. Str. 1, dále k popisu směnečné praxe v České republice srov. také DERKA, L. Využití zajišťovacích směnek v podnikatelské činnosti. *Komorní listy* 3/2011, s. 11.

⁴⁰ Srov. CHALUPA, R. Kauzální námitky a kauzální povaha směnky. *Právní rádce* 10/2015, s. 38-43, kde Chalupa prosazuje restriktivní a omezené pojetí zajišťovací směnky – za zajišťovací je dle jeho názoru směnku možné označit pouze v případech, kdy je dlužníkem osoba odlišná od dlužníka kauzální pohledávky. Naproti tomu v tzv. utvrzovací směnce figuruje jako směnečný dlužník osoba shodná s dlužníkem kauzální pohledávky. Sankční směnka je potom zvláštním druhem utvrzovací směnky, avšak dle mimosměnečné dohody je její uplatnění vázáno až na porušení smlouvy.

⁴¹ U zástavního práva je upravena v § 1376 občanského zákoníku, v případě ručení je upravena v § 2026 občanského zákoníku. Četné výjimky z akcesority zajištění v občanském zákoníku vedly Richtera k závěru, že: „[p]o 1. lednu 2014 o akcesoritě nelze hovořit jako o nějakém všeobjímajícím principu českého práva zajištění dluhů – nanejvýše ji lze považovat za vyvratitelný výkladový předpoklad.“ - viz RICHTER, T. in HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s., str. 1241.

⁴² Viz ŠKÁROVÁ, M. in ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kolektiv *Občanský zákoník I, II*, 2. vydání, Praha 2009, 2321 s., str. 1603.

zajišťovacího instrumentu je možné popsat tak, že předmětný zajišťovací instrument lze uplatnit teprve poté, co nebyla uspokojena zajištěná pohledávka.“⁴³

Uvedené však pro zajišťovací směnku neplatí, neboť směnečný závazek je zcela abstraktní, samostatný a stojí odděleně od závazku kauzálního – zajišťovací směnka bývá proto označována pouze za prostředek zajištění.⁴⁴ Tato nezávislost však není absolutní. Mimosměnečná smlouva, která založila zajišťovací funkci směnky, má potenciál založit právo dlužníka vznést námitky proti uplatnění směnky.⁴⁵ Pro zhodnocení vztahu zajišťovací směnky k zajištěné kauzální pohledávce je však stěžejní, že judikatura v případě zániku zajištěné pohledávky dovedla možnost vznést námitku neexistence kauzální pohledávky, kterou měla směnka zajišťovat.⁴⁶ Obdobně, pokud bude z titulu zajišťovací směnky plněna na kauzální pohledávku částka ve výši této pohledávky, nebo dokonce částka vyšší, ostatní zajištění k této kauzální pohledávce zanikají, zástavní právo nevyjímaje.⁴⁷ Přesto však nelze o akcesoritě v pravém smyslu hovořit, neboť právní události týkající se zajištěné pohledávky nikdy neovlivní přímo existenci směnečného závazku, ale pouze okruh přípustných námitek dlužníka.

Stejně tak lze pozorovat znaky subsidiarity v případě, kdy se dlužník úspěšně ubrání povinnosti směnku plnit, pokud věřitel bude směnku vymáhat dříve, než se stane zajištěná kauzální pohledávka splatnou. Z těchto důvodů Chalupa označuje akcesoritu a subsidiaritu zajišťovací směnky za „nepravou“.⁴⁸

Rozdíl mezi „pravou“ a „nepravou“ akcesoritou a subsidiaritou lze velmi dobře demonstrovat na případě finanční záruky. Finanční záruka není akcesorická ani

⁴³ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 48.

⁴⁴ Srov. např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12.5.1998, sp. zn. 5 Cmo 14/1997, dále srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.1.2000, sp. zn. 5 Cmo 332/1999 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006. Dále srov. ŠVAMBERG, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Vyd. 1. Praha: Palásek a Kraus, 1947. 295 s. Sborník hospodářského práva; sv. 3, str. 16, dále srov. TRAUIG, V. Převod zajišťovací směnky, *Právní rádce* 3/2009, s. 27.

⁴⁵ Viz např. shrnutí obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.7.2015, sp. zn. 26 Cdo 4188/2014: „zákon nerozlišuje jednotlivé druhy směnek (právní teorie vymezuje rozdíly mezi směnkami pro soluto, pro solvendo a směnkami zajišťovacími), je třeba také v případě tzv. směnek zajišťovacích dovést, že nejsou akcesorickým závazkem ve vztahu k závazku jinému (jde o prostředek zajištění a nikoli o zajišťovací závazek). Okolnost, že podle dohody účastníků je účelem směnky zajistit splnění určitého závazku, se pak projeví v okruhu tzv. kauzálních námitek, jimiž se dlužník ze zajišťovací směnky může bránit povinnosti ze směnky plnit.“

⁴⁶ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.6.2009, sp. zn. 23 Cdo 1358/2009 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1446/2006, dále srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 49.

⁴⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011.

⁴⁸ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 50.

subsidiární k zajišťovanému dluhu.⁴⁹ Důvody zániku finanční záruky však strany mohou sjednat přímo v záruční listině, pokud své právní poměry vhodně upraví, mohou díky dispozitivní úpravě akcesoritu i subsidiaritu ujednat.⁵⁰ Rozdíl oproti zajišťovací směnce ovšem bude spočívat v tom, že u finanční záruky se bude jednat o „pravou“ akcesoritu a subsidiaritu, neboť jak závazek, tak i záruční listina existují v mimosměnečné rovině právních vztahů. Naproti tomu závazek ze zajišťovací směnky bude vždy existovat, dokud nezanikne způsobem směnečným právem předpokládaným, zánik kauzálního závazku povede maximálně k existenci směnečné námitky dlužníka.

1.4 Řádné využití

Zajišťovací směnka rozšiřuje věřiteli majetek, ze kterého se může eventuálně uspokojit, pouze za předpokladu, že z ní vzniká směnečný závazek také osobě odlišné od dlužníka kauzální pohledávky.⁵¹ Směnku tak třetí osoba může přímo vystavit, akceptovat nebo ji opatřit rukojemským prohlášením – běžně takto bývají za dluh společnosti osobně zavázáni členové statutárních orgánů, či dokonce její společníci.⁵² V případě, že dojde k plnění na směnku, má tato osoba za dlužníkem v mimosměnečné rovině právních poměrů regresní nárok svého druhu, opírající se o zákonná ustanovení upravující bezdůvodné obohacení.⁵³

Pokud je ze směnky zavázán pouze dlužník kauzální pohledávky sám, nedochází k rozšíření okruhu majetku, z něhož se může věřitel uspokojit. Věřitel však ze zajišťovací směnky získává přesto podstatnou výhodu procesní povahy – urychlení a usnadnění vymáhání své pohledávky.⁵⁴ Nikdy by však nemělo dojít k tomu, že věřitel dopustí, aby dlužník plnil na zajišťovací směnku více či dříve, než by byl nucen plnit na kauzální pohledávku. Řádné uplatnění zajišťovací směnky Chalupa spatřuje právě

⁴⁹ Srov. RICHTER, T. in HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s, str. 1266, Richter finanční záruku označuje za „defaultně neakcesorický“ instrument, dále viz ustanovení § 2035 odst. 2, věta poslední občanského zákoníku, které zakládá dle této terminologie dispozitivní „defaultní nesubsidiaritu“.

⁵⁰ Viz analogicky závěry v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2009, sp. zn. 29 Cdo 2387/2007.

⁵¹ K otázce přípustnosti rozdílné osoby remitenta směnky a dlužníka kauzální pohledávky srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.9.2009, sp. zn. 29 Cdo 4722/2007, dále srov. CHALUPA, R. Kauzální námitky a kauzální povaha směnky. *Právní rádce* 10/2015, s. 38-43, kde pluralita dlužníků na směnce vedla Chalupu k restriktivnímu pojetí zajišťovací směnky a následnému odlišení směnky utvrzovací.

⁵² Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7.12.2004, sp. zn. 5 Cmo 552/2003, dále srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 39.

⁵³ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.

⁵⁴ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka z pohledu dlužníka*. *Právní rádce*, 2000. č. 8, str. 11.

v respektu věřitele k nepravé akcesoritě a subsidiaritě, který vede pouze k procesnímu, nikoli hmotněprávnímu zvýhodnění.⁵⁵ Zacházení se zajišťovací směnkou jako s akcesorickým a subsidiárním závazkem tak vždy povede k tomu, že zajišťovací směnka a zajišťovaná pohledávka budou před splatností kauzální pohledávky převáděny společně.

Dále je ovšem nutné podotknout, že pokud se dlužník dostane s úhradou kauzální pohledávky do prodlení, věřitel je zásadně oprávněn uplatnit směnečnou a kauzální pohledávku v libovolném pořadí, případně dokonce souběžně. Řádnému uplatnění však bude vždy odpovídat uplatnění těchto nároků pouze do okamžiku, kdy částka v obou řízeních vymožená nebude přesahovat výši zajištěné kauzální pohledávky.⁵⁶

Často věřiteli dokonce nezbyvá než uplatnit pohledávky souběžně, neboť samostatnost směnečného závazku má za následek, že stavení promlčení je hodnoceno u „obou pohledávek“ samostatně.⁵⁷ Chalupa se s dovozením samostatného běhu promlčecích dob obou pohledávek neztotožňuje, neboť dle jeho názoru „*umožňuje věřitelům získat uplatněním zajišťovací směnky plnění, na které by v příčinném vztahu nedosáhli.*“⁵⁸ Dlužník by tedy měl mít vždy na paměti, že věřitel bude mít možnost domoci se plnění, dokud nebude promlčena jak zajištěná pohledávka, tak zajišťovací směnka.

Dále také poctivému majiteli zajišťovací směnky nic nebrání, aby po splatnosti kauzální pohledávky převedl zajišťovací směnku za úplatu na třetí osobu (i když se tato nestane zároveň věřitelem kauzální pohledávky).⁵⁹ Uvedené se projeví tím, že v okamžiku, kdy se dlužník z kauzální pohledávky dostane do prodlení, poctivý věřitel má možnost sám realizovat práva ze zajišťovací směnky či tato práva za úplatu postoupit na třetí osobu, pokud by tak ovšem učinil před splatností, nebyl by sice převod neplatný, ale jednalo by se o porušení smlouvy zakládající právní režim

⁵⁵ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 63-64.

⁵⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2009, sp. zn. 33 Cdo 1109/2008.

⁵⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2010, sp. zn. 29 Cdo 1181/2009, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2011, sp. zn. 29 Cdo 1270/2010.

⁵⁸ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 83.

⁵⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2012, sp. zn. 29 Cdo 3045/2010.

zajišťovací směnky (viz níže).⁶⁰ Chalupa dále zdůrazňuje, že pokud věřitel převede za úplatu směnku na třetí osobu, zaniká v rozsahu přijatého náhradního plnění jeho kauzální pohledávka, která byla směnkou zajištěna.⁶¹

Jinými slovy lze jednoduše meze řádného uplatnění zajišťovací směnky shrnout tak, že věřiteli by se nikdy nemělo díky směnce dostat více, než mu po právu náleží na základě kauzální pohledávky.⁶² Zároveň by věřitel neměl takové plnění získat dříve, než mu dle splatnosti kauzální pohledávky náleží.

1.5 Blankosměnka a její vztah k zajišťovací směnce

Podrobná úprava blankosměnky (bianco směnky) v zákoně neexistuje, zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I. § 10 však její existenci, na rozdíl od směnky zajišťovací, alespoň výslovně připouští. Do jisté míry se tak jedná o unikátní ustanovení, neboť všechny ostatní rozmanité blankolistiny, které si lze v rámci právního řádu představit, nemají vůbec žádnou právní úpravu, přesto však je zcela běžné, že podpis je na listinu připojen dříve, než je zcela vyhotovena.⁶³

Pojmovým znakem blankosměnky je její záměrná neúplnost, která je doprovázena mimosměnečným ujednáním o způsobu, jímž lze směnku později vyplnit.⁶⁴ Emise neúplné směnky není nikdy věcí omylu, náhody, nepozornosti, nýbrž vždy úmyslu původce listiny, věřitel tak nemá právo zhojit neplatnost směnky doplněním některé z chybějících podstatných náležitostí, pokud tento postup nebyl původcem listiny přímo zamýšlen.⁶⁵ Vzhledem k tomu, že v okamžiku své emise blankosměnka postrádá zpravidla některou z podstatných náležitostí, nejedná se ve skutečnosti ještě vůbec o směnku, nýbrž pouze o zárodek budoucí směnky, plnohodnotnou směnkou se stane až v okamžiku vyplnění všech podstatných

⁶⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.3.2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005.

⁶¹ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 52, dále srov. CHALUPA, R. Osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*, 2000, č. 7, s. 18, dále srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 27.9.1930, sp. zn. Rv II 799/29, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 10189.

⁶² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.5.2012, sp. zn. 29 Cdo 690/2010.

⁶³ Srov. KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy*, č. 1/2007, dále k blankolistinám obecně srov. HULMÁK, M. in ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*, 2. vydání, Praha 2009, 2321 s. Str. 364.

⁶⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.3.2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002.

⁶⁵ Srov. KOTÁSEK, J. Blankosměnka z pohledu dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1999, č. 3, s. 285, dále srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 76.

náležitostí.⁶⁶ Kdo se na takovou listinu podepíše, stává se směnečným dlužníkem až ve chvíli jejího úplného vyplnění, avšak zpětně s účinky k okamžiku vystavení směnky. Tímto okamžikem již nelze dále mluvit o blankosměnce, neboť prostá listina je přetvořena v dokonalý cenný papír, z něhož často není vůbec zřejmé, že v minulosti byl blankosměnkou. Tomu odpovídá i judikatura Nejvyššího soudu, která se po rozhodnutí velkého senátu ustálila na závěru, že okamžik vzniku práva a povinností je nutné vázat ke dni vystavení zajišťovací směnky, nikoli až ke dni jejího doplnění.⁶⁷ Z tohoto důvodu není možné započítávat oproti pohledávce z blankosměnky žádné plnění, neboť v okamžiku, kdy ještě mluvíme o blankosměnce, žádná pohledávka neexistuje, ta vzniká až ve chvíli doplnění, až ve chvíli, kdy se listina stane směnkou.⁶⁸

Dle Kovaříka by vždy nevyplněné torzo směnky mělo bezpodmínečně obsahovat minimálně podpis výstavce či trasáta a na listině by se mělo objevit slovo „směnka“, na druhé straně za blankosměnku je možné dle jeho názoru považovat i listinu, která je na základě fikcí uvedených v ustanovení čl. I. § 2 ZSŠ již platnou směnkou, avšak dle dohody stran by u ní měl být později vyplněn např. konkrétní údaj splatnosti.⁶⁹ K závěru, že jako blankosměnka neobstojí čistý list papíru obsahující pouze podpis, se přiklání také Švamberg.⁷⁰ Naproti tomu Chalupa tuto možnost označuje za rizikovou, avšak přípustnou.⁷¹

Jak již bylo výše naznačeno, jedním z pojmových znaků blankosměnky je udělení práva dle čl. I. § 10 ZSŠ ji vyplnit ujednaným způsobem, které zpravidla provází její emisi. Toto právo bývá směnečnou teorií označováno jako vyplňovací právo směnečné.⁷² Jedná se o mimosměnečnou dohodu mezi původcem blankosměnky a jejím prvním majitelem, v níž je konstituováno právo tohoto majitele určitým způsobem doplnit bílá místa na zárodečné směnečné listině. Tato dohoda vzniká, trvá a zaniká

⁶⁶ Srov. KOTÁSEK, J. K některým praktickým aspektům blankosměnky. *Bulletin advokacie*, č. 9/1998.

⁶⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.12.2015, sp. zn. 31 Cdo 4087/2013.

⁶⁸ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.10.2013, sp. zn. 9 Cmo 109/2013 uveřejněný v časopise *Obchodní právo*, č. 12/2013, s. 451.

⁶⁹ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 117, dále srov. KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy*, č 1/2007.

⁷⁰ Srov. ŠVAMBERG, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Vyd. 1. Praha: Palásek a Kraus, 1947. 295 s. Sborník hospodářského práva; sv. 3, str. 203.

⁷¹ Srov. CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce* č. 4/1999, (příloha).

⁷² Srov. ŠVAMBERG, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Vyd. 1. Praha: Palásek a Kraus, 1947. 295 s. Sborník hospodářského práva; sv. 3, str. 204, dále srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 118.

samostatně, nezávisle na případné dohodě zakládající zajišťovací funkci blankosměnky, zároveň není vyloučeno, že obě tyto mimosměnečné dohody budou inkorporovány v jediné listině – například v úvěrové smlouvě.⁷³ Velmi výstižně charakterizoval vyplňovací právo již Švamberg, když uvedl, že se jedná o „zvláštní neodvolatelné majetkové právo, mocí něhož může majitel blankosměnky proměnit dosud utajenou neboli latentní obligaci směnečnou v živou obligaci tak, jako by byla vznikla již v době předání blankosměnky.“⁷⁴

Pro dohodu o vyplňovacím právu směnečném nejsou zákonem vyžadovány žádné formální náležitosti, často tak bude tato nepojmenovaná smlouva uzavřena zcela neformálně.⁷⁵ Judikatura dále dovodila, že vyplňovací právo směnečné je s blankosměnkou neoddělitelně spjata, pokud tedy dojde k převodu blankosměnky před jejím doplněním, přechází vyplňovací právo bez dalšího na nového majitele listiny.⁷⁶ Kovařík otevřeně označuje toto spojení za akcesorické a upozorňuje na skutečnost, že vyplňovací právo nikdy nemůže existovat dříve než blankosměnka samotná a k jeho vzniku je dále rovněž nutné, aby byla blankosměnka fyzicky předána osobě oprávněné ji vyplnit.⁷⁷ Zároveň je nutné podotknout, že se jedná o právo obecně závazkové, v žádném případě není toto právo v listině inkorporováno. Blankosměnka se cenným papírem stává totiž teprve až v důsledku výkonu tohoto práva.⁷⁸

Jakmile oprávněná osoba jednou vyplňovací právo využije, dochází k jeho zániku, jednou vyplněná místa nelze změnit. Stane se tak bez ohledu na to, zdali bude blankosměnka vyplněna v souladu s ujednáním či nikoli, stejně tak je právo zkonsumováno tzv. podvyplněním blankosměnky, tedy pouze částečným využitím

⁷³ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 79.

⁷⁴ Viz ŠVAMBERG, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Vyd. 1. Praha: Palásek a Kraus, 1947. 295 s. Sborník hospodářského práva; sv. 3, str. 209.

⁷⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.5.2007, sp. zn. 29 Odo 194/2006, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.3.2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002.

⁷⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006.

⁷⁷ Srov. KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy*, č 1/2007.

⁷⁸ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 77 a výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.12.2015, sp. zn. 31 Cdo 4087/2013.

práva vyplnit blankosměnku.⁷⁹ Na druhou stranu samotné právo na vyplnění blankosměnky nepodléhá promlčení ani prekluzi.⁸⁰

Jestliže byl pro možnost označit směnku jako zajišťovací rozhodný účel její emise, pak pro blankosměnku je rozhodující způsob emise. Blankosměnka bezpochyby může být vystavena za účelem zajištění nesměnečné pohledávky – označení směnky za blankosměnku nevylučuje její označení jako zajišťovací. Nakonec převážná část blankosměnek je vystavena právě za tímto účelem, Chalupa je vzhledem k možnosti věřitele pružně reagovat doplněním směnečné sumy a splatnosti kauzální pohledávky dokonce označuje za „předurčené“ k plnění zajišťovací funkce.⁸¹

1.6 Převod vlastnického práva k zajišťovací směnce

Pokud není na zajišťovací směnce přímo vyznačena doložka „nikoli na řad“, které bude věnována pozornost níže, pak se vždy jedná o cenný papír na řad.⁸² Zajišťovací směnka je tudíž *order papírem* a vlastnické právo k ní se dle § 1103 OZ převádí na jinou osobu jednostranným písemným prohlášením dosavadního směnečného věřitele, a to bez ohledu na to, zdali byla vystavena před účinností nového občanského zákoníku či po jeho účinnosti.⁸³ Děje se tak za předpokladu existence smlouvy k okamžiku předání směnky novému nabyvateli. U této smlouvy není nutné dodržet písemnou formu, často k jejímu uzavření může dojít dokonce konkludentně.⁸⁴

Jednostranné prohlášení, představující nutnou podmínku změny věřitele je nazýváno indosamentem, rubopisem nebo také žirem.⁸⁵ Český výraz rubopis je odvozen od zavedené praxe toto prohlášení věřitele uvádět na zadní, rubové straně směnečné

⁷⁹ Srov. ONDREJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné "blanko" dlužníky. *Právní fórum*, Praha Wolters Kluwer, a. s., 2010, 11, 6 s.

⁸⁰ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.10.2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004, dále srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 78.

⁸¹ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, 189 s., str. 56.

⁸² Viz ustanovení čl. I. § 11 odst. 1 ZSŠ, které se pro směnku vlastní užije dle ustanovení čl. I. § 77 ZSŠ.

⁸³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2016, sp. zn. 29 Cdo 2344/2015.

⁸⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2005, sp. zn. 29 Odo 346/2004.

⁸⁵ Samotný text jednostranného právního jednání zpravidla zní „za mě na řad“, avšak stejné účinky bude mít také například formulace „postupuji tuto směnku osobě X“, k tomu srov. DOBROVOLNÁ, E. in SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1276 s., str. 344. U právnických osob je pak vhodnější volit např. formulaci „za nás společnosti X s. r. o.“, avšak Nejvyšší soud připustil, že „za rubopis (indosament) proto bude možné považovat, „(...) každé prohlášení podepsané dosavadním majitelem směnky, z něhož bude jeho vůle směnku převést jednoznačně vyplývat.“ (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.7.2012, sp. zn. 29 Cdo 2866/2010).

listiny.⁸⁶ Převodem vlastnického práva k listině dochází zároveň k převodu veškerých práv se směnkou spojených. Indosamentem je možné až na výjimku rektasměnky převést každou směnku.⁸⁷

Jak bylo již uvedeno, indosament je nezbytnou podmínkou převodu směnky, proto je možné hovořit o účinku převodním.⁸⁸ Převodní účinek má z hlediska zneužití zajišťovací směnky a obrany proti němu zcela zásadní důsledky, indosatář totiž v žádném případě nevstupuje do právního postavení indosanta. Kovařík k tomu výstižně uvádí: „[r]ubopisem prostě dosavadní majitel svá směnečná práva ztrácí a nový majitel směnečná práva nabývá.“⁸⁹ Jedná se o originární nabývání práv ze směnky, obsah těchto práv je dán pouze směnkou, nikoli osobou indosanta a jeho vlastními právními vztahy s dlužníkem.

Převodním účinkem však role indosamentu není vyčerpána, indosací dále dochází k vzniku dalších směnečných závazků – indosanti se dostávají do pozice dlužníků nepřímých, lze tedy generalizovat, že čím více bylo provedeno indosací, tím se zvyšuje šance posledního majitele na uspokojení ze směnky. Tento účinek indosamentu se nazývá obecně záruční nebo také garanční. Všichni indosanti tak odpovídají za dobytost směnky, tato odpovědnost se uskutečňuje formou směnečného postihu.

Dle čl. I. § 40 odst. 3 ZSŠ je osobě ze směnky zavázané uložena pouze povinnost zkoumat nepřetržitou řadu indosamentů s běžnou péčí, která nenaplní znaky hrubé nedbalosti. Prověrka nepřetržité řady indosamentů je tak pouze formálního charakteru, ustanovení čl. I. § 16 ZSŠ totiž stanoví, že řádným majitelem směnky je ten, komu nepřetržitá řada svědčí.⁹⁰

⁸⁶ Obdobně pojem indosament odkazuje na pravidelné umístění jednostranného prohlášení na zadní straně (rubu) směnečné listiny. Slovo indosament, v angličtině pak *endorsement*, vychází z latinského *in dorso*, což v překladu znamená na zadní straně.

⁸⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.7.2012, sp. zn. 29 Cdo 2866/2010, dále srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.2.1935, sp. zn. Rv I 2869/34, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 14166.

⁸⁸ Převod směnky indosamentem je hmotněprávním jednáním, lze ho dokonce provést i během směnečného řízení, k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8.10.2003, sp. zn. 29 Odo 454/2003.

⁸⁹ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s., Str. 142.

⁹⁰ Srov. KOVAŘÍK, Z. in HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009, výklad k pojmu legitimačního účinku indosamentu.

Zároveň tato osoba, ať už směnku ve skutečnosti nabyla jakkoli, nemusí prokazovat žádný nabývací titul, není dokonce přípustné vést ani důkaz opaku.⁹¹ Tento účinek rubopisu je označován za legitimační.

Zvláštní formou indosamentu je tzv. blankoindosament, v ustanovení čl. I § 13 ZSŠ nazývaný také jako nevyplněný indosament. Spočívá v úmyslném neuvedení jména indosatáře, nebo dokonce redukci indosamentu na pouhý podpis. Směnka obecně nikdy nemůže být vystavena jako cenný papír na doručitele, taková listina by nenaplnila jednu z podstatných náležitostí směnky – absentovalo by jméno remitenta, směnkou by tedy vůbec nebyla.⁹² Blankoindosament však umožňuje, aby směnka, zůstávající cenným papírem na řad, nadále v podstatě fungovala v právním režimu cenného papíru na doručitele. Chalupa směnku opatřenou blankoindosamentem dokonce označuje, byť v uvozovkách, jako „směnku na doručitele“.⁹³ Důsledkem blankoindosace je rozšíření legitimačního účinku indosamentu, neboť za majitele směnky je považován každý držitel směnky.

Ustanovení čl. I § 14 odst. 2 písm. c) ZSŠ potom umožňuje směnku opatřenou blankoindosamentem dále převést, aniž by na ní bylo nutné jméno dalšího nabyvatele směnky vyplňovat. Takový postup se nazývá blankotradicí, umožňuje snadno převádět směnku, aniž by se tato skutečnost odrazila ve směnečné listině, což nutně vede k absenci jakýchkoli garančních účinků tohoto převodu.⁹⁴

Z ustanovení čl. I § 11 ZSŠ odst. 1, které směnku činí vždy cenným papírem na řad, existuje, jak již bylo výše naznačeno, výjimka v podobě směnečné doložky „nikoli na řad“ nebo jiné doložky stejného významu. Občanskoprávní *cesse* je vedle úplného

⁹¹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10.12.2014, sp. zn. 5 Cmo 371/2014.

⁹² Tato náležitost je pro směnku cizí vyžadována dle čl. I. § 1 bod 6. a dle čl. I. § 75 bod 5. pro směnku vlastní. K závěru ohledně nemožnosti vystavit směnku jako cenný papír na doručitele srov. dále například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.8.2007, sp. zn. 29 Odo 574/2006. Dokonce by jako platná neobstála ani směnka, ve které by sice jméno konkrétního remitenta uvedeno bylo, avšak zároveň by zde byla doložka „nebo doručiteli“, k tomu srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3.12.1997, sp. zn. 9 Cmo 240/1997.

⁹³ Srov. CHALUPA, R. Směnka na jméno a směnka na doručitele. *Právní rozhledy*. 1996, r. 4, č. 10, s. 442-447.

⁹⁴ Srov. POHL, T. Průvodce advokáta základy směnečného práva (Dokončení - 1. část viz č. 5/95), *Bulletin advokacie* 5/1995, s. 31.

indosamentu a blankoindosamentu dalším způsobem převodu vlastnického práva ke směnce, tím je výčet úplný, žádné další způsoby převodu směnky neexistují.⁹⁵

⁹⁵ Srov. ŠVAMBERG, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Vyd. 1. Praha: Palásek a Kraus, 1947. 295 s. Sborník hospodářského práva; sv. 3, str. 92, Švamberg k převodům směnečného práva zařazoval také např. singulární a generální sukcesi, což je však důsledkem širokého pojetí převodu práva. Autor naopak vychází ze soudobého striktního rozlišování převodu práv a povinností od jejich přechodu - k tomu srov. např. KRÁLÍK, M. in ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*, 2. vydání, Praha 2009, 2321 s., str. 750-751.

2. ZPŮSOBY ZNEUŽITÍ ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY

Nepoctivý věřitel má řadu možností, jak využít zajišťovací směnku k získání plnění, na které nemá nárok. Smyslem této kapitoly není postihnout veškeré myslitelné případy výkonu práv ze směnky, jež jsou v rozporu s poctivým obchodním stykem či zásadou řádného uplatňování práv. Níže budou vybrána pouze ta nejzávažnější jednání, přičemž některé další specifické případy zneužití zajišťovací směnky budou dále popsány v jednotlivých kapitolách, vždy ve vztahu ke konkrétním prostředkům obrany proti nim.

Drtivá většina způsobů zneužití zajišťovací směnky sdílí společné rysy. Jedním z nich je bezesporu snaha nepoctivých věřitelů připravit dlužníka o procesní možnosti obrany proti uplatnění neoprávněného nároku. Proto úspěšnost obrany směnečných dlužníků často vůbec nezávisí na tom, zdali dlužník má spravedlivý důvod, pro který není povinen čehokoli na směnku plnit, ale právě na procesní přípustnosti tuto skutečnost úspěšně a včas namítnout.

Pro směnečné zneužití je příznačná právě eliminace relativních námitek směnečného dlužníka. Jedná se o využití některých institutů směnečného práva⁹⁶ k znemožnění účinné obrany směnečných dlužníků. Opatření proti eliminaci námitek provedená před vystavením zajišťovací směnky a následný nelítostný boj o přípustnost každé relativní námítky (ať už v řízení nalézacím, vykonávacím či insolvenčním) představuje proto jádro obrany proti většině forem zneužití zajišťovací směnky.

2.1 Excesivní uplatnění zajišťovací směnky

Nepravá akcesorita a subsidiarita zajišťovací směnky bohužel neposkytuje směnečnému dlužníkovi dostatečně bezpečné postavení. Směnečná rovina právních vztahů, ve které abstraktní směnka existuje sama o sobě, odděleně od jiných právních vztahů, naopak přináší značná rizika. Zneužití v podobě excesivního uplatnění zajišťovací směnky spočívá v tom, že věřitel sám vědomě uplatní směnku bez ohledu na její nepravou subsidiární a akcesorickou povahu.⁹⁷

⁹⁶ Zejména ustanovení čl. I. § 17, ZSŠ ke kterému byl poskytnut výklad v kapitole 1.1 a § 10 ZSŠ, který je bude rozebírán v kapitole 2.6.3 níže.

⁹⁷ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 66.

V první řadě se jedná o situaci, kdy věřitel bude vědomě ignorovat nedospělost či podmíněnost kauzální pohledávky a bude se domáhat splnění směnečného závazku dříve, než se dlužník dostane s kauzálním závazkem do prodlení nebo než bude splněna odkládací podmínka sjednaná v mimosměnečné rovině.⁹⁸ Druhá možnost spočívá v uplatnění směnečné pohledávky po tom, co kauzální pohledávka zanikla. V rovině směnečněprávních poměrů je takové jednání přípustné bez dalšího. Pokud se tedy dlužníkovi nepodaří formou směnečných námitek odvrátit svou směnečnou povinnost, může se mu stát, že bude plnit stejný dluh dvakrát. Z procesního hlediska je uplatnění pohledávky „podruhé“ rovněž přípustné, neboť dokonce ani v případě, že by byla uplatněna prvně pohledávka ze zajišťovací směnky a teprve následovně kauzální pohledávka, nebrání zahájení řízení překážka věci rozhodnuté.⁹⁹

2.2 Prosté osamostatnění zajišťovací směnky

Osamostatněním zajišťovací směnky je možné rozumět každé jednání, které má za následek faktickou situaci, kdy věřitel zajištěné kauzální pohledávky a zajišťující směnečné pohledávky není totožný. Skutečnost, že cesta kauzální pohledávky a směnky, která ji zajišťuje, se může v průběhu času rozdělit, je důsledkem absence pravé akcesority zajišťovací směnky. Zajištění ze směnky tak s kauzální pohledávkou automaticky nepřechází, jako například zástavní právo, naopak směnku je nutné prostředky směnečného práva vždy převést samostatně. Osamostatnění zajišťovací směnky tak v žádném případě není jednáním protiprávním, jedná se o důsledek zákonných ustanovení upravující abstraktnost a samostatnost směnečných závazků.¹⁰⁰

Chalupa rozlišuje v návaznosti na techniku provedení tři různé způsoby osamostatnění. Prvním je situace, kdy je převedena pouze zajištěná pohledávka, aniž by byla zároveň převedena zajišťovací směnka (tzv. oddělení zajištěné pohledávky). Druhým je případ, kdy je převedena pouze samostatná směnka, kauzální pohledávka

⁹⁸ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.9.1997, sp. zn. 5 Cmo 437/97.

⁹⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.5.2003, sp. zn. 33 Odo 202/2002, dále srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.6.1999, sp. zn. 9 Cmo 160/99.

¹⁰⁰ Grulich se v minulosti pokoušel dovést aplikaci § 334 ObchZ na zajišťovací směnku a předejít tak rizikům, která pro dlužníka z osamostatnění pramení, nicméně taková úvaha se později ve světle jiných názorů z literatury ukázala jako lichá, neboť § 334 ObchZ dopadal pouze na směnky *pro solvendo*, nikoli na směnky zajišťovací. K tomu srov. GRULICH, T. Ještě k osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*, 2000, č. 11, s. 31.

nikoli (tzv. oddělení zajišťovací směňky). Třetím způsobem osamostatnění je potom logicky současné převedení zajišťovací směňky i postoupení zajištěné kauzální pohledávky na dva různé věřitele (tzv. rozdělení zajišťovací směňky a zajištěné pohledávky).¹⁰¹

Pokud dojde pouze k prostému osamostatnění zajišťovací směňky, žádná bezprostřední újma dlužníkovi zpravidla nevznikne. Je tedy nutné si uvědomit, že samotné osamostatnění sice není právním jednáním, které by bylo v souladu se smyslem zajišťovací směňky, nicméně vzhledem k absenci úpravy zajišťovací směňky není protiprávní. Skutečným zneužitím práva potom jsou až jednání, která osamostatnění následují či ho přímo provází (viz níže). Prosté osamostatnění slouží toliko k eliminaci kauzálních námitek dlužníka, velmi efektivně připravuje prostor pro případné zneužití zajišťovací směňky, k němuž ovšem nemusí nikdy dojít. Každý směnečný dlužník, který se dozví, že zajišťovací směňka je ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka zajištěné pohledávky, by se přesto měl mít v nejvyšší možné míře na pozoru.

2.3 Úplatné postoupení osamostatněných pohledávek

První ze zneužití zajišťovací směňky, které staví svůj základ na osamostatnění, spočívá v jednání nepoctivého věřitele snažícího se rozdělením zajištěné pohledávky a zajišťovací směňky přímo získat majetkový prospěch převyšující zajištěnou pohledávku. Obyčejně jeho jednání probíhá tak, že za úplatu postoupí zajištěnou pohledávku jednomu věřiteli a zajišťovací směňku věřiteli druhému. Zamlčí při tom, že pohledávka je zajištěna směňkou a směňka byla vystavena za účelem zajištění pohledávky. Nepoctivý věřitel takovým jednáním sleduje získání „dvojí“ úplaty, která převyšuje výši kauzální pohledávky. Sám směňku ani pohledávku v budoucnu excesivně neuplatňuje. Klíčovým aspektem jednání nepoctivého věřitele je pořadí, v němž obě pohledávky převede. Pokud chce být úspěšný, musí vždy převést první kauzální pohledávku a následně teprve směňku. Pokud by transakce provedl v opačném pořadí, pak by kauzální pohledávka zanikla v rozsahu výše úplaty, kterou obdržel za prodanou směňku.¹⁰²

¹⁰¹ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směňka*. Praha Linde, 2009, s. 86-88.

¹⁰² Srov. CHALUPA, R. Osamostatnění zajišťovací směňky. *Právní rádce*, 2000, č. 7.

Následné postavení směnečného dlužníka v této situaci závisí na několika faktorech. Prvním z nich je pořadí, ve kterém oba nabyvatelé uplatní své pohledávky. Jestliže jsou věřitele v dobré víře, pak nevědí o existenci „druhé“ pohledávky, tudíž je pořadí, v němž pohledávky uplatní, často věcí náhody. Pokud bude nejprve uplatněna směnka, kterou dlužník následně řádně zaplatí, bude schopen se v budoucnu zpravidla ubránit povinnosti opětovně plnit tentýž dluh z titulu kauzální pohledávky.¹⁰³ Poškozeným se tak stane nabyvatel kauzální pohledávky, protože dle § 1884 občanského zákoníku bude dlužník oprávněn namítat zajišťovací povahu směnky a zánik zajištěné pohledávky v důsledku plnění na směnku i jemu. K tomu Chalupa uvádí: *„fakt, že plnění obdrží majitel směnky, který s věřitelem zajištěné pohledávky nemá nic společného, není rozhodný. Věřiteli zajištěné pohledávky se tak po osamostatnění zajišťovací směnky může stát, že jeho pohledávka nebude vůbec uspokojena.“*¹⁰⁴

Naopak v případě, že je nejprve uplatněna zajištěná kauzální pohledávka, dlužník zpravidla nebude mít důvod, proč se vyhýbat plnění. Řádné plnění zajištěné pohledávky je totiž předpokládaný způsob jejího zániku, jímž dlužník také vytváří základ pro svoji případnou námitku ve směnečném řízení, pokud by byla zajišťovací směnka, která z jakéhokoli důvodu zůstala v oběhu, uplatněna excesivně.

Dlužník však tuto námitku nebude moci úspěšně uplatnit vždy, neboť v případech „plnohodnotné“ indosace, v nichž nedošlo k vědomému jednání na škodu dlužníka, půjde o excesivní uplatnění pouze z pohledu směnečného dlužníka. Nový indosatář totiž nabytí indosací vlastnické právo ke směnce originárně a v dobré víře, nevstupuje tedy do právního postavení předchozího indosanta (v tomto případě nepoctivého věřitele) a dlužník vůči němu není oprávněn dle čl. I. § 17 ZSŠ činit žádné námitky zakládající se na vztazích dlužníka k výstavci či dřívějším majitelům směnky. Indosací se směnka stala kauzálně nezávislou, pro nového nabyvatele směnky je již bezvýznamné, že v minulosti byla směnka vydána za účelem zajištění nějaké nesměnečné pohledávky.

¹⁰³ Srov. CHALUPA, R. Osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*, 2000, č. 7.

¹⁰⁴ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 93-94.

Dlužník ve výše uvedeném případě bude skutečně povinen plnit „stejný“ dluh dvakrát. Jakkoli se může zdát tento závěr na první pohled nespravedlivý, je opět logickým důsledkem abstraktní povahy směnky a ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ.¹⁰⁵

2.4 Osamostatnění provedené za účelem eliminace námitek

Úplatným postoupením rozdělených pohledávek není potenciál osamostatnění zdaleka vyčerpán. Nepoctivý věřitel může osamostatnění zajišťovací směnky dále využít k eliminaci směnečných námitek dlužníka. V takovém případě věřitel neoponechává nic náhodě, sám či za pomoci jiné osoby nejprve vymůže plnění ze zajištěné pohledávky a poté provede účelovou indosaci zajišťovací směnky na jinou osobu, vůči níž nemůže dlužník dle čl. I. § 17 ZSŠ kauzální námitku neexistence zajištěné pohledávky uplatnit.

S touto osobou má pak zpravidla mimosměnečnou neformální dohodu o převodu ze směnky získaných peněžních prostředků. Věřitel tak excesivně uplatňuje zajišťovací směnku nepřímo prostřednictvím jiné osoby. Osamostatnění zde užívá toliko ke zvýšení pravděpodobnosti úspěšnosti zneužití. Je vhodné upozornit na skutečnost, že i když se ze strany nepoctivého věřitele bude jednat zpravidla o indosament „na oko“, osoba, která bude pro něho směnku později vymáhat, nemusí vůbec vědět o tom, že tak činí právě za účelem eliminace námitek.¹⁰⁶

2.5 Osamostatnění nepravé

V úvahu dle Autora přichází ještě další situace, kdy nepoctivý věřitel převede na jiného jak zajišťovací směnku, tak zajištěnou kauzální pohledávku, nicméně zároveň zatají, že směnka byla vystavena právě za účelem zajištění postupované pohledávky. Nabyvatel obou pohledávek tak původnímu věřiteli zaplatí dvakrát, často v dobré víře, že směnka vůbec nemá s pohledávkou nic společného a že v budoucnu bude moci uplatnit jak směnku, tak pohledávku. Autor se rozhodl tuto situaci označit jako nepravé osamostatnění.

¹⁰⁵ Bližší výklad k ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ je obsažen v kapitole 1.1 výše.

¹⁰⁶ Taková situace může nastat, pokud směnečný věřitel pověří výkonem práv ze směnky druhou osobu, která je ovšem v dobré víře, že rubopis je pouze nutným předpokladem k takovému zmocnění. Nemá vůbec povědomí o tom, že původní věřitel by v důsledku vznesených kauzálních námitek ve směnečném řízení neuspěl, nemůže tak zpravidla jednat vědomě na škodu dlužníka.

Opět je v tomto případě nutné zkoumat, kdo se vlastně nakonec stane obětí tohoto způsobu směnečného zneužití. Nabyvatel obou pohledávek se zpravidla pokusí obě dvě pohledávky vymáhat. V případě zajištěné kauzální pohledávky nový věřitel povětšinou nenarazí na větší problémy, dlužník mu plnění často dobrovolně poskytne. Problém nastává, když bude zároveň s plněním požadovat vydání směnky, která ho měla zajišťovat. Nabyvatel směnky bude v dobré víře tvrdit, že směnka zajišťovací není a jedná se o nezávislou pohledávku, kterou hodlá uplatnit následně. Spor se tak zpravidla přesune do námitkového řízení před soudem, kde bude zcela klíčové, zdali soud připustí kauzální námitku zajišťovací směnky a zániku zajištěné pohledávky vůči osobě, která sice nabyla jak směnku, tak pohledávku, avšak v dobré víře o tomto kauzálním propojení nevěděla a zaplatila za obě pohledávky. Autor se domnívá, že není spravedlivého důvodu, proč zde činit výjimku oproti osamostatnění. Dlužník tak bude zřejmě povinen plnit dvakrát. Směnka se tak v podstatě osamostatní, aniž dojde k jejímu oddělení od zajištěné pohledávky. Z tohoto důvodu Autor doporučuje smluvní ujednání o zákazu převodu zajišťovací směnky bez zajištěné pohledávky doplnit také o povinnost věřitele při každém takovém převodu nabyvateli obou pohledávek sdělit, že směnka pohledávku zajišťuje.¹⁰⁷

2.6 Neoprávněné zásahy do textu zajišťovací směnky

Vedle uplatňování zajišťovací směnky či zajištěného plnění tzv. „podruhé“ a eliminace kauzálních námitek, která má tyto způsoby zneužití usnadnit, lze dosahovat nepoctivého jednání také různými zásahy do textu směnky. Taková jednání mohou snadno naplnit skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku dle § 234 trestního zákoníku.¹⁰⁸ Jak bude však nastíněno níže, zdaleka neplatí, že každý zásah do textu směnky je kriminalizován, a tudíž dlužník musí vždy uvážlivě zvolit odpovídající obranu.

Obecně je možné rozlišovat u zásahů do směnečného textu několik situací, první z nich jsou zásahy oprávněné, a to buď proto, že jsou přímo předpokládány zákonem (například škrtnutí indosamentu dle čl. I. § 16 ZSS), anebo proto, že jsou provedené v

¹⁰⁷ K tomu blíže srov. zejména kapitulu 3.2.

¹⁰⁸ K tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.2.2010, sp. zn. 20 Cdo 2131/2008, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp. zn. 20 Cdo 2432/2010, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2013, sp. zn. 20 Cdo 1701/2013.

souladu s dohodou účastníků (například změna data splatnosti na základě dohody o prolongaci nebo také vyplnění blankosměnky v souladu s dohodou o vyplňovacím právu). Ostatní další zásahy do textu zajišťovací směňky již zpravidla představují její zneužití.

2.6.1 Padělání zajišťovací směňky

Prvním případem úmyslného neoprávněného pozměnění směnečného textu je padělání (zfalšování) směňky, tedy postup, kdy nepoctivý věřitel pozmění původní text vystavené směňky. Padělání směňky může mít různou podobu, kupříkladu se může jednat o doplnění několika cifer do směnečné sumy, ale také o nápravu chybějící podstatné náležitosti směňky, jejíž absence činí směňku neplatnou. Kotásek upozorňuje, že neoprávněnými nejsou na druhé straně změny obsahově bezvýznamné, jako je například přeškrtnutí číselného vyjádření peněžní sumy, která nekoresponduje s jejím slovním vyjádřením, či orazítkování a poznamenání čísla listiny při příležitosti založení směňky do úředního spisu.¹⁰⁹

Na tuto situaci dopadá ustanovení čl. I. § 69 ZSŠ. Toto ustanovení naopak nedopadá na blankosměňku, neboť jedním z předpokladů její emise je udělení vyplňovacího ujednání. Pokud tedy dojde k zásahu do textu blankosměňky v podobě doplnění bílého místa na ní, pak ho lze hodnotit z hlediska souladu s vyplňovacím ujednáním, avšak vždy pouze dle ustanovení čl. I. § 10 ZSŠ. Jak bude ovšem níže demonstrováno, ne vždy je snadné z hotové směňky rozlišit, zdali se jednalo o zásah do hotové směňky ve smyslu čl. I. § 69 ZSŠ nebo o excesivní vyplnění bílého místa na blankosměňce dle čl. I. § 10 ZSŠ.

Neoprávněně pozměněná (padělaná) směňka zůstává nadále platnou směňkou, avšak dle ustanovení čl. I § 69 ZSŠ bude pozměněný text zavazovat pouze osoby, které se na směňku podepsaly až po její změně. Problém opět přichází v případě dokazování, neboť vzhledem k tomu, že směňka je abstraktním a nesporným závazkem, bude muset

¹⁰⁹ Srov. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 69 zákona směnečného a šekového, dále k problematice přípustných zásahů do textu směňky srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2.4.2007, sp. zn. 6 Cmo 395/2006 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4.8.2010, sp. zn. 29 Cdo 157/2009.

původní text směnky prokázat vždy osoba, která se ho bude dovolávat, jinak bude zavázána dle textu aktuálního.

V krajním případě to může dlužníka vést k požadavku na úředně ověřenou kopii směnky, vyhotovenou ihned po připojení jeho podpisu. Na druhé straně dlužník, kterého se změna dotkla, může námitku změny textu směnky vznést proti komukoli, neexistuje zde tedy žádná námitková bariéra jako v případě ustanovení čl. I § 17 či § 10 ZSS.

2.6.2 Nekalé přetvoření listiny ve směnkou

Další z případů neoprávněné textové manipulace je specifický v tom, že směnkou vzniká právě v důsledku takové manipulace. Jedná se o nejméně sofistikovanou, avšak bohužel velmi účinnou formu směnečného zneužití, kdy se nepoctivá osoba zmocní listiny obsahující pravý podpis někoho jiného a bez jeho souhlasu dotvoří směnečné prohlášení, čímž získá platnou směnkou. Původní podpis byl buď určen k tvorbě nějaké konkrétní blankolistiny, nikdy však blankosměnky, anebo šlo dokonce o podpis, který byl neuvážlivě připojen do obsáhlého bílého místa při zcela nesouvisejícím jednání.

Na uvedený případ nebude dopadat ustanovení čl. I. § 69 ZSS, neboť to dopadá pouze na změny textu směnky, v tomto případě je zasahováno do listiny, která směnkou ještě není. Zároveň nebude použitelný samozřejmě ani čl. I. § 10 ZSS, protože o emisi blankosměnky se v tomto případě také nejedná. Kovařík situaci označuje za „nekalou manipulaci s cizím podpisem“, která sice vede k vzniku platné směnky, avšak zakládá námitku podepsané osoby, že nejde o její směnečný závazek.¹¹⁰ Prokázání této námitky bude však pro dlužníka představovat skutečně nelehký úkol, neboť se jedná o negativní skutečnost. Celá situace může být dále komplikována tím, že nepoctivý tvůrce směnky může patřit ke kontrahentům dlužníka. Tvrzení, že by směnečný dlužník mohl na jeho řad vystavit směnkou, tudíž nebude vyvolávat žádné prvotní pochybnosti, podpis bude pravý, náležitosti směnky naplněny a důkazní břemeno ohledně všech ostatních mimosměnečných skutečností bude tížit dlužníka.

¹¹⁰ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 290.

2.6.3 Excesivní vyplnění blankosměnky

Poslední nekalá manipulace s textem směnky se váže výlučně k blankosměnce, konkrétně se jedná o vyplnění blankosměnky v rozporu s vyplňovacím oprávněním.¹¹¹ Limity práva vyplnit blankosměnku je nutné vždy zkoumat v rovině směnečné a mimosměnečné. Prvně je nutné si uvědomit, že osoba oprávněná z vyplňovacího práva směnečného je zpravidla také výlučným vlastníkem této listiny, což ji opravňuje do směnky vepsat naprosto cokoli, dlužník je ovšem povinen poskytnout plnění pouze na směnku doplněnou v souladu s vyplňovacím ujednáním.¹¹²

Překročení vyplňovacího práva nemůže bez dalšího učinit směnku neplatnou, zakládá toliko námitku dle ustanovení čl. I § 10 ZSŠ, jejímž uplatněním se může dlužník zprostit povinnosti na směnku plnit.¹¹³ V některých případech však tato námitka dlužníka zproští povinnosti plnit pouze v tom rozsahu, ve kterém vyplněná směnka překračuje ujednání.

Takto snadno oddělit rozsah, v němž bylo vyplňovací právo nevyužito (blankosměnka podvyplněna) či naopak překročeno, je možné pouze v případě směnečné sumy. Pokud majitel směnky stanoví splatnost směnky na datum pozdější, než mu vyplňovací ujednání umožňuje, bude vždy záležet na dalších okolnostech, zdali se bude jednat o excesivní vyplnění blankosměnky či nikoli. Judikatura konkrétně dovodila, že pokud bude mít posunutí data splatnosti za následek eliminaci možnosti dlužníka vznést námitku promlčení, pak se jedná o excesivní vyplnění blankosměnky.¹¹⁴ Porušit dohodu o vyplnění je ovšem možné také tím, že věřitel blankosměnku doplnit opomene. Pokud totiž nevyplní konkrétní datum splatnosti, ač tak dle dohody učinit měl, bude směnka dle čl. I § 2 odst. 2 ZSŠ splatná na viděnou, což opět zpravidla nelze považovat za případ podvyplnění.¹¹⁵

Zneužití blankosměnky jejím excesivním vyplněním tedy spočívá v takovém jednání, kdy věřitel úmyslně využije svého vlastnického práva k listině a vyplní ji

¹¹¹ K vyplňovacímu jednání k blankosměnce blíže srov. kapitolu 1.5.

¹¹² Srov. KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy*, č 1/2007.

¹¹³ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Cdo 509/2008, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.8.2009, sp. zn. 29 Cdo 5260/2007, dále srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13.10.1998, sp. zn. 5 Cmo 125/98.

¹¹⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.8.2009, sp. zn. 29 Cdo 5260/2007.

¹¹⁵ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 117.

v rozporu s dohodou o vyplnění blankosměnky. Takto vzniklou směnkou následně uplatní s cílem získat prospěch, kterého by se mu při řádném vyplnění blankosměnky nikdy dostat nemohlo .

V každém případě bude muset v souvislosti s námitkou excesivního vyplnění blankosměnky obsah dohody o vyplnění blankosměnky a její porušení vždy prokázat dlužník.¹¹⁶ Z tohoto důvodu se pro něho ústní, či dokonce konkludentní uzavření této dohody jeví jako vysoce rizikové. Současná judikatura navíc vychází z předpokladu, že pokud někdo ponechá na směnce bílá místa, bezpochyby uzavřel nějakou, byť zcela neformální dohodu o vyplňovacím právu. Vrchní soud konkrétně uvedl, že „[j]e prakticky nepředstavitelné, aby osoba, která se podepisuje na líci listiny, jejíž text i v nedoplněné podobě zcela jasně ukazuje na budoucí směnkou, ale která neuvádí na tomtéž líci směnečnou sumu, byla při zdravém vědomí podepsána bez toho, aby si podpisovatel ujasnil, jaký bude další osud tohoto zřejmého torza.“¹¹⁷ Nejvyšší soud dokonce dovodil, že v případě, kdy byla emitovaná blankosměnka nevyplněna o směnečnou sumu, údaj splatnosti a údaj data vystavení, byl majitel oprávněn doplnit všechna bílá místa, i když dohoda o vyplnění výslovně umožňovala doplnit pouze údaj data splatnosti a směnečnou sumu. Oprávnění vyplnit také údaj místa vystavení dovodil Nejvyšší soud z konkludentního udělení práva, které nutně muselo provázet uzavření písemné dohody.¹¹⁸

Opatrný dlužník však zpravidla nebude mít problém prokázat obsah vyplňovacího práva a doložit tak, že směnka nebyla vyplněna řádně, ale jeho obrana často ztroskotá v důsledku nemožnosti námitku excesivního vyplnění blankosměnky vůbec vznést. Setkáváme se zde tedy opět s eliminací námitek dlužníka. Dle ustanovení čl. I § 10 ZSŠ totiž dlužník, který se podepsal na dosud nehotovou směnkou, nemá možnost námitku excesivního vyplnění blankosměnky vůči indosatáři vznést, ledaže indosatář nabyl směnkou ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí. Ti dlužníci, kteří se na směnkou podepsali až ve chvíli, kdy již byla doplněna, tuto námitku pak nemají vůbec, v jejich případě se bude postupovat dle ustanovení čl. I.

¹¹⁶ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s. Str. 64.

¹¹⁷ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.2.2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000, na který ve své judikatuře odkázal v usnesení ze dne 15.11.2007, sp. zn. III. ÚS 372/06 také Ústavní soud.

¹¹⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2008, sp. zn. 29 Odo 1621/2006, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.2.2016, sp. zn. 29 Cdo 1245/2014.

§ 17 ZSŠ, jak bylo podrobně vysvětleno v předchozích kapitolách.¹¹⁹ Ondřejová se nadále přiklání k závěru, že čl. I. § 10 ZSŠ rovněž nebude aplikovatelný, pokud osoba na sebe nechá účelově indosovat již vyplněnou směnku, o níž bezpečně ví, že byla vyplněna v rozporu s ujednáním, které měl s dlužníkem remitent – i v tomto případě se bude evidentně jednat o vědomé jednání na škodu dlužníka ve smyslu čl. I. § 17 ZSŠ.¹²⁰

Pokud nepoctivý věřitel v rozporu s dohodou vyplní do blankosměnky o několik řádů vyšší směnečnou sumu a takto vyplněnou směnku dále indosuje, bude dlužník muset nejprve prokázat, že indosatář nabyl směnku ve zlé víře nebo se při nabývání dopustil hrubé nedbalosti. Kovařík pod pojem zlé víry podřazuje případy, kdy „*majitel nechá na sebe převést nevyplněnou směnku, ví, jak má být vyplněna, ale má cíl zneužít listinu vyplněním nesprávným.*“¹²¹ Dle názoru Autora není prokazování zlé víry dle čl. I. § 10 ZSŠ příliš odlišné od prokazování vědomého jednání na škodu dlužníka dle čl. I § 17 ZSŠ, odkazuje zde tedy na výklad uvedený výše v souvislosti se zajišťovací směnkou.¹²²

Naopak prokazování hrubé nedbalosti si samostatný výklad bezpochyby zaslouží. Ondřejová uvádí, že hrubou nedbalostí se proviní majitel směnky, který se „*při jejím převodu dostatečně (případně vůbec) nezajímá o to, jak má být blankosměnka vyplněna.*“¹²³ Dostatečný zájem (míru úsilí) nabyvatele směnky je však nutné dle jejího názoru vykládat spíše restriktivně, vzhledem k možnostem soukromé osoby a skutečnosti, že nabyvatel nemá povinnost vynaložit za účelem získání informací prostředky, které by se mu v budoucnu nemusely vrátit. Autor se tak přiklání k závěru, že hrubou nedbalostí se proviní ten nabyvatel směnky, který uvěří tvrzení indosanta o obsahu dohody o vyplnění blankosměnky, jež by každému muselo nutně přijít vzhledem k okolnostem indosace nepravdivé.

¹¹⁹ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář.* 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s. Str. 64.

¹²⁰ Srov. ONDŘEJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné "blanko" dlužníky. *Právní fórum*, Praha Wolters Kluwer, a. s., 2010, 11, 6 s.

¹²¹ Viz KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář.* 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s. Str. 64.

¹²² Viz kapitola 1.1.

¹²³ Viz ONDŘEJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné "blanko" dlužníky. *Právní fórum*, Praha Wolters Kluwer, a. s., 2010, 11.

2.7 Zneužití směnečného rukojemství

Poslední skupina zneužití, o které bude pojednáno, se opírá o institut směnečného rukojemství dle čl. I. § 30 a násl. ZSŠ představující svébytný zajišťovací nástroj zaplacení samotné směnky. Vzniká vyznačením na směnce, které může v redukované podobě představovat pouhý podpis na líci směnky. Připojení podpisu pravidelně předchází smlouva, neboť nikdo se nestává směnečným rukojmím bezdůvodně. Jednou stranou této směnečné smlouvy bude pravidelně osoba přebírající rukojemský závazek (avalista), na straně druhé se může objevit jak směnečný věřitel, tak směnečný dlužník, za kterého je rukojemský závazek přejímán (avalát).¹²⁴ Souhlas avaláta však není v žádném případě nutnou podmínkou vzniku rukojemského prohlášení.

Pokud je rukojemské prohlášení připojeno na zajišťovací směnce, je nutné důsledně rozlišovat jeho akcesoritu vůči směnce a vůči zajištěné kauzální pohledávce. Závazek avalisty tak samozřejmě zaniká, pokud avalát plní na zajišťovací směnku.¹²⁵ Tento závěr však není zpravidla možné učinit ve vztahu k zajištěné pohledávce.

Z hlediska zneužití zajišťovací směnky představují riziko zejména judikatorní závěry, které výkladem ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ *a contrario* dovodily, že avalista není oprávněn vznášet vůči směnečnému věřiteli jakékoli jiné námitky než námitky z jeho vlastních vztahů (vztahů k věřiteli samotnému).¹²⁶ Za námitku z vlastního vztahu avalisty k věřiteli potom není zpravidla¹²⁷ možné v poměrech zajišťovací směnky považovat ani námitku (částečného) zániku kauzální pohledávky, kterou směnka zajišťovala.¹²⁸ To platí dokonce i v případě, že současný majitel směnky jednal při indosaci vědomě na škodu dlužníka, neboť závěr, že uplatnění námítky ze strany avaláta

¹²⁴ Srov. Kovařík, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství (1. část). *Bulletin advokacie* 11-12/2002, s. 55.

¹²⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.3.2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002.

¹²⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2.2.1999, sp. zn. 32 Cdo 519/98.

¹²⁷ Výjimkou je výslovné sjednání okruhu přípustných námitek ve směnečné smlouvě uzavřené mezi avalistou a směnečným věřitelem. Dále judikatura připouští, že aniž by to bylo nutné přímo sjednat, má možnost činit totožné mimosměnečné námitky jako avalát také člen statutárního orgánu, který vystavil nebo akceptoval za společnost směnku a zároveň tuto směnku také jako fyzická osoba sám avaloval (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2009, sp. zn. 29 Cdo 3727/2007).

¹²⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.8.2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002, dále srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13.7.1998, sp. zn. 9 Cmo 3/98.

je vzhledem k ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ přípustné, samo o sobě nestačí k tomu, aby bylo možné námitku označit za námitku z vlastního vztahu avalisty.¹²⁹

Chalupa poukázal na možnost zneužití výše uvedeného soudního výkladu zužujícího přípustnost námitek avalisty.¹³⁰ Jedná se o situaci, kdy avalát již splní převážnou část zajištěné kauzální pohledávky, a tudíž se mu podaří ubránit se povinnosti plnit „podruhé“, pokud věřitel uplatní zajišťovací směnku v plném rozsahu „znovu“. Avalát má totiž možnost poukázat na zajišťovací povahu směnky a uplatnit kauzální námitku (částečného) zániku zajištěné pohledávky. Vzhledem k závěrům výše citované judikatury však takovou možnost avalisté zpravidla mít nebudou, naopak budou povinni splatit celý dluh znovu, bez ohledu na jeho částečné splnění ze strany avaláta. Námitka částečné neexistence zajištěné pohledávky totiž není námitkou z vlastního vztahu avalisty, ledaže by si avalista sjednal přímo se směnečným věřitelem ve směnečné smlouvě možnost takovou námitku učinit.

Institut avalu ve světle uvedeného soudního výkladu však přináší ještě další možnost zneužití. Obětí se tentokrát může stát naopak avalát. Jedná se o zneužití regresního nároku avalisty k tíži avaláta. Před demonstrací samotného zneužití bude vhodné krátce nastínit právní režim samotného regresního nároku avalisty obecně.

Avalista, který na směnku za avaláta plnil, proti němu nabývá dle čl. I. § 32 ZSŠ směnečných práv. Jedná se o nesporný a abstraktní směnečněprávní nárok, což mimo jiné vede podle Kovaříka k nemožnosti avaláta činit vůči avalistovi námitky, které se nezakládají na jeho vlastních vztazích vůči avalistovi.¹³¹ Autor je přesvědčen, že tento závěr je logickým a zcela správným důsledkem výše citovaného soudního výkladu, který nepřiznává avalistovi možnost činit námitky, jež nemají základ v jeho vlastních vztazích k avalátovi. Naopak, vztah mezi více avalisty navzájem není vztahem směnečným, ale řídí se obecnými ustanoveními o pluralitě dlužníků.¹³² Pokud lze ve

¹²⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4.5.2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003, naopak námitka, že „ostatní účastníci směnečného vztahu jednali ve shodě s cílem vylákat podpis rukojmího na směnku, je bez dalšího vlastní námitkou rukojmího ve vztahu k těmto osobám“ k tomu viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.3.2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002.

¹³⁰ Srov. CHALUPA, R. Uplatnitelnost kauzálních námitek směnečnými rukojmími. Právní rádce 1210-4817 Roč. 19, č. 9 (2011), s. 17-24.

¹³¹ Srov. KOVAŘÍK, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s. Str. 151, dále srov. KOVAŘÍK, Z. Směnka jako zajištění. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 43.

¹³² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5.2016, sp. zn. 29 Cdo 2653/2015.

světle současné rozhodovací praxe z ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ *a contrario* dovodit, že avalista nemůže vůči věřiteli činit jiné námitky než námitky z jeho vlastních vztahů k majiteli směnky, pak musí nutně být možné tento závěr *mutatis mutandis* aplikovat také v případě přípustnosti námitek avaláta vůči avalistovi při uplatnění následného regresního nároku.¹³³ To je nakonec v souladu s pojetím regresního nároku jako originárního nároku avalisty.¹³⁴

Vzhledem k výše uvedenému tak lze za přípustnou označit tuto modelovou situaci zneužití regresního nároku avalisty: Pan V. poskytl panu D. zápůjčku, v souvislosti s uzavřením smlouvy o zápůjčce vystavil pan D. za účelem zajištění pohledávky směnku vlastní na řad pana V. a tuto mu také ihned odevzdal. Pan D. později řádně splnil svůj dluh ze zápůjčky, čímž považoval celou záležitost za uzavřenou. Velmi ho proto překvapilo, když mu pan V. hned druhý den bezostyšně předložil zajišťovací směnku k placení. Pan D. nicméně zůstal zcela klidný a společně se svým právním zástupcem vypracoval kvalifikovanou odpověď, ve které panu V. vzkázal, že směnka byla vystavena za účelem zajištění pohledávky ze zápůjčky, kterou již řádně uhradil, a tyto skutečnosti je schopen a připraven ihned prokázat v rámci námitkového řízení proti případnému směnečnému platebnímu rozkazu. Pan V., znalý směnečného práva, usoudil, že uplatnění směnky v soudním řízení skutečně nemá valné naděje na úspěch. Svoje úsilí nepoctivým jednáním získat plnění, na které v rámci řádného obchodního styku nemá nárok, ovšem v žádném případě nevzdal.

Ještě téhož dne se proto sešel se svým známým panem A., který směnku svým podpisem na líci avaloval. Učinil tak s vidinou odměny, kterou mu pan V. neformálně přislíbil. Pan V. směnku ihned vůči panu A. uplatnil, přičemž pan A. směnku panu V. ihned dobrovolně jako rukojmí za pana D. proplatil. Nic jiného by mu nezbývalo, ani kdyby mezi nimi žádná dohoda neexistovala a směnka byla směnka uplatněna u soudu, neboť námitku zániku kauzální pohledávky, kterou směnka zajišťovala, by vznést nemohl. Nejednalo by se totiž o námitku z jeho vlastního vztahu ve smyslu čl. I. § 17 ZSŠ *a contrario*.

¹³³ Srov. Kovařík, Z. Úskalí směnečného rukojemství (2. část). *Bulletin advokacie* 1/2003, s. 66-67.

¹³⁴ Srov. např. KOTÁSEK, J. Zákon směnečný a šekový komentář. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 32 zákona směnečného a šekového.

Pan V. svému známému panu A. s radostí předal originál směnky a zároveň mu poradil, jak své peníze získat zpět. Se svým nesporným a abstraktním regresním nárokem se tak pan A. obrátil formou směnečného platebního rozkazu na pana D. Ten ve směnečném řízení nebyl oprávněn vznést námitku splnění kauzální pohledávky, protože se nejednalo o námitku z jeho vlastního vztahu vůči panu A. Na směnečné smlouvě, kterou byl rukojemský závazek založen, se totiž nijak nepodílel, pana A. navíc nikdy předtím neviděl. Pan D. tak byl povinen na směnku plnit, ačkoli se mu již v minulosti jednou podařilo se této povinnosti úspěšně vyhnout.

Celý sled události tak vyústil v situaci, kdy se panu V. podařilo získat v podstatě dvakrát více, než mu náleželo ze smlouvy o zápůjčce, panu A. se vrátily veškeré peníze, které plnil na směnku jako avalista, a navíc za své působení získal od pana V. odměnu. Naopak pan D. dvakrát uplatnil totožnou obranu, avšak podruhé neúspěšně – byl tak nucen plnit „stejný“ dluh podruhé. Nabízí se proto otázka, jaký měla prvotní obrana pana D. smysl, když ji bylo možné prostřednictvím směnečného rukojemství tak snadno obejít.

Uvedené eliminaci kauzálních námitek lze ve většině případů zabránit uzavřením směnečné smlouvy mezi výstavcem a avalistou, v níž tito sjednají možnost zachování veškerých výstavcových námitek i vůči avalistovi.¹³⁵ Tato prevence přichází v úvahu ovšem pouze za předpokladu, že výstavce bude mít vůbec možnost tuto smlouvu uzavřít. Z hlediska zneužití je totiž nejproblematictější právě výše nastíněná situace, kdy nepoctivý věřitel nechá směnku opatřit rukojemským prohlášením spřízněné osoby, která mu za směnku obratem „na oko“, nebo dokonce skutečně zaplatí, a vymáhá potom směnečný nárok na výstavci jako avalista z titulu abstraktního směnečného regresu dle čl. I. § 32 odst. 3 ZSŠ. Výstavce tak vůbec nemusí být informován o tom, že rukojemský závazek vznikl, tím spíše nebude mít žádnou možnost upravit okruh přípustných námitek smluvně. Množina vlastních vztahů, ze kterých by případně mohl výstavce vůči avalistovi činit námitky, bude ve většině případů prázdná, neboť výstavce avalistu povětšinou nebude vůbec znát.

¹³⁵ Srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17.9.2001, sp. zn. 9 Cmo 44/2001 dostupný z KOVAŘÍK, Z.. *Přehled judikatury. Směnečná judikatura*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 190 s. Judikatura. Přehledy judikatury, str. 58.

Směnečný věřitel má navíc možnost uplatnit směnečnou pohledávku proti avalistovi, aniž by měl povinnost se nejprve obracet na výstavce s výzvou k plnění, závazek avalisty totiž není vůči závazku avaláta subsidiární.¹³⁶ Pan V. se tak vůbec nemusel obtěžovat nejprve vyzývat k plnění pana D., mohl rovnou nechat směnku opatřit rukojemským prohlášením pana A., a celý postup urychlit.

Zneužití regresního nároku avalisty funguje při eliminaci kauzálních námitek výstavce dokonce ještě efektivněji než metoda účelové indosace směnky zneužívající námitkovou bariéru dle čl. I. § 17 ZSŠ.¹³⁷ Tomuto zneužití totiž nikterak nebrání ani vystavení směnky s doložkou „nikoli na řad“. Ta totiž činí derivativní pouze postoupení směnečné pohledávky, nijak neznemožňuje užití směnečného rukojemství a originární nabývání práv v případě regresního nároku avalisty.

¹³⁶ Srov. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 32 zákona směnečného a šekového.

¹³⁷ K tomu blíže kapitola 2.4.

3. PREVENCE PŘI PRÁVNÍCH JEDNÁNÍCH SOUVISEJÍCÍCH SE ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKOU

Mnoho dlužníků při vystavování zajišťovací směňky vůbec nepřipouští možnost, že by k jejímu zneužití v budoucnu mohlo dojít. Děje se tak často s ohledem na důvěryhodnost osoby věřitele, jehož kauzální pohledávku směňka zajišťuje. V první řadě by však dlužníci měli mít na paměti, že zajišťovací směňka je cenným papírem oběžným a velmi snadno převoditelným. Zneužití tak může být nakonec provedeno osobou zcela odlišnou od té, jejíž pohledávku měla směňka původně zajišťovat. Přijetí základních preventivních opatření představuje nejjednodušší a nejlevnější variantu obrany proti zneužití zajišťovací směňky, navíc poctivého věřitele preventivní opatření zpravidla nijak zvlášť nezatěžují.

3.1 Vystavení zajišťovací směňky

Zdaleka neúčinnějším opatřením proti jakémukoli zneužití zajišťovací směňky je ji vůbec nevystavovat. Obyčejně si však dlužník sám nezvolí směňku jako prostředek zajištění dobrovolně, pokud však má možnost potenciálního remitenta přesvědčit o tom, že zástavní právo nebo jiný akcesorický způsob zajištění dluhu je pro danou situaci vhodnější a vystavení zajišťovací směňky se vyvarovat, určitě by se o to měl alespoň pokusit.

Obdobně účinným opatřením je vystavit zajišťovací směňku neplatnou. Přestože takové jednání může pro dlužníka samotného přinést řadu negativních důsledků a svým způsobem se jedná také o zneužití práva, z hlediska prevence proti směňečnému zneužití ze strany nepoctivého věřitele bezpochyby bude funkční – neplatnost směňky totiž zakládá absolutní námitku, kterou může dlužník vznést v budoucnu proti komukoli. Pokud se dlužníkovi podaří do návrhu směňky „propašovat“ některou z vad, která neplatnost způsobí, pak by však měl mít vždy na paměti, že i když dluh fakticky směňkou pro její neplatnost nezajistil, nic to nemění na jeho povinnosti kauzální dluh splnit.

Vystavení neplatné zajišťovací směňky bude protiprávní, zpravidla totiž dlužník tím, že nevystaví platnou směňku, poruší ujednání zajistit daný kauzální dluh směňkou,

tedy prvotní směnečnou smlouvu, která měla být právním důvodem vystavení směnky. Pokud však dlužník řádně kauzální dluh splní, pak poctivý věřitel nemusí nikdy zjistit, že směnka, která ho měla zajišťovat, byla od počátku neplatná. Navíc lze pochybovat o tom, že věřiteli vůbec může porušením uvedené smluvní povinnosti vzniknout nějaká škoda, když bude kauzální dluh řádně uhrazen. Naopak, nepoctivý věřitel, který by chtěl zajišťovací směnku po splnění kauzálního dluhu uplatnit znovu excesivně, neuspěje.

Pokud dlužník platnou zajišťovací směnku vystaví, pak lze doporučit, aby si nechal ihned po připojení podpisu vyhotovit kopii směnky, a to nejlépe úředně ověřenou. Významným způsobem tak zlepší svoje důkazní břemeno v případě, že s textem směnky bude později manipulováno a do směnky zasahováno. V takovém případě dlužník bude vázán dle čl. I. § 69 ZSŠ původním nepozměněným textem a kopie směnky mu pomůže toto znění prokázat.¹³⁸ Proti změnám textu se lze částečně bránit i některými tradičními opatřeními jako je vepsání horizontální linie před první a poslední cifru směnečné sumy. Někteří věřitelé upřednostňují před rovnou linií raději vlnovku, neboť se obávají, že by směnečná suma s rovnou linií před prvním číslem mohla být vnímána jako záporná hodnota a směnku zneplatnit. Z hlediska prevence proti změnám textu je lhostejné, jak linie vypadá, důležité je, aby zabránila doplnění nových cifer do směnečné sumy.

Dále je vhodné směnečnou sumu vyjádřit vždy také slovy, neboť se slovně vyjádřenou sumou se manipuluje mnohem obtížněji a v případě, že by nepoctivý věřitel neoprávněně upravil pouze číselně vyjádřenou sumu, bude dle čl. I. § 6 odst. 1 ZSŠ mít přednost právě částka vyjádřená slovy.

Z hlediska bílých míst na zajišťovací blankosměnce potom platí jednoduchá rada – čím méně, tím lépe. Jestliže tedy dlužník může vystavit zajišťovací směnku úplnou nebo alespoň redukovat bílá místa na ta nejnútnejší, pak by toho vždy měl v nejširší možné míře využít.

¹³⁸ K tomu blíže srov. kapitulu 2.6.1 výše.

3.2 Smlouva o zajištění směnkou

Žádná směnka nevzniká bezdůvodně.¹³⁹ Směnečné smlouvy, které představují právní důvod vzniku směnky, bývají uzavírány zpravidla neformálně, stranám však nic nebrání, aby si povinnost dlužníka zajistit dluh směnkou ujednaly písemně.¹⁴⁰ Často tato ujednání mohou být obsažena v rámci jiné smlouvy související s konkrétní transakcí (např. úvěrové či rámcové smlouvy). Dlužník by měl vždy usilovat o podrobnou, a především písemnou úpravu veškerých práv a povinností vztahujících se k zajišťovací směnce, podstatně tím zlepši svoji pozici pro případ pozdějšího zneužití. Základem je mít písemný důkaz o tom, že daná směnka byla vystavena jako zajišťovací.

V písemné smlouvě je dále vhodné upravit zákaz osamostatnění, tedy zákaz převádět vlastnické právo ke směnce bez současného postoupení směnkou zajištěné pohledávky. Nejvyšší soud dovedl, že není nutné, aby ve smlouvě o zajišťovací směnce byl ujednaný výslovný zákaz postoupení směnky bez současného postoupení kauzální pohledávky, neboť takové jednání smlouvu porušuje, ať už zákaz výslovně sjednaný byl či nikoli, a to pro svůj rozpor s obsahem a účelem zajišťovací směny.¹⁴¹ Stejný názor zastává i Kovařík.¹⁴² Vrchní soud dokonce dále s „ohledem na běžnou směnečnou praxi“ ve své judikatuře v podstatě dovedl existenci vyvratitelné právní domněnky o tom, že jakákoli tuzemská směnka je zajišťovací.¹⁴³ Taková judikatura je pro dlužníka bezpochyby příznivá, přesto však lze výslovné ujednání více než doporučit.¹⁴⁴

Alternativně lze smluvně zakotvit dokonce obecný zákaz převést směnku na jakoukoli třetí osobu. Takový zákaz jistě přináší efektivní smluvní prostředek prevence proti osamostatnění a související eliminaci kauzálních námitek, nicméně dlužník by si

¹³⁹ Směnka, která by postrádala jakýkoli hospodářský důvod vzniku (jakoukoli kauzu), je v literatuře zpravidla označována jako planá, k tomu srov. KOVAŘÍK, Z. Směnka jako zajištění. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 3, KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový*. Komentář. 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s. Str. 94, KOTÁSEK, J. Směnka a její kauza. *Právní rozhledy* 12/1997, s. 615.

¹⁴⁰ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 40.

¹⁴¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.3.2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005.

¹⁴² Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 20.

¹⁴³ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.3.2008, sp. zn. 5 Cmo 5/2008, publikovaný v časopise *Soudní Rozhledy* č. 12/2008, str. 456.

¹⁴⁴ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3.10.2012, sp. zn. 9 Cmo 95/2010, publikovaný v časopise *Obchodní právo*. č. 10/2012, str. 364, ve kterém bylo dovozeno, že převod zajišťovací směny a zajištěné pohledávky nemusí proběhnout v ten samý okamžik, tudíž zde vždy nějaké riziko osamostatnění bude (přínejméně dočasně) existovat.

měl uvědomit, že ani tento zákaz není absolutní, neboť má pouze obligační účinky, tudíž platnost indosace nemůže nijak ohrozit.¹⁴⁵

Další ustanovení, které by nemělo ve smlouvě chybět, se týká povinnosti vydat zajišťovací směnku při plnění na zajištěnou pohledávku. Dle čl. I. § 39 ZSŠ má směnečný dlužník právo, aby mu věřitel při placení směnku vydal. To se však nevztahuje na plnění na zajištěnou pohledávku, tuto povinnost je tak nutné důsledně sjednat. K problematice plnění na směnku dále srov. kapitolu 3.5 níže.

Obdobou smlouvy o zajištění směnkou je také směnečná smlouva, na jejímž základě vzniká závazek avalisty na zajišťovací směnce, tato problematika byla již předmětem podrobného výkladu v kapitole 2.7 výše, nicméně z hlediska prevence je vhodné zdůraznit, že pro avalistu je stěžejní, aby si s věřitelem smluvně sjednal možnost činit v budoucnu stejné relativní námitky, které bude oprávněn vznést avalát.

Směnečnou smlouvu je nutno odlišovat od dohody o vyplnění blankosměnky, byť mohou být často obě obsaženy v jediné listině či mohou být obě uzavřeny konkludentně nebo ústně. Dohoda o vyplnění blankosměnky, blíže specifikovaná v kapitole 1.5 výše, je samostatnou dohodou, z níž jsou zřejmé existence a rozsah práva remitenta doplnit blankosměnku určitým způsobem. Opět je tedy v zájmu dlužníka, aby sjednal určitě a přesně veškerá práva a povinnosti a měl o rozsahu vyplňovacího práva dostatečný důkaz, proto je vhodné, aby byla tato mimosměnečná dohoda opět vyhotovena písemně.¹⁴⁶ V případě ústní dohody bude totiž pro dlužníka velmi obtížné prokázat, že došlo k zneužití v podobě excesivního vyplnění blankosměnky, jak je blíže popsáno v kapitole 2.6.3 výše.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13.7.2004, sp. zn. 5 Cmo 242/2004, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.7.2008, sp. zn. 29 Cdo 1484/2008, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.3.2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005.

¹⁴⁶ Dohoda by měla být v nejširší možné míře vyčerpávající a neponechávat žádné otázky soudnímu výkladu, neboť v minulosti Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 26.4.2011, sp. zn. 20 Cdo 2031/2009 dovedl, že „[j]e-li v dohodě o vyplnění blankosměnky smlouveno právo majitele bez dalšího vyplnit datum splatnosti, má majitel blankosměnky právo doplnit do blankosměnky jakékoliv datum splatnosti. Zároveň svůj pro dlužníka přísný závěr částečně relativizoval, když doplnil, že „[j]edná-li se o zajišťovací směnku, nesmí vyplněné datum předcházet datu splatnosti zajišťovaného dluhu.“.

¹⁴⁷ V rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29.3.2004, sp. zn. 9 Cmo 7/2003 byl vysloven jednoznačný závěr, že nestačí pouze neurčitě tvrdit, že věřitel vyplnil směnku v rozporu s vyplňovacím právem, nicméně je nutné, aby dlužník sám nepochybně prokázal konkrétní obsah vyplňovacího práva a dovedl z něho konkrétní způsob překročení.

Závěrem je nutné upozornit na to, že ani důkladná smluvní úprava práv a povinností mezi dlužníkem a remitentem nezajistí sama o sobě jejich dodržování novým nabyvatelem směnky v případě indosace. Řešením může být udělení souhlasu směnečného dlužníka (jako věřitele z výše uvedených povinností remitenta) s budoucím přistoupením nových nabyvatelů ke sjednaným povinnostem dle § 1892 OZ a zároveň zakotvením povinnosti remitenta zajistit, aby nový nabyvatel současně s převodem směnky k těmto povinnostem skutečně přistoupil. Naopak u dohody o vyplnění blankosměnky je takovéto ujednání zbytečné, protože judikatura dovodila, že při převodu nevyplněné blankosměnky bez dalšího přechází i právo ji vyplnit (včetně limitů tohoto práva).¹⁴⁸

3.3 Směnečné doložky

3.3.1 Doložka nikoli na řad

Směnka opatřená touto doložkou je označována jako rektasměnka nebo také směnka přímá. Tuto doložku může připojit zpravidla výstavce při její emisi. Jakmile byla doložka jednou připojena, nelze režim rektasměnky dále měnit.¹⁴⁹ Vnitřně rozpornou, a tudíž neplatnou by byla směnka, která by obsahovala jak doložku na řad, tak doložku nikoli na řad.¹⁵⁰ Rektadoložka je v současné době považována za jeden z neúčinnějších nástrojů dlužníka proti případnému zneužití zajišťovací směnky.

V důsledku připojení rektadoložky se stává indosament bezvýznamným, rektasměnku lze ovšem převést ve formě a s účinky obyčejného postoupení pohledávky dle občanského zákoníku, v žádném případě nečiní rektadoložka směnku neplatnou.¹⁵¹ Nikoli všechna ustanovení občanského zákoníku upravující postoupení pohledávky však budou na převod rektasměnky aplikovatelná – na rektasměnku dopadají pouze ta

¹⁴⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006, dále srov. KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy*, č 1/2007.

¹⁴⁹ Srov. CHALUPA, R. Směnka na jméno a směnka na doručitele. *Právní rozhledy*. 1996, r. 4, č. 10, s. 442-447.

¹⁵⁰ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.11.2003, sp. zn. 9 Cmo 342/2003 dostupný z DERKA, L. Směnka s doložkami „na řad“ a „nikoliv na řad“. *Obchodní právo*. 2006, r. 15, č. 10, s. 35-36.

¹⁵¹ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28.1.1999, sp. zn. 9 Cmo 431/1998.

ustanovení, která upravují formu a účinky postoupení pohledávky.¹⁵² V každém případě je však aplikovatelný § 1884 občanského zákoníku, který činí nabytí vlastnického práva k rektasměnce derivativní, a otevírá tak dlužníkovi možnost činit bez omezení relativní námitky i vůči poctivému nabyvateli rektasměnky (na rozdíl od směnky vystavené na řad, indosované před uplynutím lhůty k protestu pro neplacení).¹⁵³ Připojení doložky nikoli na řad se tak jeví jako jeden z efektivních nástrojů dlužníka k ochraně před směnečným zneužitím.

Dlužníky je nutné ovšem varovat před přehnanou důvěrou v rektadoložku, neboť ta má potenciál odbourat pouze rizika spojená s indosamentem. Směnečné rukojemství je však u rektasměnky využitelné bez jakékoli modifikace. Z tohoto důvodu, jak bylo podrobněji demonstrováno v kapitole 2.7 výše, nemůže rektasměnka nijak zabránit zneužití regresního nároku avalisty.

3.4 Informační doložky

Jako účinný nástroj k usnadnění důkazní pozice dlužníka při prokazování vědomého jednání na škodu dlužníka dle ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ může sloužit tzv. informační (nazývaná také jako hodnotová nebo valutová) doložka na směnce. Tato nemá žádný směnečněprávní význam, původně byla na směnce uváděna zpravidla z evidenčních a orientačních důvodů, kupříkladu doložka uvádějící „hodnota v hotovosti“ naznačovala, že jde o směnku zajišťující úvěr poskytnutý v hotovosti.¹⁵⁴

V současné době není zcela jednotný názor ohledně faktických důsledků na abstraktnost směnky, které vyvolává doložka informující o zajišťovací povaze směnky. Za většinový lze považovat závěr, že informační doložka nemůže abstraktnost směnky nijak ovlivnit.¹⁵⁵ Chalupa se od tohoto závěru do jisté míry odchyluje, když označuje směnku, vzhledem k možnosti uvést na směnce hospodářský důvod jejího vzniku, jako

¹⁵² Viz ustanovení čl. I. § 11 odst. 2 ZSŠ, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.2009, sp. zn. 29 Cdo 283/2008, dále srov. analogicky rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1446/2006.

¹⁵³ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1446/2006.

¹⁵⁴ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 106.

¹⁵⁵ Srov. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 17 zákona směnečného a šekového.), dále srov. POHL, T. Průvodce advokáta základy směnečného práva (1. část), *Bulletin advokacie* 5/1995, s. 22, dále srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 54 a 106-107.

závazek „*fakultativně kauzální*“, zjevně tedy hodnotové doložce příkládá značný význam.¹⁵⁶ Dle Autora se doložka sice neprojeví přímo v abstraktnosti směnky, ale může významně ovlivnit okruh kauzálních námitek a hlavně důkazní pozici dlužníka.

Za zdařilý příklad vyčerpávajícího znění konkrétní doložky lze považovat modelovou zajišťovací doložku, kterou uvádí Ondřejová: „*zajišťovací směnka ke smlouvě o půjčce ze dne 23. 5. 2012 uzavřené mezi výstavcem směnky a jejím remitentem, směnka zajišťuje půjčku ve výši 100 000 Kč včetně úroku ve výši 10 000 Kč a bude uplatněna proti jejímu výstavci při nedodržení termínu splatnosti půjčky, kterým je den 27. 6. 2013*“.¹⁵⁷ Autor je přesvědčen, že pokud bude na směnce obdobná doložka uvedena, bude prokazování vědomého jednání na škodu dlužníka dle čl. I. § 17 ZSŠ podstatně usnadněno. I v rámci směnečného práva totiž obtojí závěr, že indosatář si nutně tuto doložku při inspekci směnky musel přečíst. Nakonec takový případ nevyloučil ani Kotásek, když uvedl, že: „*doložky nemohou automaticky zajistit "vědomé jednání na škodu dlužníka", byť to nelze v některých mimořádných případech vyloučit.*“¹⁵⁸

Je proto nutné zkoumat, zdali osoba, která například nabyla osamostatněnou zajišťovací směnku bez zajištěné kauzální pohledávky, mohla vůbec jednat v dobré víře, když si před nabytím směnky takovou informační doložku přečetla. Občanský zákoník zakládá obecně v § 7 vyvratitelnou domněnku jednání v dobré víře. Dobrou víru nelze chápat pouze jako subjektivní kategorii, nepostačuje, že jednající o určitých skutečnostech neví (např. o skutečnosti, že směnka je zajišťovací), ale tento stav musí být podmíněn dále tím, že ani při vynaložení běžné péče takové skutečnosti nový nabyvatel směnky vědět nemohl.¹⁵⁹ Hranice této běžné péče jsou obecně upraveny v § 4 odst. 2 ObčZ, který pracuje s pojmem vědomosti, kterou si osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, jež jí musely být v jejím postavení zřejmé.

¹⁵⁶ Srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, 189 s., str. 41.

¹⁵⁷ Viz ONDŘEJOVÁ, D. K některým problémovým otázkám spojeným s vymáháním zajišťovacích směnek. *Obchodněprávní revue*, 11-12/2012, s. 313.

¹⁵⁸ Viz KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 17 zákona směnečného a šekového.).

¹⁵⁹ Srov. LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. Str. 83.

Prvně je nutné podotknout, že v rámci obchodu se směnkami je nemyslitelné, aby indosatář zjišťoval veškeré kauzální okolnosti vydání směnky a s nimi spojené limity uplatnění abstraktní pohledávky do směnky vtělené.¹⁶⁰ Běžný indosatář tak není povinen zjišťovat žádné okolnosti k tomu, aby vyvracel běžné pochybnosti v těchto ohledech. Poněkud složitější případ však představuje nabývání směnky, která je opatřena zcela zřetelnou mimosměnečnou (tzv. valutovou) doložkou, signalizující, že se jedná o zajišťovací směnku, která kryje určitou konkrétní pohledávku.¹⁶¹ V takovém případě má Autor pochybnost o tom, že předpoklady dobré víry dle § 7 ObčZ již nemusí být bezpodmínečně naplněny, neboť každá osoba „případu znalá“, která má základní představu o účelu zajišťovacích směnek, může důvodně předpokládat, že nabývá směnku bez zajištěné pohledávky. V této souvislosti je však velmi těžké ustanovení § 4 ObčZ jakkoli vykládat, neboť je nutné se tázat, zdali je vůbec možné chtít po osobě s rozumem průměrného člověka, aby při běžném obchodu s cennými papíry dokonale znala právní režim zajišťovací směnky, který zcela absentuje jakékoli opory v zákoně. Autor má za to, že kladná odpověď na tuto otázku by znamenala nepřipustné rozšiřování zásady *ignorantia legis non excusat* rovněž na právní otázky v zákoně neupravené. Tím spíše potom od osoby s průměrným rozumem nelze vyžadovat rozsáhlé znalosti důsledků osamostatnění zajišťovací směnky. V každém případě však ustanovení § 4 odst. 2 ObčZ přináší výslovnou zákonnou oporu pro přijetí nového výkladu, který by kladl na nabyvatele zajišťovací směnky vyšší nároky, než tomu je dosud. Bez ohledu na to, zdali se soudy k takovému výkladu přikloní či nikoli, argumentace dlužníků při obtížném prokazování „vědomého jednání na jejich škodu“ se o § 4 odst. 2 ObčZ opírat může.

3.4.1 Smlouva ve formě informační doložky

Autor je přesvědčen, že preventivní opatření dlužníka mohou zajít ještě mnohem dále. Pokud opomeneme jisté prostorové potíže, které může přinést běžná velikost směnky, pak dojdeme k závěru, že stranám nic nebrání v tom, aby na směnce uvedly smlouvu

¹⁶⁰ K tomu srov. např. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 17: „*Indosace je naproti tomu výhodná pro nabyvatele, který nemusí brát ohled na případné vztahy dlužníka k předchozímu majiteli a může se v tomto ohledu spolehnout na starou parémii quod not est in cambio, non est in mundo.*“

¹⁶¹ Problematikou prevence zneužití související s valutovými doložkami se podrobně zabývá kapitola 3.4.

zřizující zajišťovací funkci, případně dohodu o vyplňovacím právu u blankosměnky v úplném znění. Z hlediska směnky se bude jednat opět pouze o velmi rozsáhlou informační doložku, nicméně v rovině práva obligačního půjde nepochybně o platný písemný závazek. Tím, že dojde k vtělení smlouvy do samotné směnečné listiny, bude zajištěna její faktická neoddělitelnost od směnky. Nový nabyvatel směnky bude jen obtížně přesvědčovat soud, že nevěděl, že do blankosměnky mohl doplnit směnečnou sumu nepřevyšující 10 tisíc korun, když to bylo na směnce přímo napsáno. Pro dlužníka proto bude u blankosměnky podstatně snazší prokázat, že nový nabyvatel jednal v hrubé nedbalosti ve smyslu čl. I. § 10 ZSŠ, když při vyplnění blankosměnky ignoroval dohodu o vyplňovacím právu na směnce přímo uvedenou. To potvrzuje i Kotásek, když konstatuje, že „[n]ový majitel blankosměnky bude zpravidla jednat v hrubé nedbalosti, pokud se z naznačeného zdroje [pozn. informační doložky na směnce] nepoučí o vyplňovacím právu a způsobu jeho konzumace.¹⁶²

V souvislosti s tím se nabízí zcela unikátní a dosud neprobádaný nástroj k upevnění pozice směnečného dlužníka, kterým je ustanovení § 1897 odst. 2 občanského zákoníku, umožňující uzavřít dohodu na směnce tzv. na řad. Teoreticky, pokud by to bylo ve smlouvě inkorporované do směnky vhodně sjednáno, by tak indosací směnky nedošlo pouze k převodu směnečných práv, ale také k postoupení celé mimosměnečné dohody na indosatáře. Vzhledem k tomu, že „[n]a rozdíl od obecné úpravy rubopisu se jím však v případě postoupení smlouvy převádějí nejen práva, ale i povinnosti“,¹⁶³ je představitelné, že by byl také každý indosatář přímo vázán původní mimosměnečnou smlouvou obsaženou na směnce. Ta by mohla obsahovat např. zákaz osamostatnění či deklaraci zajišťovací povahy směnky, povinnost datovat rubopis a jakékoli další povinnosti. Dlužník by tak mohl již při vystavení preventivně předejít eliminaci svých kauzálních námitek v důsledku indosace. Důležité v takovém případě bude zajistit souhlas indosatáře s převzetím těchto povinností ze smlouvy na řad. Zde přichází v úvahu do smlouvy přímo zakotvit, že kterákoli osoba, nabývající či uplatňující směnku, tímto jednáním vyslovuje s postoupením smlouvy souhlas.

¹⁶² Viz KOTÁSEK, J. Blankosměnka z pohledu dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1999, č. 3, s. 289.

¹⁶³ Viz DVOŘÁK, B. in HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s., str. 801.

3.5 Plnění na zajištěnou pohledávku a zajišťovací směnku

Jestliže dlužník k zajištění dluhu emitoval v minulosti směnku, měl by vždy usilovat o to, aby při plnění prvopis směnky fyzicky obdržel a stáhl ji tak z oběhu. Ideálně tak může učinit tím, že bude plnit přímo na zajišťovací směnku a v souladu s ustanovením čl. I. 39 ZSŠ bude vyžadovat její vydání s potvrzením o placení a pro jistotu si nechá ještě vystavit kvitanci či podrobnější písemné prohlášení věřitele o tom, že na základě takového plnění došlo rovněž k zániku zajištěného kauzálního dluhu. To je ideální stav. I když však prohlášení ohledně zániku zajištěné kauzální pohledávky od věřitele nedostane, bude na základě § 1884 odst. 1 OZ stejně oprávněn uplatnit námitku splnění zajištěného dluhu plněním na zajišťovací směnku proti všem osobám, na které by věřitel postoupil zajištěnou kauzální pohledávku po tom, co došlo k plnění na zajišťovací směnku.

Tento závěr však nelze učinit v opačném případě, kdy dlužník sice řádně uhradí zajištěnou pohledávku, avšak nestáhne důsledně z oběhu zajišťovací směnku, kterou proti němu později uplatní nový věřitel, jenž nabyl směnku indosamentem (případ úplatného postoupení rozdělených pohledávek podrobněji popsány v kapitole 2.3 výše).

V případě plnění na zajištěnou pohledávku by tedy dlužník měl vždy důsledně trvat na tom, aby mu věřitel vydal zpět zajišťovací směnku. Takový požadavek je z jeho strany rozumný a zpravidla není důvodu, aby mu poctivý věřitel směnku zpět nevydal.¹⁶⁴ Jestliže věřitel odmítá směnku vydat, pak dle názoru Autora je pro dlužníka zpravidla výhodnější dostat se do prodlení s kauzálním dluhem, než ho uhradit a riskovat povinnost hradit stejný dluh z titulu zajišťovací směnky později. Vydání směnky je vhodné požadovat rovněž včetně vyznačení potvrzení o zaplacení, pokud by se totiž směnka jakýmkoli způsobem dostala zpět k věřiteli bez vyznačení, mohl by ji opět uplatnit. Dlužník by si vždy měl směnku staženou z oběhu uschovat minimálně po dobu, než budou práva z ní promlčena, v žádném případě by ji neměl ničit.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Výjimkou mohou být situace, kdy směnka stále zajišťuje jiný dluh anebo strany mají zájem na tom, aby byla směnka k zajištění takového jiného dluhu použita v budoucnu. K tomu srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.4.2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004.

¹⁶⁵ Tím, že by dlužník směnku zničil, by se připravil o pozdější možnosti obrany proti způsobům zneužití provedených v umořovacím řízení. Pokud se tedy věřitel pokusí umořit směnku, kterou již dlužník zaplatil a stáhl z oběhu, dlužník pouze na výzvu soudu předloží směnku, prokáže, že není ztracená nebo zničená, a vyvaruje se dalším obtížím v umořovacím řízení, pokud by však směnku neměl, nelze vyloučit,

Pokud je plněno ze strany dlužníka na směnku či na kauzální pohledávku pouze částečně či není možné dlužníkovi z jiného důvodu směnku vydat, je vhodné stejně důsledně vyžadovat kvitanci potvrzující částečné zaplacení směnky a zároveň částečné zaplacení vyznačit na směnce samotné.

Další problém, se kterým se bude dlužník zpravidla potýkat, se týká možnosti zaplatit směnku bezhotovostně. Směnečné právo primárně předpokládá, že veškeré platby budou prováděny v hotovosti, neexistuje tudíž žádná směnečná doložka, která by umožňovala bezhotovostní platbu či znemožňovala platbu v hotovosti. To však neznamená, že si v obligační rovině nemůže směnečný dlužník a věřitel taková práva a povinnosti sjednat, je však nutné myslet na to, že taková dohoda bude obdobně jako zákaz postoupení směnky zavazovat pouze směnečného věřitele, který ji uzavřel.¹⁶⁶ Na tomto závěru opět nic nezmění uvedení informace o povinnosti plnit na bankovní účet přímo na směnečné listině, neboť se opět jedná pouze o informační, nikoli směnečnou doložku.

I když však dlužník má sjednanu možnost uhradit směnku bezhotovostně, zpravidla tím zdaleka nemá vyhráno. Riziko spočívá v tom, že dokud mu není směnka fyzicky předložena, nikdy nemá jistotu, že plní osobě, která je skutečně aktuálním věřitelem ze směnky. Navíc, i když se věřitel směnkou prokáže, z hlediska směnečného práva mu nic nebrání, aby směnku indosoval v mezidobí, kdy peníze byly odeslány z účtu dlužníka, avšak ještě na účet věřitele nedorazily. Na druhou stranu lze pochopit, že ani poctivý věřitel není ochotný dlužníkovi směnku vydat, dokud nejsou peníze na jeho bankovní účet připsány.

Hotovostní placení na druhé straně má však dle současné legislativy značná omezení, konkrétně zákon č. 254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti, ve znění pozdějších předpisů, ukládá povinnost provést veškeré platby převyšující částku 270 000 Kč bezhotovostně. Směnky nejsou z působnosti tohoto zákona v žádném případě vyňaty. Dlužník má tedy několik možností, první spočívá v tom, že bude směnku vystavenou na sumu převyšující limit hradit postupně, částečnými platbami ve výši 270 000 Kč, s tím, že na každou platbu si nechá vystavit samostatnou kvitanci a

že by ji soud později skutečně prohlásil za umořenou, k tomu srov. KOVAŘÍK, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. *Bulletin advokacie*, č. 5/2004, s. 15.

¹⁶⁶ Viz KOVAŘÍK, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. *Bulletin advokacie*, č. 5/2004, s. 15.

nechá ji rovněž vždy vyznačit na směnce. Pro obě strany se však bude jednat o velmi nepohodlnou variantu. Další možností je provedení jednorázové úhrady s vědomím toho, že může být později stížen sankcí, která však činí v případě právnických osob pokutu až do výše 5 mil. Kč a může být uložena jak věřiteli, tak dlužníkovi. Je tedy pochopitelné, že ani poctivý věřitel nebude mít zájem zvolit tuto riskantní možnost úhrady. Zbývá tedy zákon respektovat a zaplatit bezhotovostně. Pokud se k tomu dlužník nakonec uchýlí, měl by vyčkat uplynutí lhůty k protestu dle čl. I § 20 ZSŠ a před provedením bezhotovostní platby si vyžádat od věřitele úředně ověřenou kopii směnky, aby si opatřil důkaz ohledně stavu nedatovaných rubropisů na směnce. I když se dlužník vždy dostane do drobného prodlení, považuje tuto variantu Autor za výhodnější než plnit v den splatnosti, neboť i kdyby došlo k indosaci, bude mít dle čl. § 20 ZSŠ pouze účinky obyčejného postoupení, tudíž se neuplatní čl. I. § 17 ZSŠ a námitka uhrazení směnky bude dlužníkovi vždy k dispozici i proti pozdějším majitelům směnky. K vyvrácení případné domněnky plnohodnotného indosamentu mu pak poslouží úředně ověřená kopie směnky, z níž bude zjevné, že veškeré nedatované indosamenty, které na směnce od jejího vyhotovení přibýly, musely být nutně provedeny až po uplynutí lhůty k protestu. Bohužel, tento postup opět vyžaduje jistou míru součinnosti od věřitele, kterou bude pro dlužníka často obtížné získat.

3.6 Obezřetnost související s podpisy na zajišťovací směnce

Podpis obecně představuje dle § 561 občanského zákoníku nutnou podmínkou platnosti právního jednání učiněného v písemné formě, dále plní také funkci identifikace právně jednající osoby.¹⁶⁷ Z hlediska směnečného práva vedle těchto funkcí představuje vlastnoruční podpis výstavce na směnce zároveň jednu z podstatných náležitostí směnky.¹⁶⁸ Bez vlastnoručního podpisu nemůže být listina vůbec směnkou, podpis je tudíž jediným možným důvodem vzniku směnečných povinností.

Rovněž identifikační funkce podpisu hraje u směnky významnou roli, není výjimkou, že zjistit totožnost dlužníka na směnce je možné pouze z jeho podpisu.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Srov. HULMÁK, M. in ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kolektiv *Občanský zákoník I, II*, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, 2321 s., str. 364.

¹⁶⁸ Směnka vlastní i směnka cizí musí vždy dle čl. I. § 75 a čl. I. § 1 ZSŠ obsahovat podpis výstavce.

¹⁶⁹ Srov. KOVAŘÍK, Z. Některé problémy směnečných podpisů. *Obchodní právo*. 2003, r. 12, č. 5, s. 6-18. Str. 7.

Z hlediska identifikace dlužníka ob stojí podpis samostatný, lhostejno zdali provedený v souladu s běžným podpisovým vzorem dlužníka či například úmyslně modifikovaný.¹⁷⁰ Platnosti směnky, stejně jako platnosti jiných právních jednání, není na újmu samozřejmě ani podpis nečitelný.¹⁷¹ Z praktického hlediska bude samotný nečitelný podpis oběžnou funkcí směnky podstatně ztěžovat. Věřitel proto bude zpravidla mít zájem na tom, aby směnečný dlužník podpis doplnil čitelně vyznačeným jménem a příjmením, případně přidal také další údaje jako datum narození či trvalé bydliště.¹⁷²

Řádné označení směnečného dlužníka je potom zcela nezbytné, pokud má být ze směnky zavázána osoba odlišná od té, která podpis vyhotovila. Všichni zástupci musí dle ustanovení čl. III. § 3 odst. 1 ZSŠ ke svému vlastnímu podpisu připojit také údaj o konkrétní osobě, kterou zastupují. Ještě před samotným připojením podpisu by se však každý, kdo hodlá směnečně zavázat jiného, měl v první řadě přesvědčit o tom, zdali je k takovému jednání skutečně oprávněn. Pokud by zástupce překročil meze svého oprávnění, nebo by dokonce jednal bez jakéhokoli oprávnění, pak bude dle ustanovení čl. I. § 8 ZSŠ směnečně zavázán sám. Lze předpokládat, že toto ustanovení bude nyní po rekodifikaci soukromého práva dopadat i na členy statutárních orgánů a další v zákoně uvedené zástupce právnické osoby.¹⁷³

Zajímavou se jeví otázka vázanosti členů statutárního orgánu v případě, když bude zakladatelské právní jednání určité právnické osoby vyžadovat, aby v souladu se způsobem jednání zapsaným v obchodním rejstříku právně jednalo za tuto právnickou osobu vždy více osob. Příkladem může být vystavení směnky za akciovou společnost, za kterou mohou jednat pouze dva členové představenstva společně. Není zcela zřejmé, zdali bude ustanovení čl. I. § 8 ZSŠ dopadat i na případ, kdy na směnce bude podpis

¹⁷⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2006, sp. zn. 29 Odo 1685/2005.

¹⁷¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.5.2008, sp. zn. 32 Odo 940/2006.

¹⁷² Srov. ELIÁŠ, K. Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování. *Ad Notam* 3/1996, s. 52.

¹⁷³ Srov. DĚDIČ, J. Podpisy na směnce. *Profit speciál* č. 44/1995 (příloha), str. 5, kde se Dědič přiklonil k závěru, že ustanovení čl. I § 8 nelze na členy statutárního orgánu aplikovat, protože jednání statutárního orgánu není chápáno jako zastoupení. Tento závěr lze ve světle ustanovení § 151 občanského zákoníku a celkové změny pojetí jednání za právnickou osobu jako zastoupení považovat za správný, avšak po rekodifikaci neaplikovatelný (viz SVEJKOVSKÝ, J. in SVEJKOVSKÝ, J., DEVEROVÁ, L. a kol. *Právnické osoby v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 540, str. 102: „Podle dosavadní úpravy jednal statutární orgán jménem společnosti. Nová úprava obecně užívá pro právní jednání právnické osoby pojem zastupování.“).

pouze jednoho z členů představenstva takové akciové společnosti. Jestliže bude následně připojen i podpis druhého člena, vše je v pořádku a zavázána bude akciová společnost. Co když však k připojení druhého podpisu vůbec nedojde. Dle názoru Autora je velmi sporné, zdali lze vykládat čl. I. § 8 ZSŠ natolik extenzivně a tvrdit, že první člen nebyl oprávněn za právnickou osobu jednat či překročil meze svého oprávnění, pokud podpis druhého člena chybí. První člen pouze nebyl způsobilý řádně projevit vůli akciové společnosti sám. Jestliže později druhý člen představenstva svůj podpis připojí, směnka bude akciovou společností zavazovat. Lze se tedy tázat, kdo je vázán směnkou v mezidobí, kdy již splňuje všechny náležitosti, avšak je na ní (prozatím) obsažen pouze podpis prvního z členů představenstva. Je potom lhostejné, zdali toto mezidobí trvá několik sekund, než si členové představenstva směnku k podpisu předají, nebo zdali se z tohoto prvotně dočasného stavu stane nakonec stav trvalý (například z důvodu, že druhý člen představenstva nakonec odmítne či zapomene směnku podepsat). Ať už dovodíme osobní vázanost prvního člena představenstva či nikoli, lze jednoznačně doporučit, aby tento člen před tím, než směnku odevzdá remitentovi, zajistil řádné podepsání směnky za akciovou společnost i druhým členem představenstva, jedině tak se vyhne rizikům spojeným se svojí osobní vázaností dle čl. I. § 8 ZSŠ.

Oprávnění podepsat směnku nemusí však být vždy na první pohled zřejmé obzvláště u zákonných zástupců právnické osoby, odlišných od statutárního orgánu. Takové zástupčí oprávnění je nutné zvažovat v každém jednotlivém případě.¹⁷⁴ Podepsat směnku za společnost bude oprávněn bez zvláštního zmocnění vedle členů statutárního orgánu jednajících v souladu se způsobem jednání zapsaným v obchodním rejstříku také prokurista, vedoucí odštěpeného závodu a představitelé vrcholného managementu z řad zaměstnanců. Tím se však výčet za běžných poměrů v právnické osobě zpravidla vyčerpává.¹⁷⁵ Není proto překvapující závěr Vrchního soudu, že je-li některý z pracovníků právnické osoby oprávněn za ni uzavírat smlouvy, není tím bez dalšího oprávněn i k podepisování směnek.¹⁷⁶ V posuzovaném případě tento závěr platil, i když pracovník vykonával funkci ředitele hotelu. V pozdější judikatuře lze

¹⁷⁴ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4.4.1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94.

¹⁷⁵ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4.4.1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94 k otázkám oprávnění prokuristy a ředitele akciové společnosti.

¹⁷⁶ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.5.1996, sp. zn. 5 Cmo 448/95.

nicméně sledovat trend částečného uvolnění takto striktního výkladu, Nejvyšší soud tak dovedl, že „přijetí směnky ekonomickým náměstkem ředitele obchodní společnosti lze považovat ve smyslu § 15 ObchZ za obvyklý úkon.“¹⁷⁷ Postupné pronikání směnek do běžného obchodního styku jistě i nadále povede k výkladovému rozšiřování okruhu zaměstnanců, kteří jsou dle § 166 občanského zákoníku oprávněni za právnickou osobu připojit svůj podpis na směnku. Riziko osobní vázanosti jednající osoby bude však ve sporných případech bezpečně eliminováno pouze vystavením písemné plné moci. Každý dlužník, který podepisuje směnku za jiného, by tudíž měl věnovat zvýšenou pozornost tomu, zdali je skutečně oprávněn směnku uzavřít, a pokud k tomuto závěru dojde, měl by pečlivě uschovat listiny tento závěr prokazující (plnou moc, pracovní smlouvu atd.). V opačném případě by se mohl později dostat do důkazní nouze a hrozila by mu osobní povinnost na směnku plnit namísto zastoupeného.

3.6.1 Podoba a umístění podpisu za právnickou osobu

I když je zástupčí oprávnění dlužníka zcela nepochybné, měl by být obezřetný také v případě vyhotovení samotného vlastnoručního podpisu. Dvojnásob taková rada platí při vystavování směnek za právnickou osobu. Vedle vlastnoručního podpisu osoby oprávněné jednat za právnickou osobu totiž musí být vždy na směnce také uvedeno, za jakou konkrétní právnickou osobu je podepisováno, v literatuře je taková povaha podpisu označována za dvousložkovou.¹⁷⁸ Důsledkem neuvedení firmy zastoupené právnické osoby je opět vznik osobního směnečného závazku podepisující fyzické osoby.¹⁷⁹ Naopak uvedení konkrétní funkce jednající osoby není zpravidla nezbytné.¹⁸⁰ Za spornou otázku lze v současné době považovat, zdali prokurista musí povinně vyznačit na směnce dodatek o prokuře. Autor se přiklání k závěru, že pouhé vynechání dodatku o prokuře nebrání vzniku směnečného závazku společnosti.¹⁸¹ V případě

¹⁷⁷ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2002, sp. zn. 29 Cdo 2074/2000.

¹⁷⁸ Srov. KOVAŘÍK, Z. Některé problémy směnečných podpisů. *Obchodní právo*. 2003, r. 12, č. 5, s. 8. Povinnost uvádět název právnické osoby při podepisování vyplývá také přímo z § 161 občanského zákoníku. V minulosti byla ve vztahu ke směnce také judikována Vrchním soudem v Praze v rozsudku ze dne 25.3.1997, sp. zn. 5 Cmo 615/95.

¹⁷⁹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25.3.1997, sp. zn. 5 Cmo 615/95.

¹⁸⁰ Viz Kovařík, Z: *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s. Str. 361.

¹⁸¹ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 8.1.1932 uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 11328, ve kterém je zdůrazněno, že dodatek o prokuře není u podpisu na směnce nutný, postačí, pokud prokurista

jednání za organizační složku obchodní společnosti je nutné uvedení pouze názvu této organizační složky. Její vyznačení spolu s úplnou obchodní firmou společnosti totiž vede k vzniku směnečného závazku celé společnosti, nikoli pouze její konkrétní organizační složky, v případě nedostatku oprávnění zastupovat celou společnost potom opět k osobní vázanosti jednajícího.¹⁸²

Celá problematika řádného označení názvu je dále umocněna v případě, že zástupcem jednajícím za právnickou osobu je jiná právnická osoba. V takových případech mnohonásobného řetězení zastoupení by potom výstavce měl obzvláště pečlivě prověřit, zdali je řádně vyznačeno, kdo koho vlastně zastupuje.

Největší riziko z hlediska zneužití představuje umístění obou složek podpisu. Podpis samotný by měl být vždy umístěn tak, aby takzvaně „*kryl text směnky*“.¹⁸³ Kovařík hovoří o „*prostoru krytém podpisem výstavce*“.¹⁸⁴ Lze obecně konstatovat, že podpis výstavce kryje nepochybně obsah směnečné listiny, který se bude nacházet nad ním.¹⁸⁵ Nakonec již prostý gramatický výklad předpony „*pod*“ ve slově podpis nenechává přehnaný interpretační prostor.¹⁸⁶ Obvykle se tak podpis na směnce nachází vpravo dole.¹⁸⁷ V některých rozhodnutích je možné nalézt přímé provázání pojmu krytí podpisem právě s jeho uvedením pod text, který má kryt.¹⁸⁸ V literatuře lze dokonce nalézt zmínky o tom, že podpis výstavce umístěný nad směnečný text způsobuje

svůj podpis připojí k razítkem vyznačenému znění firmy. Naopak pozdější judikatura, konkrétně Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 4.4.1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94 dovodil, že doložka je dle § 14 odst. 5 tehdy účinného obchodního zákoníku součástí samotného podpisu. Bez ní o podpis prokuristy vůbec nejde. Téměř totožné ustanovení je dnes obsaženo také v § 455 občanského zákoníku, důvodová zpráva k němu však zdůrazňuje, že doložka má pouze instruktivní povahu a nemá přímý vliv na zastoupení samotné. Lze se tedy přiklonit k závěru, že neuvedení dodatku o prokuře na směnce nemůže znamenat osobní vázanost prokuristy (Shodně Vrchní soud v Praze v rozhodnutí čj. 9 Cmo 873/99-40 ze dne 26. 11.2001 dále shodně také KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 8 zákona směnečného a šekového, dále shodně JABLONKA, B. Podpis na zmenke z pohľadu viazanosti konajúcich osôb, *Právní rozhledy* 8/2003, s. 424.

¹⁸² Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.5.1996, sp. zn. 5 Cmo 448/95.

¹⁸³ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.8.2011, sp. zn. 29 Cdo 5250/2009, dále srov. ROUČEK, F. *Jednotný směnečný řád (vládní nařízení ze dne 19. prosince 1940, č. 111 Sb. z. a n)*, dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: LIT566CZ), komentář k čl. I.

¹⁸⁴ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 32.

¹⁸⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.8.2011, sp. zn. 29 Cdo 5250/2009.

¹⁸⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.10.2016, sp. zn. 21 Cdo 5591/2015.

¹⁸⁷ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 90.

¹⁸⁸ Srov. názor odvolacího soudu potvrzený a citovaný v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28.7.2005, sp. zn. 29 Odo 900/2004.

neplatnost celé směnky.¹⁸⁹ Z judikatury je však také možné dovodit, že pokud by přímo u podpisu byla jiná konkrétní doložka (např. per aval), pak tento podpis nelze vtaňovat na celý obsah nad ním.¹⁹⁰

Ve vztahu k výše uvedené problematice krytí obsahu směnky podpisem výstavce si lze položit zásadní otázku: Jaké důsledky bude mít připojení podpisu nad vyznačený název právnické osoby? Bezpochyby mohou být fatální, neboť tato doložka nemusí být považována za krytou podpisem výstavce. Když potom veškeré ostatní náležitosti kryty podpisem naopak budou, lze dospět k závěru, že vznikla platná směnka, z níž je osobně zavázána přímo jednající osoba. Samozřejmě nelze tuto problematiku bagatelizovat na prostor „nad podpisem“ a „pod podpisem“. Kokeš například uvádí, že „*vlastnoruční podpis musí být umístěn tak, aby jeho souvislost s vyznačenou obchodní firmou byla bez jakýchkoli pochyb každému seznatelná*“.¹⁹¹

Takový závěr je možné označit v zásadě za správný, zároveň je ovšem vhodné doplnit, že této nepochybné a každému zřejmé souvislosti podpisu s názvem právnické osoby je možné reálně dosáhnout pouze protnutím podpisu skrze vyznačený název právnické osoby. Bez diskuze bude zavázána právnická osoba, pokud vlastnoruční podpis oprávněného zástupce jakkoli zasáhne například do razítka obsahujícího její obchodní firmu a další identifikační údaje. V ostatních případech již nelze zcela jednoznačné stanovisko zaujmout. S rostoucí vzdáleností podpisu od razítka umístěného pod ním klesá pravděpodobnost, že bude právnická osoba ze směnky zavázána, neboť její označení již nemusí být soudem později vyhodnoceno jako kryté podpisem výstavce.¹⁹²

Zpravidla je to věřitel, který připravuje konečnou podobu směnky nebo předkládá k podpisu svůj standardizovaný tiskopis.¹⁹³ Má tedy příležitost nepozorovaně předem připravit volný prostor pro podpis tak, aby se dlužník s trochou nepozornosti stal namísto právnické osoby sám osobně zavázaným ze směnky. V případě směnky zajišťovací rozšiřuje věřitel v podstatě tímto způsobem okruh majetku, ze kterého se

¹⁸⁹ Srov. KOKEŠ, J. Problematika podepisování právnických osob - podnikatelů na vlastních směnkách. *Právní rozhledy* 10/2002, s. 505.

¹⁹⁰ Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.5.2005, sp. zn. 29 Odo 628/2004.

¹⁹¹ Srov. KOKEŠ, J. Problematika podepisování právnických osob - podnikatelů na vlastních směnkách. *Právní rozhledy* 10/2002, s. 505.

¹⁹² Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16.11.2004, sp. zn. 5 Cmo 406/2004.

¹⁹³ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 90.

může alternativně uspokojit o majetek osobně zavázané osoby. Lze proto doporučit, aby dlužník vždy připojil podpis takovým způsobem, aby se nacházel až pod vyznačeným názvem zastoupené právnické osoby a nejlépe do tohoto názvu zároveň prostorově zasahoval.

3.6.2 Formální a materiální platnost podpisu

Kvalita směnečného podpisu je posuzována z hlediska formálního a materiálního. Kovařík uvádí, že „*formálně platný je každý grafický projev fyzické osoby na směnce, který s ohledem na obecnou zkušenost čtenáře dané listiny, má obecné znaky podpisu.*“¹⁹⁴ Kotásek zdůrazňuje, že formální platnost lze (na rozdíl od materiální platnosti) rozpoznat přímo ze samotné listiny.¹⁹⁵ V poměrech směnky bude zhodnocení formální platnosti znamenat pouze prověření, zdali na listině nějaký vlastnoruční podpis byl vyhotoven, a tím byla naplněna jedna z podstatných náležitostí vyžadovaných zákonem směnečným a šekovým.

Při formální prověrce podpisu nelze od nikoho požadovat, aby zhodnotil, zdali se jedná o podpis osoby existující a směnečně způsobilé, podpis svobodný, vážný a pravý. Naopak z hlediska materiální platnosti podpisu jsou relevantní i tyto další skutečnosti, nerozpoznatelné ze samotné směnečné listiny. Při hodnocení materiální platnosti podpisu je možné, vzhledem k různým kritériím, dojít k závěru, zdali podepsaná osoba je z podpisu zavázána, a bude tedy povinna plnění ze směnky v budoucnu poskytnout.¹⁹⁶ Otázku materiální platnosti je nutné hodnotit dle čl. I. § 7 ZSŠ u každého podpisu na směnce samostatně. Materiální vadnost kteréhokoli podpisu nemůže nijak ovlivnit formální či materiální platnost jiného podpisu na směnce. Pokud například nekalý remitent padělá podpis výstavce směnky a takovou směnku, formálně bezvadnou, nechá opatřit rukojemským prohlášením třetí osoby, která tak učiní ve snaze

¹⁹⁴ Viz KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 6. dopl. vyd. Praha C. H. Beck, 2014, 543 s. Str. 50.

¹⁹⁵ Srov. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 7 zákona směnečného a šekového.

¹⁹⁶ Demonstrativní výčet okolností vedoucích k závěru, že osoba není ze směnky zavázána, je obsažen v ustanovení čl. I. § 7 ZSŠ, dále srov. KOVAŘÍK, Z. Některé problémy směnečných podpisů. *Obchodní právo*. 2003, r. 12, č. 5, s. 6-18. str. 12 – 13, kde Kovařík rozšiřuje tento výčet o další okolnosti, mezi které patří existence podepsaného jako právního subjektu, způsobilost se zavazovat, pravost a vážnost jednání, absence omylu a řádné zastoupení způsobilými reprezentanty.

vyjít vstříc domnělému výstavci, bude tato třetí osoba ze směnky zavázána stejně, jako kdyby byl podpis výstavce pravý.¹⁹⁷

Materiální neplatnost podpisu se neprojeví v existenci směnečného závazku, avšak je možné se příslušnou námitkou ve směnečném rozkazním řízení zprostit povinnosti na směnku plnit. Námitku však může uplatnit pouze ten, kdo je k tomu oprávněn. Důsledkem samostatnosti podpisů na směnce je, že konkrétní materiální vadu podpisu může namítat vždy pouze osoba, o jejíž podpis jde, anebo v případě padělaného podpisu alespoň jít má.¹⁹⁸ Dlužník, který na směnku má plnit, navíc vůbec pravost podpisů jednotlivých indosatářů zkoumat nemůže, pouze formálně prověřuje, že je řada podpisů nepřetržitá a navazující.¹⁹⁹

Aplikujeme-li tento závěr na poměry výše uvedeného případu vylákání podpisu od rukojmího, dospějeme k tomu, že rukojmí může uplatnit pouze námitku materiální vady svého vlastního podpisu. Vada podpisu výstavce nemá na existenci jeho závazku vliv.²⁰⁰ V případě, že se nebude jednat o rektasměnku, bude rukojmí po indosaci směnky čelit také dalšímu nepříjemnému omezení – nemožnosti uplatnit námitku materiální neplatnosti podpisu vůči poctivému indosatáři. Námitka materiální neplatnosti podpisu je námitkou relativní, kterou může dlužník proti novému nabyvateli dle čl. I. § 17 ZSŠ vznést pouze v případě, že majitel směnky jednal vědomě na škodu dlužníka. Kovařík k tomu velmi výstižně uzavírá: „*relativní námitky materiální vadnosti vždy podléhají námitkové přehradě ve smyslu čl. I. § 17 ZSŠ, jakkoli se tím budou dlužníci cítit poškozeni.*“²⁰¹ Pojem vědomého jednání na škodu dlužníka dle čl. I. § 17 ZSŠ byl již předmětem podrobného výkladu předchozích kapitol, lze ho plně

¹⁹⁷ V otázkách padělání podpisů na směnce a prokazování pravosti podpisů obecně lze odkázat na ČERNOHLÁVEK, J. Spory o pravost podpisu a znalecké posudky, *Bulletin advokacie*, č. 4/2016, s. 22 a také na ZÁVORA, J. Adresné závěry znaleckých posudků určujících pravost podpisu. *Bulletin advokacie* 11/2012, s. 24.

¹⁹⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2006, sp. zn. 29 Odo 459/2005, dále srov. např. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011. Str. 50.

¹⁹⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.3.2016, sp. zn. 29 Cdo 372/2016.

²⁰⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.9.2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007.

²⁰¹ Viz KOVAŘÍK, Z. Některé problémy směnečných podpisů. *Obchodní právo*. 2003, r. 12, č. 5, s. 6-18. Str. 17. V pozdějších publikacích (např. srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 Str. 484) se však u Kovaříka lze setkat s jistým odklonem od tohoto striktního závěru, konkrétně označuje Kovařík za sporné, zdali v těch nejzávažnějších případech, kdy dojde k padělání směnky nebo lstivému podstrčení směnky jejímu výstavci, by se skutečně mělo v plné míře uplatnit ustanovení § 17 ZSŠ. V takovýchto případech totiž je již sporné, zdali by skutečně ochrana poctivého nabyvatele měla převážet nad ochranou osob, které nikdy neměly v úmyslu se směnečně zavázat.

aplikovat i na problematiku relativních námitek týkajících se materiálních vad podpisu.²⁰²

Směnka s nepravým podpisem, která byla následně indosována na poctivého indosatáře či na nepoctivého indosatáře, jehož vědomé jednání na škodu dlužníka se nepodaří prokázat, bude tudíž představovat platný směnečný závazek, proti jehož vymáhání nebude možné podat námitku nepravosti podpisu. Naplno se tak projeví výjimka ze zásady, že nikdo nemůže převést více práv, než sám má.

²⁰² Srov. zejména kapitulu 1.1 výše.

4. OBRANA DLUŽNÍKA V NALÉZACÍM ŘÍZENÍ

Jestliže dlužník není ochoten plnit na zajišťovací směnku dobrovolně, což zpravidla u neoprávněného nároku založeného na některé z forem směnečného zneužití není, pak věřitelé pravidelně uplatňují svůj nárok žalobou v nalézacím řízení před soudy (eventuálně před rozhodci). Uplatnění peněžité pohledávky ze zajišťovací směnky může být provedeno ve formě žaloby v tradičním nalézacím řízení nebo na základě návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu. Nezkrácené nalézací řízení je vedeno v případě, že žalobce vydání směnečného platebního rozkazu nenavrhne anebo soud neshledá, že jsou k jeho vydání splněny předpoklady. Směnečné nároky jsou však tradičně spjaty právě se zkráceným (rozkazním) řízením o směnečném platebním rozkazu dle § 175 OSŘ, ve kterém je drtivá většina všech uplatněných nároků projednávána. Svoji obranu tak směnečný dlužník bude muset ve většině případů uplatňovat právě v tomto zkráceném řízení, tudíž bude této problematice věnována hlavní pozornost.

Naopak případnému paralelnímu nalézacímu řízení, ve kterém je žalobou uplatněna pohledávka směnkou zajištěná (kauzální), bude pozornost věnována pouze okrajově, a to v případech, kdy průběh či výsledek tohoto řízení má význam pro řízení o zajišťovací směnce. Stejně tak, vzhledem k rozsahu této práce, nebude samostatně poskytnut výklad k řízení o opravných prostředcích v nalézacím řízení, ani případné odchylky pro řízení před rozhodci, kde lze za splnění zákonem stanovených podmínek směnečné nároky rovněž projednat.²⁰³

4.1 Řízení o vydání směnečného platebního rozkazu

V případě řízení o směnečném platebním rozkazu se jedná o řízení nalézací, avšak zkrácené (rozkazní) a vykazující od běžného nalézacího řízení podstatné odchylky.²⁰⁴ Za tímto účelem je upraveno v občanském soudním řádu zcela samostatně s

²⁰³ K projednání směnečných nároků v rozhodčím řízení srov. blíže např. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 489 a násl. nebo PAŘÍZEK, I. Směnka a rozhodčí řízení. *Právní rozhledy*, 2002, č. 1, s. 6. Významnou odchylku představuje nemožnost rozhodce vydat směnečný platební rozkaz, k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5.2011, 29 Cdo 1130/2011.

²⁰⁴ Srov. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014, 624 s., str. 350.

přihlédnutím ke zvláštní povaze nároků ze směnky.²⁰⁵ Směnečný platební rozkaz může (na rozdíl od platebního rozkazu dle § 172 OSŘ) soud vydat pouze na návrh žalobce, který má povinnost s návrhem soudu předložit prvopis směnky, o jehož pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva.²⁰⁶

Soud provádí v první fázi před vydáním směnečného platebního rozkazu předběžnou kontrolu pravosti a podstatných náležitostí předložené směnky, jinými slovy zjišťuje, zdali se o směnku vůbec jedná.²⁰⁷ Prvotní soudní „cenzuru“ směnky ovšem nelze přeceňovat, opatrný dlužník proto nikdy nerezignuje na otázku platnosti a pravosti směnky pouze proto, že soud směnečný platební rozkaz v této první, listinné fázi vydal. Pokud směnka soudní kontrolou projde, pak soud považuje nárok žalobce za dostatečně prokázaný.²⁰⁸ Žalobce tedy není povinen tvrdit žádné další skutečnosti, není povinen dle § 1791 OZ nijak prokazovat kauzu závazku, čímž se plně projevuje abstraktnost směnky. V první fázi, při vydání směnečného platebního rozkazu, soud vůbec nezkontroluje jakékoli kauzální vztahy, na jejichž základě byla směnka vystavena, pokud žalobce cokoli ke kauze směnky uvádí, pak soud nezkontroluje pravdivost takových tvrzení a neprovádí ohledně nich žádné dokazování.²⁰⁹ Kovařík k tomu uvádí: „*není pochybností o tom, že jde jen o osvědčení, soud v této fázi nezjišťuje a zjišťovat ani nemůže rozhodné skutečnosti. Nelze v této fázi věc s účastníky projednat, nelze dokazovat, nelze nárok uznat a ani mu odporovat před vydáním směnečného platebního rozkazu.*“²¹⁰ Tomu také odpovídá podoba směnečného platebního rozkazu, který neobsahuje žádné odůvodnění.

Dlužník, který v minulosti již řádně uhradil zajištěnou kauzální pohledávku a následně je ke svému nemilému překvapení znovu žalován ze zajišťovací směnky, by v žádném případě neměl zbytečně argumentovat tím, že o nároku bylo již rozhodnuto, a

²⁰⁵ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 29.4.2008, sp. zn. 29 Cdo 1650/2007.

²⁰⁶ Kromě listin, které směnku provázejí tradičně (např. protestní listiny), musí žalobce často prokázat svoji aktivní legitimaci v případech, kdy došlo ke změně v osobě věřitele, která se neodráží v textu samotné směnky (např. smlouva o prodeji podniku, smlouva o postoupení pohledávky, v případech přeměn společností atd. k tomu bližší srov. např. TREBATICKÝ, P. in JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení - soudcovský komentář*. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu. Vydavatel Karel Havlíček, 1. vydání, 2014, s. 554-555, komentář k § 175).

²⁰⁷ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.11.1996, sp. zn. 5 Cmo 466/1995, rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31.7.2008, sp. zn. 5 Cmo 267/2008.

²⁰⁸ Srov. DERKA L. Námitka směnečného dlužníka v soudním řízení o zaplacení směnky, že majiteli směnky nic nedluží. *Právní rozhledy*, č. 19/2008, s. 721.

²⁰⁹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3.8.1999, sp. zn. 5 Cmo 74/1999.

²¹⁰ Viz KOVAŘÍK, Z. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy* 8/2010, s. 267.

směnečný platební rozkaz tudíž neměl být nikdy pro existenci překážky věci rozhodnuté vydán. Oba nároky jsou zcela samostatné, překážka věci rozhodnuté zde dána rozhodně není.²¹¹

Doručení směnečného platebního rozkazu směnečným dlužníkům (včetně rukojmího) má zároveň účinky předložení směnky k placení.²¹² Tvrzení směnečného dlužníka, opírající se o argument, že mu směnka nebyla nikdy předložena k placení, tudíž také neobstojí.

Naštěstí pro dlužníka je doručování směnečného platebního rozkazu v současné době prováděno obligatorně do vlastních rukou, bez možnosti náhradního doručení.²¹³ Na rozdíl od obecného platebního rozkazu je možné směnečný platební rozkaz doručit do ciziny. Je však zároveň nutné zkoumat, jaký je navazující procesní postup v případě, kdy směnečný platební rozkaz do vlastních rukou (ať už v tuzemsku nebo v cizině) doručen není. V takovém případě soud směnečný platební rozkaz sice zruší,²¹⁴ avšak obratem buď nařídí jednání, anebo dle § 115a OSŘ bez nařízení jednání rovnou rozhodne. V obou případech však není na žalobce kladen požadavek prokazovat jakékoli další skutečnosti. I když je tak nařízeno jednání, zpravidla se o něm směnečný dlužník vůbec nedozví, neboť v takovém případě je již možné mu předvolání doručit fikcí dle § 49 odst. 4 OSŘ a pak rozhodnout dle § 101 odst. 3 OSŘ v jeho nepřítomnosti. Vydaný rozsudek potom přirozeně obsahově koresponduje s původním směnečným platebním rozkazem, neboť na nespornosti směnečného závazku se nic nezměnilo a žádný důkaz, který by směnečný nárok vyvrátil, pro nevědomost dlužníka o celém řízení být předložen ani nemohl.

²¹¹ K otázce totožnosti věci v případě nároku z kauzální zajištěné pohledávky a ze zajišťovací směnky srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.5.2003, sp. zn. 33 Odo 202/2002, dále srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.6.1999, sp. zn. 9 Cmo 160/99.

²¹² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2001, sp. zn. 29 Cdo 1937/2000, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8.6.2010, sp. zn. 29 Cdo 998/2009, dále srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 73.

²¹³ Nemožnost náhradního doručení byla zavedena novelou zák. č. 293/2013 Sb. s účinností ke dni 1.1.2014. Až do 31.12.2013 tehdy účinná úprava OSŘ umožňovala doručit směnečný platební rozkaz do vlastních rukou s možností náhradního doručení.

²¹⁴ Srov. KOVAŘÍK, Z. Námitky, námitkové řízení proti směnečnému platebnímu rozkazu. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 10, str. 15 a násl.

4.2 Řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu

Dlužník má proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu možnost podat specifický procesní prostředek, kterým jsou námitky dle § 175 odst. 4 OSŘ. Dle Kovaříka nejde v žádném případě o opravný prostředek.²¹⁵ Zpravidla totiž není zpochybňováno, že by soud jakkoli pochybil při vydávání směnečného platebního rozkazu, ale je prokázána existence skutečností, které mají za následek zproštění povinnosti dlužníka plnit na směnku. Chalupa k tomu uvádí, že „[u]platnění námitky spočívá v prezentaci skutkových, případně skutkových a právních tvrzení, kterými osoba, vůči níž je uplatněna směnka, odůvodňuje, proč na uplatněnou směnku odmítá zaplatit.“²¹⁶ Z tohoto důvodu mají námitky z procesního hlediska mnohem blíže k žalobě, než k opravnému prostředku.²¹⁷

Pokud námitky podány vůbec nejsou, pak dle § 175 odst. 3 OSŘ nabývá směnečný platební rozkaz účinků pravomocného rozsudku. Naopak, pokud se dlužník námitkami brání, řízení o směnečném platebním rozkazu se dostává do své druhé, fakultativní fáze, jejímž předmětem je právě přezkum podaných námitek. Námitkové řízení však s první fází, tvořenou předcházejícím řízením o vydání směnečného platebního rozkazu, tvoří jeden celek, respektive námitkové řízení nelze považovat za řízení samostatné.²¹⁸ Námitky je nutno podat u soudu, který napadaný směnečný platební rozkaz vydal, nebo je tomuto soudu v zákonné patnáctidenní lhůtě alespoň zaslat. Jsou-li podány u jiného soudu nebo jinému soudu zaslány, je lhůta k podání námitek zachována pouze tehdy, pokud v této lhůtě soud, který rozkaz vydal, námitky od soudu, kterému byly nesprávně zaslány nebo u něho nesprávně podány, obdrží.²¹⁹

²¹⁵ Srov. KOVAŘÍK, Z. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy* 8/2010, s. 267.

²¹⁶ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 118.

²¹⁷ K tomu viz např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.11.2015, sp. zn. 104 VSPH 663/2015-42 79 ICm 2753/2014, 104 VSPH 663/2015-42 (KSUL 79 INS 635/2014): „Pro nalézací řízení platí, že námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu lze považovat za jakousi quasis žalobu, kterou se žalovaný brání proti směnečnému platebnímu rozkazu a svá veškerá tvrzení je zásadně povinen prokázat tak, jak tomu bývá u žalobce a jeho žalobních tvrzení v nezkráceném řízení.“

²¹⁸ Jednotnost první fáze řízení o vydání směnečného platebního rozkazu a navazujícího námitkového řízení se projevuje mimo jiné tím, že na rozdíl od běžného nalézacího řízení již není vydáváno žádné nové deklaratorní rozhodnutí (to je představováno již původním směnečným platebním rozkazem), je tedy vyloučeno, aby dlužník podal během směnečného řízení o námitkách obranu proti návrhu, či dokonce vzájemný návrh dle § 98 OSŘ. K tomu srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15.6.2004, sp. zn. 7 Cmo 159/2002.

²¹⁹ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12.10.2005, sp. zn. 5 Cmo 359/2005, které uvedené závěr učinilo ve vztahu ke znění ustanovení § 175 OSŘ ukládající původní třídní lhůtu k podání

Pokud jsou včasné a odůvodněné námitky dlužníkem podány, posoudí soud jejich obsah a rozhodne rozsudkem o tom, zdali směnečný platební rozkaz zůstává zcela nebo zčásti v platnosti anebo zdali je zrušen, případně v jakém rozsahu. Až do vydání rozhodnutí o námitkách nenabývá směnečný platební rozkaz právní moci ani vykonatelnosti.²²⁰ Pokud soud rozhodne rozsudkem o ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti, pak nabývá rozkaz vykonatelnosti společně s takovým rozsudkem.²²¹ Směnečný dlužník se však prostřednictvím podaných námitek bude snažit docílit stavu opačného, totiž vydání pravomocného rozsudku, kterým se směnečný platební rozkaz (částečně) ruší. K tomu, aby byl v tomto ohledu úspěšný, je nutné, aby podal včas vhodné námitky s odpovídajícím odůvodněním (viz níže).

Řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu je koncentrováno. Dlužník je tedy povinen veškerou svoji obranu vylíčit v námitkách podaných v zákonné lhůtě, neboť „*k námitce, která nebyla včas vznesena proti směnečnému platebnímu rozkazu, nelze později, tedy ani v odvolacím řízení, přihlídnout*“.²²² Vrchní soud v Praze dále judikoval, že „*[t]aké námitka úplné neplatnosti směnky je podřízena koncentrační zásadě, a není-li včas uplatněna, nemůže k ní přihlížet soud prvního stupně ani soud odvolací*“.²²³ V uvedeném se projevuje výše naznačený závěr, totiž že dlužník se nikdy nesmí spolehnout pouze na kontrolu podstatných náležitostí směnky ze strany soudu, sám musí listinu, která mu je doručena se směnečným platebním rozkazem přezkoumat a jakékoli nedostatky výslovně namítnout. Dokonce není vyloučeno, aby soud pochybil do té míry, že vydá směnečný platební rozkaz, aniž by mu byla vůbec předložena v prvopisu jakákoli listina. Také v tomto případě je nutné, aby se dlužník bránil v námitkovém řízení, soud totiž po vydání směnečného platebního rozkazu už

námitek, která však byla v důsledku nálezu Ústavního soudu ze dne 16.10.2012, sp. zn. Pl. ÚS 16/12 s účinností k 30.4.2013 zrušena a následně v důsledku novelizace ustanovení nahrazena lhůtou osmidenní. Ustanovení § 175 OSŘ bylo pak s účinností od 1.5.2013 znovu novelizováno, přičemž upravilo lhůtu k podání námitek na současných patnáct dní. Veškeré závěry z výše uvedeného rozhodnutí vztahující se k dodržení lhůty v případě podání námitek k nepříslušnému soudu jsou však použitelné i na současnou úpravu.

²²⁰ TREBATICKÝ, P. in JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení - soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu. Vydavatel Karel Havlíček, 1. vydání, 2014, s. 559, komentář k § 175.

²²¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR, ze dne 16.8.2012, sp. zn. 20 Cdo 7/2012.

²²² Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25.5.1994, sp. zn. 5 Cmo 179/1999.

²²³ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.11.1997, sp. zn. 5 Cmo 593/1996.

nemá možnost vydaný platební rozkaz zrušit z jiných důvodů, než právě k odůvodněné námitce dlužníka.²²⁴

Koncentraci však nelze vykládat příliš extenzivně, dlužník je povinen vznést toliko samotné námitky, navrhovat důkazy k nim může i po skončení námitkové lhůty.²²⁵ Dlužník dokonce může po uplynutí námitkové lhůty uvádět nové skutečnosti, avšak musí mít význam pro posouzení obrany, již založené vznesenými námitkami.²²⁶ Tento závěr není v literatuře přijímán bez výhrady, Juráš konkrétně uvádí, že „*lze vyvodit závěr a konstatovat, že ustanovení § 175 o. s. ř. je z hlediska teleologického a systematického výkladu nutno pojímat jako úpravu přísnější než je ustanovení § 118b o. s. ř., a tedy že vše, jež má být uvedeno proti směnečnému platebnímu rozkazu, je pojmem širším než skutková tvrzení a důkazní návrhy v ustanovení § 118b o. s. ř.*“.²²⁷ Autor se domnívá, že v tomto případě nelze vztahovat veškerá ustanovení občanského soudního řádu na námitkové řízení bez výhrady. Vzhledem k přísnosti celého řízení není nutné klást na dlužníka zbytečně přísné nároky ohledně obtížně zjistitelných skutečností. Na druhou stranu nutno uznat, že zvláštní koncentrace spojená s námitkami skutečně nikterak nevyklučuje obecnou koncentraci dle § 118b OSŘ, případně dle § 114c odst. 5 OSŘ, pokud bylo nařízeno přípravné jednání. Pokud tedy dlužník již rozhodné skutečnosti zná, pak by je měl tvrdit co nejdříve.

Naopak v otázkách koncentrace povinnosti důkazní je judikatura ustálena, dlužník je oprávněn důkazy doplnit k vzneseným námitkám i po uplynutí lhůty k podání námitek. Obezřetný dlužník proto zpravidla vznese v zákonné lhůtě množinu veškerých myslitelných námitek, které by mohly jakkoli ovlivnit jeho úspěch v řízení. Přirozeně, pokud se soud s některými námitkami neztotožní, jedná se o mnohem menší problém, než kdyby dlužník později nemohl provést klíčové důkazy pouze pro to, že na svoji obranu opomenul uvést patřičná základní tvrzení. Koncentrace také dlužníka nijak

²²⁴ K situaci, kdy soud vydal směnečný platební rozkaz bez doložení prvopisu směnky srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19.11.1997, sp. zn. 5 Cmo 22/1997.

²²⁵ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 26.3.2009, sp. zn. III. ÚS 3300/2007, dále srov. DERKA, L. Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 25.

²²⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.5.2011, sp. zn. 29 Cdo 4150/2009, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.10.2015, sp. zn. 29 Cdo 2/2014, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.5.2016, sp. zn. 29 Cdo 1796/2015, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2016, sp. zn. 29 Cdo 1954/2014.

²²⁷ JURÁŠ, M. Námitky ve směnečném řízení z pohledu ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2013, č. 6, str. 21.

nelimituje v počtu podání, ve kterých mohou být námitky obsaženy, rozhodné je pouze, zdali byla u všech podání zachována zákonná patnáctidenní lhůta.²²⁸ Jakmile dlužník námitky podá, již se nemusí obávat vydání rozsudku pro zmeškání, který není v námitkovém řízení přípustný, neboť námitky je možné projednat i v jeho případné nepřítomnosti u soudního jednání.²²⁹

Rovněž námitka vědomého jednání na škodu dlužníka dle ust. čl. I § 17 ZSŠ koncentraci nepodléhá, lze ji tedy uplatnit i po uplynutí lhůty k podání námitek.²³⁰ Nejedná se o totiž samostatnou námitku, nemůže dlužníka placení zprostit nikdy sama o sobě – slouží pouze k tomu, aby dlužník mohl uplatnit jiné námitky z vlastních kauzálních vztahů.²³¹

Každý směnečný dlužník by při podávání námitek měl mít na paměti, že veškeré námitky, které se zakládají na skutečnostech nastalých až po vydání směnečného platebního rozkazu, může směnečný dlužník uplatnit pouze v případném řízení o výkonu rozhodnutí, nikdy přímo v řízení o vydání směnečného rozkazu.²³²

4.3 Námitky absolutní a relativní

Směnečné námitky jsou v odborné literatuře rozdělovány dle různých kritérií.²³³ Z hlediska obrany dlužníka je klíčové rozlišovat námitky absolutní a relativní.

²²⁸ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.2.2000, sp. zn. 5 Cmo 13/1999.

²²⁹ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12.9.2016, sp. zn. 5 Cmo 322/2016.

²³⁰ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12.1.1999, sp. zn. 5 Cmo 497/1998.

²³¹ Srov. KOTÁSEK, J. Ke směnečným námitkám. *Obchodní právo, časopis pro obchodně právní praxi*, 2000, roč. 9, č. 11s. 2-16. Str. 3. Kotásek námitku vědomého jednání na škodu dlužníka označuje za klíč otevírající bránu pro uplatnění námitek z vlastních vztahů k výstavci a předchozímu majiteli. Chalupa pak dále doplňuje seznam dalších námitek, které považuje rovněž za „nesamostatné“ a nepodléhající koncentraci, mezi ně řadí: „námitku zlé víry při nabývání směnky, námitku hrubé nedbalosti při nabývání směnky, námitku vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky, námitku podindosace směnky, námitku cesse směnečné pohledávky a námitku zastřené prokuraindosace směnky“ viz CHALUPA, R. Koncentrace směnečného rozkazního řízení – černá díra na spravedlnost. *Jurisprudence*, Wolters Kluwer a.s., 2015, č. 1, s. 24-36.

²³² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.7.2007, sp. zn. 29 Odo 63/2006, dále srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1.6.2004, sp. zn. 7 Cmo 394/2002, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.5.2008, sp. zn. 29 Odo 1799/2006.

²³³ Např. Chalupa třídí námitky dle následujících kritérií: procesní a hmotněprávní, podléhající koncentraci řízení nebo nepodléhající koncentraci řízení, směnečné nebo nesměnečné, absolutní nebo relativní. Dále jednotlivé námitky třídí v návaznosti na naplnění výše uvedených kritérií (např. relativní směnečné námitky atd.), pro účely obrany dlužníka je klíčové nastínit v první řadě vliv absolutních a relativních námitek na jeho procesní možnosti, z tohoto důvodu si Autor dovoluje přistoupit k určitému zjednodušení a dále vycházet pouze z tohoto základního členění. K tomu uvedenému dále srov. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 119.

Absolutní námitky jsou vždy „založeny na skutečnostech bezprostředně souvisejících se samotným směnečným vztahem“.²³⁴ Směřují proti existenci směnečného závazku, může je proto uplatnit každý směnečný dlužník proti každému směnečnému věřiteli, indosace či vztah konkrétního dlužníka ke směnce nebo věřiteli zde nehraje žádnou roli. Okruh absolutních námitok je úzký, typicky se jedná o námitku neplatnosti směnky či námitku, že směnka (nikoli směnkou zajištěná pohledávka) byla při splatnosti řádně uhrazena.²³⁵

Naopak námitky relativní samotný směnečný závazek nijak nezpochybňují, ale spočívají v „tvrzení, že existuje okolnost, pro kterou by směnečný dlužník neměl platit na existující směnečnou pohledávku navzdory existenci směnečného závazku.“²³⁶ Relativní námitky jsou z hlediska účastníků námitkového řízení, které je mohou učinit a proti kterým mohou být učiněny *přípustné jen v některém vztahu nebo některých vztazích (relacích) a v jiných možné nejsou*.²³⁷ Jinými slovy, relativní námitky jsou oprávněni uplatnit pouze někteří dlužníci, a to pouze proti některým věřitelům. Omezení uplatnitelnosti relativních námitok mohou být různé povahy. Nejčastěji jsou tvořena námitkovou bariérou vzniklou v důsledku indosace směnky dle ustanovení čl. I. § 17 a § 10 ZSŠ.²³⁸ Není však vyloučeno, že omezení budou spočívat výhradně na straně směnečného dlužníka, příkladem může být absence vlastního vztahu avalisty k dané relevantní námitce.²³⁹

Specifickým a nejrozšířenějším druhem relativních námitok jsou námitky kauzální, které svůj skutkový základ odvozují z příčinného vztahu, jenž vedl k vzniku či převodu směnky.²⁴⁰ Opírají se tedy o ty příčinné skutečnosti, které sice nejsou relevantní při vydávání směnečného platebního rozkazu, nicméně mohou mít zásadní

²³⁴ Viz CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 119.

²³⁵ Srov. např. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s., str. 483.

²³⁶ Viz CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 119.

²³⁷ Viz KOVAŘÍK, Z. Námitky, námitkové řízení proti směnečnému platebnímu rozkazu. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 10, str. 15 a násl.

²³⁸ Výklad k těmto ustanovením je obsažen zejména v kapitolách 1.1 a 2.6.3.

²³⁹ K tomu srov. kapitolu 2.7 podrobněji pojednávající o přípustnosti relativních námitok avalisty.

²⁴⁰ Literatura dále rozeznává také relativní směnečné námitky, které mají svůj původ jednak ve vztahu směnečném, ale částečně odvozují své odůvodnění i z mimosměnečných okolností. Příkladem může být námitka excesivně vyplněné blankosměnky, která své odůvodnění vztahuje k zápisům na směnečné listině ve spojení s překročením dohody o vyplnění blankosměnky. K tomu srov. např. CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 121, dále srov. např. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 17. Pro účely této práce Autor vychází pouze ze základního třídění námitok na absolutní a relativní, za klíčovou informaci ve vztahu ke zneužití považuje vždy závěr, zdali je možné proti danému způsobu zneužití směnky uplatnit konkrétní námitku či nikoli.

význam na závěr soudu o tom, zdali má konkrétní dlužník na směnku povinnost plnit či nikoli. Relativními námitkami jsou rovněž všechny námitky týkající se vad podpisu.²⁴¹

Ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ ukládá, aby dlužník v námitkách uvedl vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá – řádně námitky odůvodnil. Námitky jsou dle judikatury odůvodněny, „pokud vymezují jednoznačně a nezaměnitelně skutek či skutky, o které se námitková obrana žalovaného opírá.“²⁴² Každá „[n]ámitka by se měla sestávat ze základního námitkového tvrzení, které musí být rozšířeno o skutkové odůvodnění uplatněné obrany.“²⁴³ Je proto nutné uvést, že sestavení uzavřeného katalogu námitek je nemožné. Každá obrana proti uplatnění konkrétní směnky je totiž zcela jedinečná, pokud tedy literatura uvádí hlavní druhy konkrétních námitek, jedná se o určitou abstrakci těch nejběžnějších skutkových tvrzení, o něž se obrana dlužníků pravidelně opírá.²⁴⁴ Tyto typové příklady však bude muset dlužník vždy přizpůsobit svým poměrům a tvrdit konkrétní skutečnosti rozhodné ve vztahu k uplatněné směnce, kterou odmítá zaplatit. Dvojnásob toto platí u námitek kauzálních, kde je nutné precizně vylíčit obsah směnečné dohody a „uvést proč se podmínky uvedené ve směnečné dohodě nenaplnily, nebo proč odpadly.“²⁴⁵ Ani absolutní námitka však nemůže zůstat pouze v rovině obecného tvrzení – např. nelze pouze namítat, že směnka je neplatná, je nutné vždy uvést konkrétní podstatnou náležitost, kterou směnka postrádá.²⁴⁶ Už vůbec nelze nikdy omezit svoji obranu na prosté tvrzení, že žalovaný žalobci nic nedluží;²⁴⁷ případně se omezit na námitku částečného plnění směnky, ale neuvést konkrétní sumu, kterou

²⁴¹ K tomu srov. blíže kapitolu 3.6.2.

²⁴² Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2003, sp. zn. 5 Cmo 353/2003.

²⁴³ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 118.

²⁴⁴ K výčtu hlavních druhů námitek a jejich skutkového odůvodnění srov. např. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. Str. 484 a násled., dále CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha Linde, 2009, s. 130, dále srov. DERKA L. Námitka směnečného dlužníka v soudním řízení o zaplacení směnky, že majiteli směnky nic nedluží. *Právní rozhledy*, č. 19/2008, s. 721, DERKA, L. Námitka nesvobody vůle při podpisu směnky. *Obchodní právo* roč. 14, č. 9/2005, s. 28 – 32, DERKA, L. Námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu; neoprávněné doplnění data splatnosti do směnky na viděnou. *Obchodní právo rok: 2012 číslo: 12 strana: 450*.

²⁴⁵ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.3.2007, sp. zn. 29 Odo 1102/2005. Dále srov. např. rozsudek Vrchního soudu ze dne 4.3.2003, sp. zn. 9 Cmo 525/2012 citovaný v DERKA, L. Kauza směnky. *Obchodní právo*, č. 2013/10 s. 367.

²⁴⁶ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16.7.2003, sp. zn. 9 Cmo 212/2003: „Je-li v námitkách proti SPR vznesena obecně námitka neplatnosti směnky, není povinností soudu zkoumat, která náležitost směnky chybí, případně z jakého důvodu považuje žalovaný směnku za neplatnou.“

²⁴⁷ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6.3.2001, sp. zn. 9 Cmo 533/2000: [t]vrzení, že žalovaný žalobci nic nedluží, může být relevantní pouze ve spojení s tvrzeným zánikem dohodnutého důvodu vystavení směnky, který musí být obsažen též v námitkách podaných proti směnečnému platebnímu rozkazu“, dále srov. DERKA L. Námitka směnečného dlužníka v soudním řízení o zaplacení směnky, že majiteli směnky nic nedluží. *Právní rozhledy*, č. 19/2008, s. 721.

dlužník již plnil a další relevantní skutkové okolnosti.²⁴⁸ U námitky zaplacení směnky (na rozdíl od relativních námitek) však není zpravidla nutné vyličit obsah směnečné dohody, tedy například tvrdit, z jakého důvodu byla zaplacená směnka vystavena.²⁴⁹ Obdobně není možné pouze tvrdit, že blankosměnka byla doplněna v rozporu s vyplňovacím ujednáním, je nutno přesně vyličit mantinely řádného vyplnění a podložit je konkrétní dohodou.²⁵⁰

Za zcela jednoznačnou nelze v současné době považovat otázku požadavku logické koherence podaných námitek. Je pochopitelné, že vzhledem ke koncentraci řízení chtějí dlužníci vždy uvést co největší množství různých námitek, avšak judikatura není zcela jednotná v otázce, zdali se soud musí každou z nich separátně zabývat, pokud si námitky vzájemně odporují.²⁵¹ Autor se přiklání k tomu, že v současné době by vzhledem k poslední judikatuře Nejvyššího soudu²⁵² měly být vzájemně rozporné námitky soudem projednány vždy, nicméně pokud má dlužník možnost vystavět z námitek logický celek, rozhodně by neměl řízení zbytečně zahlcovat rozpornými tvrzeními, která nemají valnou šanci na úspěch (např. tvrzení, že zajištěný dluh nikdy nevznikl a zároveň již zanikl).

4.4 Důkazní břemeno v námitkovém řízení

Mezi četné odchylky námitkového řízení od běžného nalézacího řízení v první řadě patří úprava důkazního břemene ohledně námitek dlužníka. Nejvyšší soud specifika velmi výstižně shrnul takto: „[z] povahy směnky, jako abstraktního a nesporného závazku vyplývá, že majitel směnky nemusí při jejím předložení k zaplacení, popř. vymáhání,

²⁴⁸ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17.3.2003, sp. zn. 9 Cmo 426/2002.

²⁴⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.2016, sp. zn. 29 Cdo 1653/2014.

²⁵⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.2.2016, sp. zn. 29 Cdo 310/2014.

²⁵¹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.3.2012 sp. zn. 9 Cmo 571/2012, publikovaný v časopise *Obchodní právo*, č. 5/2013, str. 175, ve kterém byl vysloven jednoznačný závěr, že rozporuplné námitky nejsou způsobilé přivodit zrušení směnečného platebního rozkazu, a to ani v případě, že by jedna z nich sama o sobě tuto způsobilost měla.

²⁵² Nejvyšší soud v rozsudku Nejvyššího soudu ČR, ze dne 30.9.2014, sp. zn. 29 Cdo 3407/2012 uvedl, že: „[d]ůsledkem (případného) rozporu mezi jednotlivými námitkami, jimiž se druhý žalovaný a třetí žalovaná bránili proti směnečnému platebnímu rozkazu, přitom není ani to, že by soud tyto námitky mohl (pro neurčitost nebo z jiného důvodu) odmítnout jako neprojednatelné (respektive se těmito námitkami z těchto důvodů nezabývat).“ Obdobný závěr lze nalézt dále také v rozsudku Nejvyššího soudu ČR, ze dne 28.5.2015, sp. zn. 29 Cdo 1970/2014. Vrchní soud v minulosti nicméně judikoval (srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.10.2013, č. j. 9 Cmo 186/2013-135 zrušený právě rozhodnutím Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1970/2014), že námitková tvrzení, která se vylučují, nemohou vedle sebe obstát, tudíž je nutné je považovat za neurčitá a nelze k nim přihlídnout.

*prokazovat, že mu povinný směnečnou sumu skutečně dluží. Z ustanovení čl. I. § 17 zákona č. 191/1950 Sb. sice vyplývá, že osoba povinná ze směnky může vznášet proti směnečnému nároku určité námitky, je však na ní, aby oprávněnost těchto námitek prokázala. Důkazní břemeno tedy leží na povinném, nikoli na oprávněném.*²⁵³ Žalobce prokáže svůj nárok zpravidla pouze tím, že předloží v prvopisu směnku, o jejíž pravosti není důvodu pochybovat. Tyto judikatorní závěry lze považovat za ustálené.²⁵⁴ Povinnost prokázat tvrzení vztahující se k námitkám tíží dlužníka rovněž u negativních skutečností. Starší judikatura tento závěr vztahovala na všechny prokazované skutečnosti, včetně pravosti podpisů na směnce.²⁵⁵ Uvedený výklad byl jedním z projevů směnečné přísnosti a napomáhal udržet důvěru poctivého nabyvatele směnky v rychlé vymožení jeho nároku. Na druhé straně v otázce nutnosti prokazovat neexistenci kauzy směnky po tom, kdy dlužník již spolehlivě prokázal, že směnka je zfalšovaná, soudy logicky takového prokazování dlužníka zprostily.²⁵⁶

Neunesení důkazního břemene je vzhledem k výše uvedenému často důvodem, pro který jinak bezvadná obrana dlužníka proti směnečnému zneužití ztroskotává a pravomocné rozsudky o ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti tak vytvářejí zjevné nespravedlnosti. To zřejmě vedlo Nejvyšší soud k provedení citelného zásahu do základních zásad směnečného práva. Konkrétně zrušil rozhodnutí nižších soudů týkající se důkazního břemene vztahujícího se k pravosti podpisů na směnce.²⁵⁷

Nejvyšší soud judikoval, že žalobce v konkrétním případě sice osvědčil svůj nárok předložením směnky, avšak to stačí pouze k předběžnému zhodnocení směnky ze strany soudu před vydáním směnečného platebního rozkazu. Pokud dlužník nepravost podpisu v řízení namítne, pak tento závěr ztrácí význam. Existenci důkazního břemene

²⁵³ Viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2.3.1999, č. j. 32 Cdo 2383/98-73.

²⁵⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2011, sp. zn. 29 Cdo 2031/2011, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.4.2008, sp. zn. 29 Cdo 1650/2007, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.5.2008, sp. zn. 29 Odo 808/2006 a dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.2.2009, sp. zn. 29 Cdo 2327/2007.

²⁵⁵ Srov. právní věta uvedená v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13.1.2006, sp. zn. 12 Cmo 233/2005 uveřejněná v časopise *Obchodní právo*. 2006, č. 5, s. 21.

²⁵⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3.2008, sp. zn. 29 Odo 818/2006, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.3.2007, sp. zn. 29 Odo 1102/2005.

²⁵⁷ Srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1.3.2007, č. j. 4 Cmo 478/2006-100, a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 14.6.2006, č. j. 22 Cm 14/2004-69 oba zrušeny rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2009, sp. zn. 29 Cdo 3478/2007.

na straně žalobce potom odůvodnil s odkazem na judikaturu týkající se prokazování pravosti soukromé listiny. V případě popření pravosti soukromé listiny totiž tíží důkazní břemeno žalobce, neboť je to on, kdo ze směnky (ze soukromé listiny) vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky.

Nejvyšší soud se dále také neztotožnil s argumentací nižších soudů opírající se o povahu směnečného řízení, která odůvodňuje závěr, že je to právě dlužník, který nese vždy důkazní břemeno.²⁵⁸ Kovařík označil tyto závěry Nejvyššího soudu v rovině cenných papírů jako soukromých listin z hlediska dokazování za přípustné, avšak velmi nepraktické; naopak v rovině dokazování ve vztahu ke specifickým směnečným řízením je označil za zcela nesprávné.²⁵⁹

Tento výklad v zásadě dává dlužníkovi ve směnečném řízení možnost pouhým tvrzením o nepravosti podpisu uvést směnečného věřitele do zásadních důkazních problémů. Je potom přirozené, že dlužník se bude v pozici žalovaného snažit využít během řízení veškeré možné prostředky k tomu, aby se vyhnul povinnosti na směnku plnit. Ve světle této judikatury Nejvyššího soudu si tak lze představit, že každý rozumný dlužník pravost svého podpisu na směnce v námitkách zpochybní.

Lze však dodat, že výše uvedený právní názor Nejvyššího soudu není v současné době soudy nižších stupňů bezvýjimečně přijímán, vznikají tak značné diskrepance v rozhodování, které nepřispívají právní jistotě. S velmi důkladnou analýzou celého problému, včetně obsáhlého rozboru důkazního břemene obecně, přišel Chalupa.²⁶⁰ S argumentací Nejvyššího soudu se ztotožnil a poukázal na skutečnost, že tato argumentace je v souladu s ustanovením § 565 občanského zákoníku, který nabyl účinnosti až po vydání přelomového rozhodnutí. Aniž by chtěl Autor judikaturu Nejvyššího soudu nějak dále hodnotit, je nesporné, že vkládá do rukou směnečného dlužníka velmi silný prostředek obrany. Lze tedy doporučit, aby dlužník vždy důsledně vytrval v opravných prostředcích a nespokojil se s některými rozhodnutími nižších soudů, které judikaturu Nejvyššího soudu nerespektují.

²⁵⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2009, sp. zn. 29 Cdo 3478/2007.

²⁵⁹ Srov. KOVAŘÍK, Z. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy* 8/2010, s. 267.

²⁶⁰ Srov. CHALUPA, R. Důkazní břemeno v řízení o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12.

Tato tendence navíc není ojedinělá. V judikatuře Ústavního soudu lze nalézt rovněž rozhodnutí, v nichž Ústavní soud prolomil v případech zjevného zneužití zajišťovací směnky dosud pevné zásady směnečného práva (viz kapitola níže).

4.5 Zneužití jako uplatňování práva v rozporu s dobrými mravy

Případy zneužití zajišťovací směnky jsou často charakteristické tím, že věřitel sice postupuje zdánlivě v souladu se zákonem, avšak nejedná se o řádný výkon práva. Pokud dosavadní výsledky námitkového řízení naznačují, že směnečný platební rozkaz bude ponechán v platnosti, pak se dále nabízí možnost namítat, že uplatnění směnky sice je v souladu se směnečným právem, avšak vzhledem k existenci jiných skutečností mu nelze poskytnout ochranu, neboť je v rozporu s dobrými mravy. Jedná se o obdobu situace, kdy se „*strana snaží pro sebe dosáhnout výhody nepředpokládané procesním právem*“.²⁶¹ Pokud se dlužníkovi úspěšně podaří soud přesvědčit o tom, že uplatnění dané směnky je zneužitím práva, pak nebude povinen na směnku ničeho plnit.

Právní podklad pro tento způsob obrany poskytuje zejména²⁶² ustanovení § 8 občanského zákoníku, které dopadá na „*výkon práva, který sice právní norma podle své formulace umožňuje, ale je závadný; z tohoto důvodu je nežádoucí, aby takové jednání bylo právní normou kryto*“.²⁶³ Dlužník není v žádném případě zcela ušetřen dokazování ohledně skutkových okolností, ze kterých výkon práva v rozporu s dobrými mravy vyplývá, neboť „*[ú]sudek, že určitý výkon práva by ve skutečnosti nebyl jeho výkonem, ale zneužitím, je proto výsledkem posouzení individuálních okolností každého případu*“.²⁶⁴ Podstatný rozdíl oproti prokazování vědomého jednání na škodu dlužníka dle ustanovení čl. I § 17 ZSŠ však spočívá v tom, že dlužník zde prokazuje pouze objektivní skutečnosti, nikoli subjektivní stránku jednání věřitele. Je tomu tak vzhledem k tomu, že „*[n]ení zapotřebí, aby nositel subjektivního práva o tomto rozporu věděl, nebo aby dokonce měl v úmyslu zneužít tímto způsobem svého práva, či aby jednal ve*

²⁶¹ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 25.7.2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

²⁶² Právní podklad pro dovození obecného zákazu zneužití práva lze nalézt už v rovině práva ústavního, k tomu viz náleží Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10-1, kde Ústavní soud konstatoval, že: „*[z]ákaz zneužití práva je uznáván jako jeden ze základních principů fungování práva a plyne z ústavně zakotveného pojmu právního státu*“.

²⁶³ Viz PULKRÁBEK, Z. in MELZER, F. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Vydání první. Praha: Leges, 2013. 1 svazek. Str. 157.

²⁶⁴ Viz LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 87. Str. 89.

vylučném úmyslu poškodit druhou stranu.“²⁶⁵ Jestliže by zde existoval výlučný úmysl poškodit dlužníka, jednalo by se o tzv. šikanozní výkon práva, kvalifikovanou formu zneužití práva.²⁶⁶ Samotný úmysl však není pojmovým znakem zneužití práva. Jakmile jsou relevantní důkazy poskytnuty, je výlučně na soudu, aby učinil konečný závěr o souladu či rozporu jednání s dobrými mravy, jedná se totiž o otázku právní.²⁶⁷

4.5.1 Vztah zákazu zneužití práva a ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ

Skutečnost, že není pro úspěch v řízení rozhodné prokazovat, zdali věřitel o zneužití práva věděl či nikoli, tedy představuje stěžejní rozdíl oproti prokazování v režimu čl. I. § 17 ZSŠ. Je však nutné se ptát, zdali lze vůbec zákaz zneužití práva na situace, na které dopadá čl. I. § 17 ZSŠ aplikovat, neboť úprava § 8 OZ představuje úpravu subsidiární, a měla by tudíž být aplikována „*podpůrně, tj. v případech, kdy ke stejnému cíli nevedou jiné prostředky. Těmi mohou být zvláštní ustanovení, restriktivní výklad a teleologická redukce.*“²⁶⁸

Ustanovení čl. I. § 17 dle názoru Autora představuje jedno z těchto zvláštních ustanovení, jeho teleologickým výkladem lze dovodit, že ve směnečných vztazích záměrně dlužníkovi ztěžuje možnosti prokázat zneužití za účelem ochrany poctivého indosatáře. Ústavní soud se však s takovým výkladem opakovaně neztotožnil, což dává směnečným dlužníkům významnou šanci, že čl. I. § 17 může být i v jejich případech prolomen.

Ústavní soud se v minulosti otázkou zneužití práva v konkrétní směnečné věci zabýval.²⁶⁹ Skutkový stav nebyl příliš komplikovaný, výstavce při podpisu smlouvy o půjčce na nepatrný obnos zároveň podepsal k zajištění smluvní pokuty blankosměnku, ta byla později doplněna v souladu se smlouvou, avšak několikanásobně převyšovala původní zajištěnou jistinu, což za daných okolností mohlo naplnit skutkové znaky

²⁶⁵ Viz LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 87. Str. 89..

²⁶⁶ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 25.7.2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7.9.2004, sp. zn. 22 Cdo 1567/2004.

²⁶⁷ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.9.2004, sp. zn. 22 Cdo 1567/2004: „*To, zda jde o jednání v rozporu s dobrými mravy, je otázkou právní, jejíž posouzení vyplývá ze zjištěných skutkových okolností.*“

²⁶⁸ Viz PULKRÁBEK, Z. in MELZER, F. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Vydání první. Praha: Leges, 2013. 1 svazek. Str. 149.

²⁶⁹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10.

lichvy. Námitku výstavce směnky, týkající se nepřiměřené výše smluvní pokuty, se však věřitel pokusil eliminovat indosací směnky na spřízněnou právnickou osobu, která směnečnou pohledávku obratem zažalovala.²⁷⁰ Jednalo se o běžnou praxi obou společností, což bylo Ústavnímu soudu ze své úřední činnosti známo.²⁷¹ Dlužník, spotřebitel, však nedokázal spolehlivě prokázat jednání nabyvatele na jeho škodu, z tohoto důvodu obecné soudy ponechaly směnečný platební rozkaz v platnosti.²⁷² Ústavní soud tak stál před nelehkým rozhodnutím, na jedné straně byly zájmy dlužníka (spotřebitele), který se stal obětí poměrně sofistikovaného zneužití směnečného práva, a na straně druhé se nacházel jeden ze základních principů směnečného práva – ochrana právní jistoty poctivého (nepoctivost se prokázat dlužníkovi nepodařilo) nabyvatele.

Z hlediska směnečného práva by řešením byla právě výjimka založená jednáním na škodu dlužníka, avšak ta se vzhledem k výše uvedeným obtížím s dokazováním nemohla aplikovat. Ústavní soud konstatoval, že se jedná o „*paradoxní situaci, kdy určité chování je na straně jedné právem aprobováno a na straně druhé, se s právem dostává do rozporu.*“²⁷³ Nakonec dal přednost ochraně spotřebitele před zneužitím, když dovodil, že „*[v]ýkonu práva, který je jeho zneužitím, tak soudy nemohou poskytnout ochranu, neboť by to bylo v rozporu nejen s § 3 OZ, ale především čl. 36 Listiny.*“²⁷⁴ Se skutečností, že v tomto případě utrpěly zásady směnečného práva, se vypořádal následovně: „*Ústavní soud si je vědom přísné formálnosti směnečného práva, nicméně nelze přihlížet vzniku takové "právní" praxe, v jejímž důsledku dochází k využití, resp. zneužití směnečných institutů v neprospěch jedné ze smluvních stran. (...) Bez existence legislativních mechanismů, umožňujících zabránit výše nastíněným postupům, je na obecných soudech, aby ve své činnosti hledaly taková východiska, jež zneužívání práv zabrání. Sukus problému tak není ze strany čtvrtého senátu Ústavního soudu spatřován v samotném ustanovení § 17 ZSS, ale v právní praxi, jež jeho aplikaci provází.*“²⁷⁵ V důsledku tohoto rozhodnutí tak nastal stav, kdy byly námitky

²⁷⁰ K možnosti namítat ve směnečném řízení nepřiměřenou výši smluvní pokuty, která je směnkou zajištěna, srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.4.2013, sp. zn. 29 Cdo 692/2011, dále srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1.3.1995, sp. zn. 5 Cmo 358/1994.

²⁷¹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10, bod č. 19.

²⁷² K otázce právní úpravy obsažené v čl. I. § 17 ZSS a prokazování vědomého jednání na škodu dlužníka srov. kapitulu 2.4 výše.

²⁷³ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10, bod č. 20.

²⁷⁴ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10, bod č. 20.

²⁷⁵ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10, bod č. 22.

z kauzálního stavu označeny za přípustné, přestože hypotéza ustanovení čl. I § 17 ZSŠ nebyla naplněna.

Téměř o rok později Ústavní soud rozhodl další případ obdobného směnečného zneužití, tentokrát se jednalo v podstatě o učebnicovou ukázkou indosace „na oko“ za účelem excesivního uplatnění směnečné pohledávky.²⁷⁶ Směnečný dlužník zaplatil zajištěnou kauzální pohledávku, směnka byla následovně indosována na spřízněnou právnickou osobu (došlo k osamostatnění) a ta vymáhala „totožnou“ pohledávku podruhé. Odvolací soud se nakonec přiklonil na stranu věřitele, neboť nepovažoval vědomé jednání na škodu dlužníka za prokázané. Argumentaci směnečného dlužníka, že spřízněná osoba nabyla v daném období tisíce obdobných zajišťovacích smenek, a tedy musela znát možné námitky a vědět, že indosací dojde k jednání na škodu dlužníka, nepovažoval odvolací soud za správnou. Opět vyzdvihl abstraktní povahu směnky a absenci povinnosti nabyvatele jakkoli zjišťovat okolnosti vystavení směnky, opačný názor označil za popření směnky jako abstraktního cenného papíru.

Ústavní soud v souladu se shora citovaným nálezem konstatoval, že: *„odvolací soud se (...) dopustil výkladové „svévole“, jestliže za základ svého rozhodnutí pojal závěr, že pokud v daném případě nebyla naplněna dispozice ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového, tj. pokud majitel směnky nejednal vědomě na škodu dlužníka, nelze ke kauzálním námitkám stěžovatele přihlížet.“*²⁷⁷ Kauzální námitky tak navzdory znění čl. I § 17 ZSŠ Ústavní soud opět připustil, a dokonce závěrem shrnul, že *„jakýkoliv jiný závěr by za okolností projednávaného případu nepřímou legitimizoval druh morálně nepřijatelného jednání, které hodlali autoři Listiny zakázat.“*²⁷⁸

I když Ústavní soud rozhodoval v obou shora citovaných nálezech o střetu podnikatele a nezkušeného spotřebitele, nelze dle názoru Autora nalézt rozumný důvod, proč by je nebylo možné použít i na ostatní účastníky směnečných vztahů. Zákaz zneužití práva, jako jeden z principů právního státu, má obecnou platnost.²⁷⁹ Současné

²⁷⁶ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 19.6.2014, sp. zn. III. ÚS 980/13.

²⁷⁷ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 19.6.2014, sp. zn. III. ÚS 980/13, bod. č. 30.

²⁷⁸ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 19.6.2014, sp. zn. III. ÚS 980/13, bod. č. 34.

²⁷⁹ Viz např. závěry Ústavního soudu citované v náleží ze dne 24.1.2017, sp. zn. III. ÚS 1293/16: *„institut směnky je sice založen na přísné formálnosti směnečných vztahů, nicméně tato formálnost samotná by neměla vychylovat práva ze směnečného vztahu plynoucí ve prospěch jedné ze zúčastněných stran, zejména je-li druhou smluvní stranou spotřebitel (nepodnikatel), po němž nelze znalost specifické směnečné úpravy spravedlivě požadovat.“*

závěry judikatury však nasvědčují tomu, že v budoucnu může docházet k průlomu do ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ hlavně ve prospěch spotřebitelů.²⁸⁰ Nejvyšší soud se totiž ztotožnil se závěry Ústavního soudu a dovedl, že směnečný dlužník, který je spotřebitelem, je vždy oprávněn vznášet kauzální námitky, a to bez ohledu na skutečnost, zdali indosatář jednal vědomě na škodu dlužníka či nikoli.²⁸¹ Svoje závěry zde však opřel převážně o samotnou ochranu spotřebitele, nikoli o zákaz zneužití práva. To však v žádném případě nebrání i ostatním dlužníkům zákazem zneužití práva s odkazem na judikaturu Ústavního soudu v nalézacím řízení argumentovat.

Obdobnou obranu bude dlužník zpravidla nucen uplatnit také v případě, kdy bude provedena eliminace jeho námitky zneužitím regresního nároku směnečného rukojmího dle kapitoly 2.7 výše, neboť v takovém případě se jedná o totožný problém – právní normy zdánlivě umožňují, aby byla eliminace námitky tímto způsobem provedena, avšak takový výkon práva jistě odporuje dobrým mravům. Ústavní soud navíc přímo ve vztahu ke směnečnému rukojemství judikoval, že: *„obecné soudy jsou i při respektu ke specifické, přísně formální povaze institutu směnky a jeho historickým kořenům povinny vždy přihlídnout i k okolnostem konkrétní věci (...) [t]yto premisy se plně uplatní rovněž při rozhodování o přípustnosti kauzálních námitky směnečného ručitele (avala)“*²⁸² Autor nevidí žádný důvod v tom, proč by mělo vyznačení rukojemského prohlášení na jakoukoli směnku přivodit zhoršení právního postavení směnečného dlužníka. Institut směnečného avalu existuje, aby zlepšil postavení věřitele, avšak na úkor samotného avalisty, nikoli avaláta. Velmi příznivě pro dlužníka vyznívá nedávná judikatura Ústavního soudu, ve které byl učiněn závěr, že i když směnečný rukojmí obecně není oprávněn činit námitky, které se nezakládají na jeho vlastním vztahu, samotná námitka zneužití práva a uplatnění směnky v rozporu s dobrými mravy přípustná je: *„otázku výkonu práva ze směnky v rozporu s dobrými mravy lze stěží posuzovat bez ohledu na kauzální souvislosti, neboť směnka samotná nemůže být "nemravná"; nemravným může být její použití v konkrétní situaci, tj. tam, kde by věřitel nemohl být v uplatňování svého nároku z mimosměnečného vztahu vůči dlužníkovi jako slabší straně dle všeho jakkoliv úspěšný. Vzhledem k tomu dospěl Ústavní soud k závěru, že stěžovatelka ve svém dovolání, posuzovaném z hlediska jeho obsahu, takto*

²⁸⁰ K tomu dále také srov. náleží Ústavního soudu ze dne 31.8.2015, sp. zn. II. ÚS 1287/14.

²⁸¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.12.2015, sp. zn. 29 Cdo 1155/2014.

²⁸² Viz náleží Ústavního soudu ze dne 16.9.2015, sp. zn. I.ÚS 290/15, bod č. 34.

dostatečně zřetelně vymezila otázku, zda aval může uplatnit tzv. kauzální námitky (...) rigorózní předpisy směnečného práva nelze, bez ohledu na to, že institut směnky je založen na přísné formálnosti směnečných vztahů (tzv. rigor cambialis), vykládat tak, že vylučují právo na soudní ochranu též směnečného ručitele, který s přihlédnutím k okolnostem případu uplatňuje kauzální námitky, které důvodně nasvědčují možnému zneužití práva majitelem směnky.²⁸³

Jakoukoli obranu vztahující se k rozporu výkonu práva věřitele s dobrými mravy je vhodné namítat už v řízení nalézacím. Později, v řízení vykonávacím, kdy má věřitel k dispozici pravomocný exekuční titul, není totiž zcela jednoznačné, zdali lze ještě vůbec o výkonu práva v rozporu s dobrými mravy hovořit. Nejvyšší soud opakovaně uzavřel, že návrh na nařízení exekuce na základě vykonatelného titulu v rozporu s dobrými mravy být nemůže.²⁸⁴ V literatuře však lze nalézt oporu i pro závěr opačný, který by umožňoval dlužníkovi exekuci pro rozpor titulu s dobrými mravy zastavit.²⁸⁵

4.5.2 Simulovaný zmocňovací rubopis

Existuje ještě alternativní argumentace vhodná pro všechny dlužníky bez ohledu na to, zdali jsou v postavení spotřebitele či nikoli. V soukromém právu platí zásada, že má-li být určitým právním jednáním zastřeno jiné právní jednání, posoudí se podle pravé povahy.²⁸⁶ Indosament „na oko“ by se tak dal posoudit jako simulované právní jednání, které ve skutečnosti nebylo plnohodnotným indosamentem, ale pouze indosamentem zmocňovacím (tzv. prokurindosamentem dle čl. I. § 18 ZSŠ).²⁸⁷ V takovém případě by zůstaly dle ustanovení čl. I. § 18 odst. 2 ZSŠ dlužníkovi zachovány všechny námitky. Jedná se o výklad šetrnější vůči zásadám směnečného práva, a dlužník by se tedy k jeho uplatnění měl uchýlit zejména v případě, kdy je zjevné, že indosatář byl opravdu

²⁸³ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 24.1.2017, sp. zn. III. ÚS 1293/16.

²⁸⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2002, sp. zn. 20 Cdo 535/2002, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.11.2011, sp. zn. 20 Cdo 109/2010.

²⁸⁵ Srov. PULKRÁBEK, Z. in MELZER, F. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Vydání první. Praha: Leges, 2013. 1 svazek. Str. 152, který odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.10.1999, sp. zn. 20 Cdo 1827/99. K možnostem zastavení exekuce na zajišťovací směnku dále srov. kapitulu 5.1.2 níže.

²⁸⁶ Srov. ustanovení § 555 odst. 2 občanského zákoníku. Obdobné ustanovení bylo obsaženo také v § 41a zák. č. 40/1964 Sb., ve znění účinném do 31.12.2013.

²⁸⁷ Srov. SADECKÝ, L. Právní souvislosti zmocňovacího rubopisu (prokurindosamentu). *Právní rozhledy* 19/2011, s. 690, kde Sadecký konstatuje, že prokurindosament je zvláštním druhem rubopisu, který postrádá účinků převodních, garančních, avšak má legitimačních účinků *sui generis*, a tedy představuje aktivní legitimaci v případném soudním řízení, jehož předmětem je zaplacení směnky.

v dobré víře a bylo by nespravedlivé, aby soud k jeho tíži prolomil ustanovení čl. I § 17 ZSŠ. Rovněž se tato argumentace může setkat s úspěchem u konkrétního soudce, který důsledně ctí zásady směnečného práva, a je zřejmé, že je bude v dané věci preferovat před názorem vyšších soudů.

Prokázání simulace indosamentu dle této argumentace není vůbec jednoduché, ale jistě je snazší než prokazování vědomého jednání na škodu dlužníka, případně prokazování skutečností nasvědčujících o zneužití práva v rozporu s dobrými mravy. Tento alternativní přístup inspirovaný rakouskou judikaturou zmínil Kotásek více než deset let před vydáním shora citovaných nálezů Ústavního soudu.²⁸⁸ Zárodky této konstrukce vytvořené na ochranu dlužníka lze ovšem nalézt již v předválečné judikatuře Nejvyššího soudu Československé republiky: „*v takovém případě, kde rubopis plný jest učiněn toliko na oko a jde vskutku jen o rubopis zmocňovací, vznésti příjemce směnky i námitky příslušející mu z poměru k výstavci, ježto rubopis zmocňovací nemá v tom směru směnečného účinku.*“²⁸⁹ Je proto poměrně překvapující, že Ústavní soud nevyužil možnosti ochránit dlužníka před zneužitím právě za pomoci doktríny zastřeného prokurindosamentu.

²⁸⁸ Srov. KOTÁSEK, J. Ke směnečným námitkám. *Obchodní právo, časopis pro obchodně právní praxi*, 2000, roč. 9, č. 11s. 2-16. Str. 9.

²⁸⁹ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17.8.1929, sp. zn. Rv I 995/29, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 9119.

5. OBRANA DLUŽNÍKA VE VYKONÁVACÍM ŘÍZENÍ

Řízení o výkonu soudního rozhodnutí a exekuční řízení upravená v exekučním a občanském soudním řádu představují samostatný druh civilního procesu, jehož základním předpokladem je existence exekučního titulu.²⁹⁰ Jedná se o právem předpokládaný a aprobovaný způsob, kterým může směnečný věřitel za pomoci státního donucení vymoci svoji oprávněnou pohledávku, která mu byla přiznána v nalézacím řízení (ať už soudem nebo rozhodcem).

Je nutné si však uvědomit, že exekuční titul nenahrazuje právo do směnky vtělené. Derka v souvislosti s tím uvádí konkrétní případ, kdy věřitel po úspěšném získání exekučního titulu (pravomocného a vykonatelného směnečného platebního rozkazu) exemplárně zničil samotnou směnku. V takovém okamžiku však dle názoru Derky zanikl vymáhaný dluh, a exekuci tak bylo možné (pokud by se podařilo dlužníkovi tuto skutečnost prokázat) zastavit.²⁹¹ Jedná se o zcela logický důsledek právní konstrukce cenného papíru, jenž představuje *listinu, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést.*²⁹² Směnečný platební rozkaz je tudíž stejně jako většina jiných soudních rozhodnutí pouze deklaratorní, neboť právo na plnění plyne ze samotné směnky. Dlužník, který má jakékoli pochybnosti o tom, že věřitel má skutečně původní směnku ve své dispozici, by proto měl v každém případě využít možnosti návrhu zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ a pokusit se prokázat, že po vydání směnečného platebního rozkazu zaniklo právo jím přiznané.

Dlužník, který čelí exekuci proti oprávněnému odlišnému od osoby, které bylo právo přiznáno exekučním titulem, by se navíc vždy měl přesvědčit o tom, že převod exekučního titulu byl v souladu s § 256 OSŘ (§ 36 odst. 4 EŘ) prokázán „*listinou vydanou anebo ověřenou státním orgánem nebo notářem*“. V poměrech směnky to dle závěrů judikatury znamená, že prostý indosament k prokázání převodu exekučního

²⁹⁰ Srov. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014, 624 s., str. 41.

²⁹¹ Srov. DERKA, L. Využití zajišťovacích směnek v podnikatelské činnosti. *Soudce* č. 5-6/2011, časopis vydávaný Soudcovskou unií České republiky.

²⁹² Srov. § 514 občanského zákoníku.

titulu nestačí, je nutno převod směnky prokázat zároveň veřejnou listinou.²⁹³ Zpravidla se bude jednat o smlouvu o postoupení pohledávky ve formě notářského zápisu.

5.1.1 Zajišťovací směnka a exekuce

U zajišťovací směnky v rámci exekučního řízení nastává povětšinou situace, kdy má věřitel v důsledku úspěšného souběžného uplatnění pohledávky ze zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky v nalézacích řízeních k dispozici dva samostatné exekuční tituly.

Bude se zpravidla jednat o pravomocný a vykonatelný směnečný platební rozkaz a rozsudek či platební rozkaz. O směnečném platebním rozkazu bude pravidelně rozhodovat dle § 9 odst. 2 písm. j) OSŘ Krajský soud. U zajištěné pohledávky bude samozřejmě záležet na konkrétních skutkových okolnostech, nicméně často bude vzhledem k poměrně širokému vymezení věcné příslušnosti dle § 9 odst. 1 OSŘ příslušný soud okresní. V důsledku toho nebude výjimečná situace, kdy soud rozhodující o zajišťovací směnce nebude mít žádné informace o tom, že proběhlo již řízení o zajištěné pohledávce a naopak. Souběžné uplatnění směnky i kauzální pohledávky je soudní praxí nakonec aprobevováno, dlužník by se proti němu v nalézacím řízení tudíž ani bránit neměl, jedná se totiž o řádný výkon práv ze zajišťovací směnky.²⁹⁴ Meze tohoto souběžného uplatnění se však nacházejí právě v řízení vykonávacím (exekučním), neboť věřiteli by se mělo logicky dostat jeho plnění vždy pouze jednou. Nejvyšší soud zde v obecné rovině dovodil, že „[o]kolnost, že šlo o směnku zajišťovací, a že tedy věřiteli může náležet z **ekonomického hlediska plnění jen jednou**, se ovšem projeví tím, že v rozsahu proplacení zajišťovací směnky se dlužník ubrání případnému nucenému vymožení exekučním titulem přiznané zajištěné pohledávky námitkou plnění na zajišťovací směnku.“²⁹⁵ Dále k tomu také z judikatury Vrchního soudu v Praze: „[s]oud v takovém případě vyhová oběma žalobám o zaplacení

²⁹³ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.8.2007, sp. zn. 20 Cdo 2833/2005, poměrně obsáhlou polemiku s těmito závěry lze nalézt v ČERVENKA, J. K rozhodování soudů ve věci rubopisu směnky a nařízení exekuce. *Bulletín advokacie*, č.7-8/2011, s. 44.

²⁹⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2009, sp. zn. 33 Cdo 1109/2008 a podrobnější výklad týkající se řádného využití zajišťovací směnky obsažený v kapitole 1.4, dále srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.8.2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, dále srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6.10.1999, sp. zn. 9 Cmo 306/97, uveřejněný v časopise *Obchodní právo* 5/2000, ze starší judikatury pak rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 27.9.1930, sp. zn. Rv II 799/29, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 10189.

²⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011.

pohledávky a o zaplacení směnky a teprve v případné exekuci se bude postupovat tak, aby věřitel neobdržel dvojí plnění, byť mu má být splněno jen jednou, tj. buď z kauzální pohledávky (tj. pohledávky, jejíž splnění je zajištěno směnkou) nebo ze směnky (případně částečně z pohledávky a částečně ze směnky).“²⁹⁶ Obdobný závěr judikatura zastává rovněž u ručení, pokud však dovozuje, že „tam, kde si věřitel tímto způsobem pořídí jeden exekuční titul vůči osobnímu dlužníku i ručiteli, bude následné exekuční (vykonávací) řízení vedeno samostatně vůči každé z těchto povinných osob. Podstatné je pouze to, že plněním jedné z těchto osob zanikne ve stejném rozsahu plnění druhé z těchto osob,²⁹⁷ pak je nutné takové závěry hodnotit u zajišťovací směnky optikou směnečného práva, kde plnění nevyvolá přímo zánik směnečné pohledávky, nýbrž pouze vznik relativní námitky.

Nepoctivý věřitel, který v nalézacím řízení využil některé z forem zneužití dle kapitoly 2 výše, se však v žádném případě s jediným plněním nebude chtít spokojit, naopak exekuční řízení pro něho bude dovršením celého procesu zneužití. Teprve až skutečným vymožením peněžních prostředků dojde k definitivnímu potvrzení, že věřitel jednal nepoctivě a získal oba exekuční tituly nikoli za účelem obdržet, co mu po právu náleží rychleji a jednodušeji, ale především dvakrát.

Lze tedy uzavřít, že existuje shoda na tom, že oprávněnost exekuce lze vymezit výší zajištěné pohledávky.²⁹⁸ Jinak řečeno, exekuce bude oprávněná do té doby, dokud součet vymožených částek bude nižší nebo roven skutečnému dluhu. Dlužník bude tedy zpravidla čelit dvěma exekucím – samostatně bude exekuván dluh ze zajištěné kauzální pohledávky a samostatně ze zajišťovací směnky. Jestliže před zahájením exekuce nedošlo k osamostatnění zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky, pak zde bude pouze jediný oprávněný, kterým bude směnečný a kauzální věřitel v jedné osobě.²⁹⁹ V horším případě, kdy k nějaké formě osamostatnění před zahájením exekuce již došlo, bude dlužník čelit dvěma exekucím vedeným dvěma různými oprávněnými.

Prostředky obrany dlužníka se formálně nebudou lišit od jiného exekučního řízení, nicméně u zajišťovací směnky zde vyvstává řada specifík a dosud nevyřešených

²⁹⁶ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 20.1.2016, sp. zn. KSLB 87 INS 24934/2014, 1 VSPH 625/2015, publikované v časopise *Obchodní právo* č. 4/2016, str. 140.

²⁹⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2013, sp. zn. 54 INS 9511/2010.

²⁹⁸ Srov. PAŘÍZEK, I. Zajišťovací směnka v exekuci, *Právní rozhledy* 12/2013, s. 444.

²⁹⁹ K osamostatnění srov. blíže kap. č. 2.2, 2.3 a 2.4.

otázek. V první řadě, pokud byly podány exekuční návrhy u dvou různých exekutorů, bude vhodné co nejdříve dle § 37 odst. 4 exekučního řádu podat exekučnímu soudu návrh na spojení obou exekučních řízení do jediného společného řízení. Sníží se tím náklady exekuce a zlepši možnosti dlužníka informovat exekuční soud o povaze obou nároků, a tím se zvýší šance na úspěšné zastavení exekučního řízení (viz níže).

Problém však nastává v tom, zdali lze ustanovení § 37 odst. 4 exekučního řádu na zajišťovací směnku vůbec vztáhnout. Jestliže pomineme bagatelní spory dle § 37 odst. 4 písm. b) exekučního řádu, pak bude návrh na spojení jistě možný a vhodný, pokud se jeden nepoctivý věřitel snaží dlužníkovi obranu zkomplikovat tím, že exekuční návrh ohledně směnky i kauzální pohledávky podal úmyslně u odlišných exekutorů. Otázkou však zůstává, zdali je možné řízení spojit také v případě, kdy došlo v minulosti k osamostatnění směnky. Tedy zdali toto ustanovení dopadá na indosatáře, na kterého byla směnka indosována před uplynutím lhůty k protestu pro neplacení. Autor práce má za to, že tomu tak zřejmě není, neboť indosatář není právním nástupcem indosanta ve smyslu § 37 odst. 4 písm. a) exekučního řádu – nabývá svá práva originárně.³⁰⁰ Naopak v případě, že by šlo o rektasměnku či podindosovanou směnku, by návrh na spojení přípustný zřejmě byl.

5.1.2 Návrh na zastavení exekuce

Procesní prostředky obrany v exekučním řízení jsou poměrně omezené, dlužník musí ve chvíli, kdy již bude vymáhán dluh přesahující oprávněnou výši zajištěné pohledávky, v každém případě usilovat o zastavení obou exekučních řízení. Pařízek se domnívá, že *„[o]bě exekuce budou limitovány jen tím, že v nich obou nebude možno dohromady vymoci více, než by bylo možno v jedné z nich. V opačném případě bude dán důvod k jejich zastavení dle § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ“*³⁰¹ Autor má za to, že vzhledem k povaze zajišťovací směnky by exekuce neměla v tomto případě být zastavována dle písm. g) ustanovení § 268 odst. 1 OSŘ, nýbrž dle písm. h) tohoto ustanovení. Důvodem je skutečnost, že pohledávka ze zajišťovací směnky a zajištěná pohledávka jsou zcela samostatné. Pokud tedy dojde k tomu, že bylo na zajištěnou pohledávku ve výši jeden

³⁰⁰ Srov. např. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s., Str. 142, dále srov. podrobnější výklad obsažený v kapitole 1.6.

³⁰¹ Srov. PAŘÍZEK, I. Zajišťovací směnka v exekuci, *Právní rozhledy* 12/2013, s. 444.

milion korun dosud vymoženo šest set tisíc korun, a na směnku, která ji zajišťuje, bylo vymoženo rovněž šest set tisíc korun, pak není možné úspěšně tvrdit, že kterákoli z těchto dvou pohledávek zanikla splněním. Zastavení exekuce je proto možné pouze poukázáním na skutečnost, že směnka je zajišťovací a souhrn poskytnutých plnění převyšuje zajištěnou pohledávku. Specifický důvod jako je tento nelze tudíž podřadit pod dikci ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ, neboť to stanoví, že „*po vydání rozhodnutí zaniklo právo **jím** přiznané*“. Ve skutečnosti však právo dosud nezaniklo. Splnění kauzální pohledávky jednoduše nelze považovat za právní skutečnost způsobující zánik práva přiznaného směnečným platebním rozkazem a naopak. Obě pohledávky jsou i v rámci exekučního řízení svázány pouze prostřednictvím kauzálních námitek, jen ty mohou (stejně jako v řízení nalézacím) vést k zastavení exekučního řízení. Jediné ustanovení, dle kterého je možné tak učinit a kauzální propojení v něm úspěšně tvrdit, je dle závěrů Autora právě § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ. Stejně stanovisko zaujal rovněž Nejvyšší soud, když uzavřel, že v případě, „*že zajišťovacími směnkami zajištěná pohledávka z úvěru zanikla zaplacením jedné ze směnek (...) právo přiznané exekučním titulem nezaniklo po jeho vydání, nebyly splněny předpoklady pro částečné zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. g), odst. 4 o. s. ř., nýbrž podle § 268 odst. 1 písm. h), odst. 4 o. s. ř.*“³⁰²

Obdobné závěry je možné nalézt v judikatuře, která řešila možnosti zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ v případě, kdy došlo k vyčerpání ceny dědictví dle § 470 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku účinného do 31.12.2013.³⁰³ Problém spočíval v tom, že dědic již řádně uhradil dluhy několika věřitelů, které ve svém souhrnu dosáhly ceny nabytého dědictví, tudíž nebyl již povinen žádné další dluhy hradit. Existovaly však další vykonatelné exekuční tituly mající svůj podklad ve zděděném jmění, na základě kterých se další věřitelé v exekuci domáhali splnění svých pohledávek. Pokud odhlédneme od zvláštní povahy dědického řízení a několika odlišností s ním spojených, můžeme pro zajišťovací směnku využít následující závěry výše citovaného rozhodnutí: (i) exekuci je možné zastavit z důvodů, které se netýkají samotného exekučního titulu; (ii) takovýmto důvodem může být souhrnná výše pohledávek, nad kterou už není povinný dále plnit; (iii) uplatnění těchto závěrů nijak

³⁰² Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2012, sp. zn. 20 Cdo 1767/2012.

³⁰³ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.3.2013, sp. zn. 20 Cdo 868/2011.

nebrání skutečnost, že jednotlivé pohledávky byly vymáhány v samostatných nalézacích řízeních. Zjednodušeně uzavřeno – jakmile dosáhne souhrn v exekuci vymáhaných pohledávek určité maximální výše (stanovené zákonem či analogicky smlouvou v případě zajišťovací směnky), není dále vedení exekuce přípustné a je nutné ji zastavit dle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ.³⁰⁴

Z výše uvedené judikatury je tedy zřejmé, že zastavení exekuce bude přípustné, pokud dlužník z nějakého důvodu nemohl uplatnit obdobnou kauzální námitku v rámci nalézacího řízení. Například pokud v té době ještě plněno na kauzální pohledávku vůbec nebylo, tudíž daná kauzální námitka nebyla přípustná. Stejně tak, pokud došlo k zániku dluhu (případně vzniku příslušné kauzální námitky z jiného důvodu) už během nalézacího řízení, avšak až po vydání směnečného platebního rozkazu, bude návrh na zastavení exekuce jediným možným prostředkem obrany směnečného dlužníka.³⁰⁵

Návrh na zastavení exekuce naopak nepředstavuje zázračný nástroj obrany v případě, když dlužník řádně splní kauzální pohledávku a následně z nějakého důvodu propásne možnost uplatnit kauzální námitku v nalézacím řízení. V takovém případě čelí zpravidla jediné exekuci, v níž je vymáhána směnečná pohledávka, přičemž argumentace, kterou se bude snažit dlužník uplatnit, nebude odlišná od té, která již byla (nebo alespoň být mohla) uplatněna v rámci nalézacího řízení. V takovém případě bude věřitel zcela očekávatelně argumentovat ustálenou judikaturou vztahující se k věcné nepřekoumatelnosti exekučního titulu ve vykonávacím řízení.³⁰⁶ Touto problematikou ve vztahu k opomenutým směnečným námitkám se zabýval rovněž Ústavní soud, když uzavřel: „[j]estliže stěžovatel svou vinou nevyčerpal všechny prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytoval, a námitky proti směnečnému platebnímu

³⁰⁴ Oporu pro tento závěr lze nalézt také v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2011, sp. zn. 20 Cdo 2612/2009, kde Nejvyšší soud obdobně při posuzování odpovědnosti dlužníka za dluhy po vyčerpání ceny dědictví dle § 470 občanského zákoníku účinného do 31.12.2013 zdůraznil skutečnost, že „správnost směnečného platebního rozkazu je nutno posuzovat podle stavu, který zde byl v okamžiku jeho vydání, přičemž skutečnosti, k nimž došlo až po této době, důvodem k jeho zrušení být nemohou (...) [p]roto její případné uplatnění by nemohlo být důvodem zrušení směnečného platebního rozkazu; taková námitka je však důvodem pro zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř.“

³⁰⁵ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1.6.2004, sp. zn. 7 Cmo 394/2002, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.5.2008, sp. zn. 29 Odo 1799/2006.

³⁰⁶ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.10.2008, sp. zn. 20 Cdo 3044/2007, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.4.1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.12.2004, sp. zn. 20 Cdo 1570/2003, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2002, sp. zn. 20 Cdo 554/2002, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.7.2008, sp. zn. 20 Cdo 2273/2008, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.8.2008, sp. zn. 20 Cdo 4548/2007, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2002, sp. zn. 20 Cdo 554/2002.

rozkazu takovým prostředkem jsou, nelze tento nedostatek později "dohánět" v řízení exekučním.³⁰⁷ Jestliže tedy dlužník kauzální námitky uplatnit v nalézacím řízení mohl a neučinil tak, pak nelze dvojímu placení účinně zabránit „znovuotevřením“ tohoto problému v rámci návrhu na zastavení exekuce.³⁰⁸ Tento závěr potvrdil v nedávné judikatuře i Ústavní soud, který řešil problém zjevného zneužití ve vztahu ke spotřebiteli, který opomenul vznést relativní námitky v nalézacím řízení, a snažil se je proto uplatnit až v řízení exekučním.³⁰⁹

Určitou výjimku z tohoto závěru však představují případy, kdy směnka, na základě které byl vydán exekuční titul, byla získána trestným činem. O vině věřitele bylo však rozhodnuto zpravidla až mnohem později, než se stal exekuční titul vykonatelným. Nejvyšší soud se přiklonil na stranu dlužníků, když jasně judikoval, že *„je exekuce v daném případě v rozporu s procesními principy (majícími podklad v právu hmotném - trestním zákoníku), jež ovládají řízení o výkon (exekuci), i v rozporu s účelem výkonu (exekuce), když oprávněný docílil vydání exekučního titulu spáchaním trestného činu padělání a pozměňování peněz.“*³¹⁰ Nejvyšší soud ve své judikatuře zdůraznil, že na povinnost exekučního soudu zastavit exekuci nemá žádný vliv skutečnost, že dlužník věděl o spáchaném trestném činu již v době nalézacího řízení a nenamítl v něm tuto skutečnost, ačkoli k tomu měl možnost.³¹¹ Jestliže tedy nespravedlnost dosáhla určitého mezního bodu, soudy byly ochotny ignorovat skutečnost, že dlužník opomenul svoji procesní obranu uplatnit v nalézacím řízení.

³⁰⁷ Viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18.2.2010, sp. zn. II. ÚS 3042/08, dále srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2010, sp. zn. 20 Cdo 5407/2008.

³⁰⁸ K tomu dále srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.10.2008, sp. zn. 20 Cdo 3044/2007.

³⁰⁹ Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 22.11.2016, sp. zn. I. ÚS 3492/15: *„Ústavnímu soudu je známa jeho judikatura zabývající se uplatňováním kauzálních námitek v řízení před obecnými soudy. Poukázat lze zejména na náleze ze dne 31. 8. 2015 sp. zn. II. ÚS 1287/14. Je však zapotřebí zdůraznit, že náleze se zabývá uplatňováním kauzálních námitek pouze v rámci směnečného řízení, a je proto na nyní posuzovanou věc neaplikovatelný. Ústavní soud nemůže své závěry aplikovat nad rámec mantinelů, které jsou dány v tomto případě zákonem, který tzv. kauzální námitky připouští pouze v rámci směnečného řízení. Pokud by své závěry aplikoval též nařízení o exekuci, tedy řízení, které následuje po pravomocném ukončení směnečného řízení, dopustil by se tím sám nepřiměřeného excusu nad rámec svých pravomocí. (...) Přestože je Ústavnímu soudu zřejmé, že praktiky věřitele (resp. úvěrové společnosti FINPOMOC) nejsou přinejmenším etické, není již z jeho pohledu možné do probíhajícího exekučního řízení zasahovat. V českém právním řádu a společnosti jako takové se uplatňuje zásada vigilantiibus iura, tedy že právo náleží bdělým. Ústavní soud musí bohužel konstatovat, že i přes citlivost daného případu to měla být v prvé řadě sama stěžovatelka, kdo měl svá práva bránit včas.“*

³¹⁰ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.2.2010, sp. zn. 20 Cdo 2131/2008, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp. zn. 20 Cdo 2432/2010, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2013, sp. zn. 20 Cdo 1701/2013. Tyto závěry potvrdil i Ústavní soud, k tomu srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 3.2.2016, sp. zn. I. ÚS 276/16 – 1.

³¹¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.2.2013, sp. zn. 20 Cdo 1394/2012.

Pokud se tedy dlužník ocitne v nepříjemné situaci, kdy propásne uplatnit relativní námitky v rámci řízení o směnečném platebním rozkazu a čelí exekuci přesahující původní sumu zajištěné pohledávky, nezbyvá mu, než se snažit soud přesvědčit o tom, že v jeho případě rovněž došlo k takové zjevné nespravedlnosti, která je v rozporu s účelem exekučního řízení a doufat, že i v tomto případě nakonec soud exekuci dle § 268 odst. 1 písm. h) zastaví.

Poslední problém při návrhu na zastavení exekuce se týká situace, kdy dlužník sice vnesl v nalézacím řízení příslušnou relativní námitku, nedošlo tedy k žádnému opomenutí, avšak taková námitka nebyla shledána přípustnou vzhledem k ustanovení čl. I § 17 ZSŠ, tedy z důvodu provedené eliminace kauzálních námitek. Pařízek zde dochází z pohledu dlužníka k velmi příznivým závěrům, totiž že exekuci je v tomto případě možné zastavit, i když došlo před zahájením nalézacích řízení k osamostatnění směnky od kauzální pohledávky. Svoji argumentaci podkládá závěrem, že v *exekuci by tudíž nemělo být významné znění čl. I § 17 SŠZ*.³¹² Pro ilustraci dopadů takového výkladu bude vhodné uvést konkrétní příklad: nepoctivý věřitel provede zneužití rozdělením osamostatněných pohledávek (k tomu srov. kapitolu 2.4 výše) na dva věřitele v dobré víře. Ti zažalují své nároky a oba dva získají vykonatelné exekuční tituly, neboť dlužníkovi se v rámci nalézacích řízení nepodaří prokázat vědomé jednání na škodu dlužníka dle čl. I § 17 ZSŠ. Taková situace je jistě z pohledu dlužníka nepříznivá, ale jedná se o upřednostnění dobré víry a ochrany práv nabytých indosací před zájmy dlužníka. Jestliže však tito věřitelé v dobré víře začnou vést exekuci na obě pohledávky, měly by dle závěrů Pařízka být jejich exekuce zastaveny, jakmile v souhrnu dosáhnou výše zajištěné pohledávky. Jeden tak může být uspokojen zcela, druhý vůbec anebo mohou oba získat pouze polovinu plnění a tak podobně. V každém případě by však nebyli uspokojeni oba v plné výši. Spornou otázkou zde zůstává účel ochrany jejich dobré víry v nalézacím řízení. Pokud opomeneme, že situace byla na počátku vyvolána zneužitím směnečného práva, stále je nutné vzít v úvahu, že v nalézacím řízení byla z vůle zákonodárce poskytnuta dle čl. I § 17 ZSŠ ochrana dobré víry nabyvatele cenného papíru, a přitom by měla být tato ochrana následně zcela popřena v řízení exekučním. Takové závěry zjevně nedávají smysl a popírají samotnou podstatu zajišťovací směnky jako abstraktního cenného papíru. Vytvářejí ve svém

³¹² Srov. PAŘÍZEK, I. Zajišťovací směnka v exekuci, *Právní rozhledy* 12/2013, s. 444.

důsledku situaci, kdy věřitel má oprávněný exekuční titul, který vytváří překážku věci rozhodnuté, avšak nemůže ho (v plném rozsahu) vykonat.

Z tohoto důvodu Autor závěry Pařízka odmítá a dovozuje, že jestliže byla jednou dle čl. I § 17 ZSŠ ochrana dobré víry poskytnuta v nalézacím řízení, měla by být exekuce vykonatelného titulu možná. Na druhou stranu, přijetí tohoto výkladu za přípustný by poskytlo ze strany dlužníků velmi účinný procesní prostředek obrany. Jestliže je tedy dlužník v bezvýhodné situaci, pak nelze než doporučit argumentovat na tomto podkladě.

Z výše uvedeného lze uzavřít, že v exekuci je v podstatě jediným konečným procesním prostředkem obrany návrh na zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ. Ten je však možné vznést pouze v případě, že přípustnost kauzálních námitek se objevila až po vydání exekučního titulu, nelze jím napravit opomenutí dlužníka vznést příslušnou relativní námitku v nalézacím řízení. Výjimku tvoří případy, kdy zjevná nespravedlivost, vznikající pokračováním v exekuci, vede k popření základních zásad spravedlivého procesu, takovým případem je exekuce vedená na základě exekučního titulu získaného trestným činem. Autor je přesvědčen o tom, že v případě „prosté“ snahy o získání dvojí úplaty ze zajišťovací směnky, která zpravidla nenaplňuje skutkovou podstatu žádného trestného činu, neboť je převážně důsledkem nevhodného používání a absence zákonné úpravy zajišťovacích směnek, nebude možné v exekuci dodatečně napravit opomenutí vznést kauzální námitky přípustné již v řízení nalézacím. Takovýto závěr je v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* a zabraňuje opakování nalézacího řízení v rámci posuzování návrhu na zastavení exekuce.

5.1.3 Návrh na odklad exekuce

Pro úplnost je vhodné doplnit, že obzvláště v případech, kdy bylo exekučního titulu dosaženo jednáním naplňujícím skutkovou podstatu trestného činu, avšak trestní rozhodnutí nebylo dosud vydáno, je možné tuto situaci řešit odkladem výkonu rozhodnutí (exekuce) dle § 266 odst. 2 OSŘ (ve spojení s § 52 odst. 1 exekučního řádu). Správnost takového postupu potvrzuje i rozhodovací praxe Ústavního soudu.³¹³ Opět však zde platí veškerá omezení, která byla výše nastíněna k samotnému zastavení

³¹³ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 3.2.2016, sp. zn. I. ÚS 276/16 – 1.

exekuce. Dlužník tudíž nemůže spoléhat na odklad exekuce v případě, kdy se jí bude snažit zastavit z důvodů, které měl možnost uplatnit již v rámci nalézacího řízení a svojí vinou tak neučinil. Naopak v případě, kdy existuje vysoká pravděpodobnost, že k zastavení v budoucnu dojde (například protože došlo po vydání exekučních titulů k vymožení celé zajištěné pohledávky, a exekuce na zajišťovací směnku je tudíž nepřipustná), je odklad exekuce ze strany dlužníka vhodným procesním nástrojem k minimalizaci neoprávněně vymožené částky. Svoje odůvodnění bude jistě mít také postup, kdy dlužník podá naráz jak návrh na odklad exekuce, tak návrh na její zastavení, neboť o odkladu exekutor dle ustanovení § 54 odst. 7 exekučního řádu exekuční soud rozhodne zpravidla mnohem rychleji.

6. OBRANA DLUŽNÍKA V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

Úpadek směnečného dlužníka a řízení s ním spojené představuje pro dlužníka jednu z posledních příležitostí obrany. Jestliže u dlužníka dojde k naplnění všech znaků úpadku ve formě platební neschopnosti nebo předlužení, má dle § 98 InsZ povinnost podat insolvenční návrh, přičemž k vzniku takové povinnosti postačí, že se dlužník nachází v jedné z forem úpadku.³¹⁴ U dlužníků, fyzických osob, kteří podnikateli nejsou, se pak jedná nikoli o zákonem uloženou povinnost, ale možnost, jak řešit úpadekovou situaci ve formě platební neschopnosti.

Z hlediska obrany dlužníka vztahující se k zajišťovací směnce vyvstává v souvislosti s insolvenčním řízením několik zajímavých otázek. Prvně je nutné poukázat na riziko vzniku úpadekové situace v důsledku směnečného zneužití, dále naopak na zvláštní možnosti obrany, které má směnečný dlužník v insolvenčním řízení k dispozici, pokud se v úpadku z jakéhokoli důvodu ocitne.

6.1 Pluralita věřitelů

Pluralita věřitelů představuje vždy bezvýjimečný předpoklad k prohlášení úpadku v jakékoli formě, neboť podmínky úpadku stanovené v § 3 InsZ musí být naplněny kumulativně.³¹⁵ V souvislosti se směnečným zneužitím lze poukázat na situaci, kdy nepoctivý věřitel nejprve provede tzv. excesivní vyplnění zajišťovací blankosměnky,³¹⁶ doplní do ní nějakou horentní sumu a následně ji proti dlužníkovi uplatní v nalézacím řízení. Není výjimkou, že soud v rámci řízení o směnečném platebním rozkazu tuto astronomickou sumu nepoctivému věřiteli skutečně přizná, neboť dlužníkovi se z nějakého důvodu tomuto neoprávněnému nároku ubránit nepodaří. V takovém případě po vydání pravomocného směnečného rozkazu může velmi snadno dojít u dlužníka k tomu, že dluhy budou převyšovat jeho majetek, obzvláště se tak stane, pokud je suma neoprávněně vepsaná do blankosměnky o několik řádů vyšší než souhrn veškerých

³¹⁴ Srov. např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13.11.2008, sp. zn. MSPH 95 INS 2212/2008, 2 VSPH 207/2008-B.

³¹⁵ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21.11.2008 sp. zn. KSHK 40 INS 2900/2008, 1 VSPH 165/2008-A.

³¹⁶ K problematice excesivního vyplnění blankosměnky srov. blíže kapitulu č. 2.6.

provozních i rezervních finančních prostředků, které má dlužník v daný okamžik k dispozici.

Často bude nepoctivý věřitel povinnost podat insolvenční návrh používat pouze jako nekalý prostředek k vyjednávání o úhradě plnění, na něž nemá nárok. Bez ohledu na způsob uplatnění a výši takové částky musí však být vždy splněna výše uvedená podmínka plurality věřitelů, jinak o případ předlužení nikdy nepůjde.³¹⁷ Dlužník, který bude řádně plnit veškeré své ostatní dluhy, si tudíž může dovolit dlouhodobě rozporovat neoprávněnou pohledávku z blankosměnky, ať už je její tvrzená výše jakákoli. Na druhou stranu, jakmile by v tomto přechodném období vznikl další splatný dluh, již podmínku dvou věřitelů naplní.³¹⁸ A to bez ohledu na skutečnost, zdali by se tito noví věřitelé do případného insolvenčního řízení přihlásili či nikoli.³¹⁹

Problém pro dlužníka ovšem nastává, pokud je zajištěná kauzální pohledávka a pohledávka z excesivně vyplněné blankosměnky v rukou odlišných věřitelů. Klíčovou se proto jeví otázka, zdali lze považovat pro účely hodnocení požadavku plurality věřitelů pohledávku ze zajišťovací směnky a kauzální zajištěnou pohledávku za dvě samostatné pohledávky, které za předpokladu, že budou ve vlastnictví rozdílných osob, mohou skutečně vést k prohlášení úpadku.

Je nesporné, že pluralita věřitelů nebude založena, pokud obě pohledávky vlastní věřitel jediný. Odlišná situace však nastává, pokud dojde k některé z forem osamostatnění zajišťovací směnky, jež se ocitne v rukou věřitele odlišného od věřitele zajištěné kauzální pohledávky. V takovém případě nelze dle názoru Autora analogicky uplatit závěry vztahující se k absenci plurality věřitelů u věřitelů solidárních, kde judikatura dovodila, že „každý ze solidárních věřitelů má sice své samostatné právo k uplatnění pohledávky, leč dlužník je příslušné plnění povinen poskytnout toliko jednou.“³²⁰ U zajišťovací směnky je totiž situace odlišná, neboť obě pohledávky jsou skutečně samostatné a na sobě existenčně nezávislé.

³¹⁷ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 27.1.2010, sp. zn. 29 NSCR 1/2008, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 31.1.2012, sp. zn. 29 NSCR 52/2011.

³¹⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 30.4.2013, sp. zn. 29 NSCR 29 NSCR 19/2011, dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 30.4.2013, sp. zn. 29 NSCR 29/2011.

³¹⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 26.6.2012, sp. zn. 29 NSCR 46/2011.

³²⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 30.01.2007 sp. zn. 29 Odo 1121/2004.

Zbývá tedy obrana prostřednictvím specifických institutů insolvenčního zákona. Na danou situaci dopadá § 143 odst. 2 InsZ, který poskytuje dlužníkovi ochranu před účelovým postupováním pohledávek či jejich částí, jejichž účelem je cílená „výroba dalšího věřitele“.³²¹ Z hlediska zajišťovací směnky je tudíž nutné zaměřit se na situaci, kdy nepoctivý věřitel indosuje zajišťovací směnku na jinou osobu za účelem cíleného vytvoření plurality věřitelů. Smyslem tohoto ustanovení je zabránit zejména částečným postoupením jediné pohledávky těsně před podáním insolvenčního návrhu, judikatura a literatura však připouští, že i když bude postoupení provedeno mimo stanovenou 6 měsíční ochranou dobu, nelze bez dalšího vždy pluralitu dovodit – na první pohled uměle vytvořené pohledávky by k naplnění znaku plurality věřitelů neměly vést nikdy.³²²

Poněkud složitější situace ovšem nastává, pokud je indosatář skutečně v dobré víře, případně se směnečnému dlužníkovi nepodaří opak prokázat.³²³ V takovém případě bude ustanovení § 143 odst. 2 InsZ nutné konfrontovat s ustanovením čl. I. § 17 ZSŠ a se skutečností, že indosatář nabývá směnečnou pohledávku originárně a v žádném případě nevstupuje do právních vztahů indosanta.³²⁴ Autor má za to, že ustanovení § 143 odst. 2 InsZ představuje vůči ustanovení čl. I § 17 ZSŠ ustanovení speciální, tudíž se ochranná šestiměsíční doba, po kterou není indosatář pro účely podání insolvenčního návrhu považován za samostatného věřitele, uplatní i v případě indosamentu. Tento závěr nachází oporu přímo v textu insolvenčního zákona, který v předmětném ustanovení uvádí, že „[z]a další osobu se nepovažuje osoba, na kterou byla **převedena** některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku (...)“. Přestože je indosament dle § 1103 ObčZ způsob převodu vlastnického práva s vlastní úpravou, stále se jedná o převod, tudíž se na něho úprava § 143 odst. 2 InsZ vztahuje také.

³²¹ Srov. TARANDA, P. in HÁSOVÁ, J. a kol.: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1504, str. 19.

³²² Srov. RICHTER, T., Úpadek pro platební neschopnost v judikatuře Nejvyššího soudu. *Bulletin advokacie*, č. 10/2016, s. 28, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2012, sp. zn. 29 NSCR 52/2011, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2011, sp. zn. 29 NSCR 13/2011, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2013, sp. zn. 14/2012.

³²³ Důkazní břemeno týkající se nedostatku dobré víry bude zde spočívat opět na dlužníkovi, neboť dle § 7 ObčZ platí presumpce dobré víry, k tomu srov. zejména kapitulu 1.1.

³²⁴ K tomu srov. kapitulu č. 1.6, k originárnímu nabývání práv ze směnky dále srov. např. KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s., dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ), komentář k § 17.

Naopak velmi problematické bude u směnečného zneužití použití § 128a odst. 2 písm. c) InsZ a odmítnutí insolvenčního návrhu vzhledem k tomu, že jeho podáním insolvenční navrhovatel zjevně sleduje zneužití svých práv na úkor dlužníka. Toto ustanovení je totiž zpravidla použitelné pouze ve „*zjevně nepochybných případech, které svědčí o účelovosti jednání insolvenčního navrhovatele, které vyplývá z insolvenčního návrhu a příloh či zanedbatelnému rozsahu jeho tvrzených pohledávek vůči majetku dlužníka či nepravomocným zamítnutím jeho pohledávek v nalézacím řízení.*“³²⁵ U směnečného zneužití, jak bylo výše ukázáno, však nepoctivý věřitel zpravidla nemá problém opatřit si pravomocné rozhodnutí získané v nalézacím řízení, tudíž se Autor domnívá, že ustanovení § 128a odst. 2 písm. c) bude na případy směnečného zneužití použitelné zřídka.

Lze tak shrnout, že dlužníci, kteří se stanou obětí souběžného excesivního uplatnění směnečné a zajištěné pohledávky ze strany více věřitelů, by měli velmi pečlivě zkoumat, kdy původní věřitel pohledávku převedl a provedl osamostatně, neboť ustanovení § 142 odst. 2, případně rovněž ustanovení § 128a odst. 2 písm. c) InsZ mohou poskytnout účinné procesní prostředky k odvrácení rozhodnutí o úpadku. Zejména je pak tento postup využitelný, pokud jde o případy předlužení vyvolaného ryze v důsledku existence pohledávky z excesivně vyplněné blankosměnky. Jestliže tito dlužníci budou řádně plnit své ostatní dluhy, pak se mohou vyhnout prohlášení úpadku tím, že nedopustí, aby byla naplněna jeho základní podmínka – pluralita věřitelů. Jakmile odvrátí bezprostřední hrozbu úpadku, mohou se zaměřit na soudní či mimosoudní obranu proti excesivně uplatněné směnce.

6.2 Souběžné přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení

Insolvenční řízení nepřináší pro dlužníka z hlediska obrany proti směnečnému zneužití pouze negativa spojená s částečnou ztrátou kontroly nad procesními prostředky obrany, které vykonává převážně insolvenční správce. Níže bude podrobněji poukázáno na způsoby obrany, jež mohou být velmi účinné, avšak jejich přípustnost se otevírá pouze v probíhajícím insolvenčním řízení. Jestliže se dlužník, který objektivně splňuje podmínky úpadku či hrozícího úpadku dle § 3 InsZ, odhodlá (anebo má povinnost)

³²⁵ Viz MORAVEC, T. in HÁSOVÁ, J. a kol.: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1504, str. 387.

podat insolvenční návrh, měl by mít jasnou představu o procesních prostředcích obrany proti neoprávněným pohledávkám nepoctivých směnečných věřitelů.

Dle § 173 a násl. InsZ jsou věřitelé zpravidla povinni své pohledávky po zahájení insolvenčního řízení řádně přihlásit. Judikatura i literatura zde dovozují, že je možné přihlásit u insolvenčního soudu jak pohledávku ze zajišťovací směnky, tak pohledávku ze zajištěné kauzální pohledávky.³²⁶ Je tomu tak proto, že obě pohledávky představují právně samostatné nároky, avšak Kovařík zároveň upozorňuje na skutečnost, že směnečný dlužník jako úpadce je samozřejmě povinen i v rámci insolvenčního řízení plnit pouze jednou. Uvedené se týká i částečného uspokojení, jestliže tedy věřitel přihlásí obě pohledávky a v rámci konkurzu budou pohledávky všech věřitelů uspokojeny pouze z jedné poloviny, pak by měla být z jedné poloviny uspokojena pouze jedna z přihlášených pohledávek, nikoli obě dvě. Tento závěr je potvrzen i v judikatuře Nejvyššího soudu, který navíc akcentoval, že v rozsahu, ve kterém se obě pohledávky „kryjí“, se nesčítají ani pro účely hlasování ve věřitelských orgánech.³²⁷ Dlužník by tak vždy měl co nejdříve identifikovat zajišťovací povahu přihlášené směnečné pohledávky a důsledně dbát na to, aby se věřitel nepokusil hlasovat nebo se uspokojit ve větším rozsahu, než mu náleží.

6.2.1 Náležitosti přihlášky pohledávky ze zajišťovací směnky

Přestože je možné přihlásit v insolvenčním řízení jak pohledávku ze zajištěného kauzálního vztahu, tak ze zajišťovací směnky, nemají věřitelé zdaleka vyhráno. Ustanovení § 174 odst. 2 InsZ vyžaduje, aby přihláška pohledávky mimo jiné obsahovala „*důvod vzniku*“ přihlašované pohledávky, kterým se rozumí „*vedení skutečností, na nichž se pohledávka zakládá*“.³²⁸ Někteří insolvenční správci, ve snaze zlepšit svoje procesní postavení při následném popírání směnečných pohledávek, došli s interpretací tohoto ustanovení tak daleko, že považují za vadu přihlášky, pokud není výslovně uvedena kauza směnky.³²⁹ Chalupa s uvedenou praxí zásadně nesouhlasí a dle

³²⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2013, sp. zn. 29 Cdo 2600/2011, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.6.2016, sp. zn. 29 Cdo 2317/2014, dále srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 115.

³²⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2009, sp. zn. 29 Cdo 3716/2007.

³²⁸ Viz ustanovení § 174 odst. 2 InsZ.

³²⁹ Srov. např. výzvu insolvenčního správce k odstranění vad přihlášky citovanou v rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 12.12.2012, sp. zn. 40 ICm 2509/2011.

jeho názoru je „*důvodem vzniku*“ nutné chápat pouze důvod právní (právní titul), nikoli faktický (ekonomický), tj. kauzu směnky.³³⁰ Nejsilnějším argumentem, který Chalupa na podporu tohoto závěru uvádí, je znění ustanovení § 1791 odst. 2 ObčZ, které zprošťuje věřitele povinnosti tvrdit a prokazovat kauzu závazku z cenného papíru. Bylo by potom skutečně nelogické požadovat v insolvenčním řízení po věřiteli, aby kauzu tvrdil, když tuto povinnost nemá v nalézacím řízení. Požadavek právního (nikoli kauzálního) důvodu lze nalézt i v jiných zdrojích z literatury.³³¹ Tento závěr již potvrdil ve své judikatuře i Vrchní soud v Praze.³³²

Neochota insolvenčních správců a insolvenčních soudů akceptovat jako důvod vzniku pohledávky prosté vystavení směnky bez dalších podrobností pramení zjevně z naprosté převahy kauzálních právních jednání, které běžně v insolvenčním řízení představují důvod vzniku většiny přihlašovaných pohledávek. Je pochopitelné, že u kauzálních jednání nepostačuje pouze uvést, že důvodem je např. smlouva či jiný důvod dle § 1723 odst. 1 ObčZ, ale je naopak nutné přesně identifikovat skutkové okolnosti, které vedly k vzniku dané pohledávky.³³³ Směnka je však právním jednáním abstraktním, kde je situace zcela jiná, kauza v něm výslovně vyjádřena zpravidla není, ani z něho nevyplývá.

Přestože je Autor přesvědčen o tom, že neuvedení kauzy směnky v přihlášce nepředstavuje žádnou vadu přihlášky, musí konstatovat, že dokud nebude celý výše popsaný problém postaven judikaturou zcela najisto, mají dlužníci poměrně účinný prostředek získávání informací o kauze směnečné pohledávky. Tyto informace pak mohou obratem využít při konstrukci procesní obrany prostřednictvím popření přihlášených směnečných pohledávek (viz níže).

³³⁰ Viz CHALUPA, R. Uplatnění směnečné pohledávky v insolvenčním řízení. *Konkursní noviny*, Cooper Press s.r.o., 2015, roč. 18, č. 10: „*Zařazuje-li ustanovení § 174 IZ mezi podstatné náležitosti přihlášky pohledávky skutkový popis důvodu vzniku pohledávky, je evidentní, že věřiteli přihlašujícímu pohledávku ukládá povinnost popsat právní důvod vzniku pohledávky, nikoli důvod faktický, neboť při primárním posuzování existence uplatněného nároku, je podstatné, jaké okolnosti vedly ke vzniku pohledávky, nikoli proč se dlužník rozhodl do závazku vstoupit.*“

³³¹ Srov. KOZÁK, J., DADAM, L. a kol. *Insolvenční zákon: Komentář*. Wolters Kluwer. citováno ze systému ASPI, ASPI_ID KO182_2006CZ, komentář k § 174 InsZ.

³³² Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.11.2015, sp. zn. 79 ICm 2753/2014, 104 VSPH 663/2015-42 (KSUL 79 INS 635/2014).

³³³ Srov. RICHTER, O. *Věřitelé a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 103.

6.3 Popření směnečných pohledávek

Popření pravosti, výše a pořadí pohledávky dle § 192 InsZ představuje základní procesní nástroj obrany dlužníka, věřitelů a hlavně insolvenčního správce v rámci řešení úpadku dlužníka.³³⁴ Popření pohledávky musí mít stejné náležitosti jako žaloba podle občanského soudního řádu a musí z něj být patrný důvod, pro který je pohledávka popřena. Tyto důvody jsou vyjmenovány taxativně, což může úpadci u zajišťovací směnky zdánlivě přinést oproti nalézacímu řízení potíže. Chalupa správně upozorňuje na skutečnost, že důvody, pro které lze zpravidla popřít neoprávněnou směnečnou pohledávku, lze stěží podřadit pod pravost, výši nebo pořadí uznávané insolvenčním zákonem.³³⁵ Jestliže v nalézacím řízení platí, že každá kauzální námitka je svým způsobem jedinečná a opírá se o konkrétní nezaměnitelné skutkové okolnosti, pro které dlužník není povinen na směnku ničeho plnit, pak v rámci insolvenčního řízení je nutné tyto různorodé námitky vždy podřadit pod některý z důvodů, který insolvenční zákon výslovně zná, tedy právě pod pravost, výši nebo pořadí.³³⁶

Úpadce se proto nesmí omezovat na doslovné znění § 192 InsZ. Příkladem může být situace, kdy dlužník v minulosti řádně splnil kauzální dluh zajištěný směnkou, nicméně nepoctivý věřitel nyní do insolvenčního řízení přihlásil pohledávku ze zajišťovací směnky. V nalézacím řízení by zpravidla dlužník namítl, tvrdil a následně prokázal neexistenci zajištěné pohledávky a zajišťovací povahu směnky. V insolvenčním řízení má však k dispozici v podstatě pouze námitku neexistence pohledávky, přihlášená je však pohledávka ze směnky. Existenci této pohledávky dlužník rozporovat nemůže ani se o to nesnaží. Jeho záměrem je zpochybnit existenci jiné, v insolvenčním řízení nepřihlášené, pohledávky, která má vzhledem

³³⁴ Dlužník je oprávněn za splnění zákonem stanovených předpokladů popřít sám pohledávky dle § 192 odst. 1 InsZ, avšak dle § 192 odst. 3 nemá takové popření vliv na zjištění pohledávky (s výjimkou případu dle § 410 odst. 2 InsZ, kdy je povoleno oddlužení a obdobně dle § 336 odst. 2 InsZ, kdy je povolena reorganizace). Dále má dlužník možnost sám neformálně přesvědčit insolvenčního správce, aby danou pohledávku popřel. Je to dlužník, který má často nejlepší informace o svých věřitelích, a dokáže tak často odhalit neoprávněně uplatněnou přihlášku mnohem dříve a efektivněji než insolvenční správce. Z procesního hlediska může k upozornění na neoprávněné směnečné pohledávky využít vyjádření k seznamu pohledávek dle § 188 odst. 1 InsZ, k jehož poskytnutí je insolvenční správce dlužníka povinen vyzvat. Pro zjednodušení bude nadále předpokládáno, že veškeré pohledávky popírá insolvenční správce, ať už tak činí na základě informací od dlužníka anebo na základě informací, které zjistil při své činnosti bez součinnosti dlužníka.

³³⁵ CHALUPA, Radim. Přezkum směnečné pohledávky v insolvenčním řízení. *Konkursní noviny*, Cooper Press s.r.o., 2015, roč. 18, č. 11, s. 18-20.

³³⁶ K problematice kauzálních námitek srov. blíže kapitulu č. 4.3

k mimosměnečné dohodě vliv na povinnost dlužníka plnit na pohledávku přihlášenou. Chalupa v tomto případě uzavírá, že z výše nastíněných „*důvodu nelze tvrzení o neexistenci příčinné pohledávky považovat za zákonem předvídaný důvod pro popření přihlášené směnečné pohledávky.*“³³⁷

Stejný problém úpadce musí řešit v případě, kdy je uplatněna směnečná pohledávka založená na excesivně vyplněné blankosměnce. Je sporné, zdali je možné popřít její výši pouze proto, že byla vyplněna v rozporu s mimosměnečným ujednáním, neboť opět není možné v tomto případě rozporovat, že by se o směnku v přihlašované výši nešlo. Obrana dlužníka leží mimo samotnou směnečnou listinu v mimosměnečné dohodě o vyplňovacím právu k blankosměnce.³³⁸

Je až překvapivé, že judikatura se s výše uvedenými problémy vypořádala velmi pragmaticky a bez obtíží. Aniž by se soudy obsáhle zabývaly dikcí popěrných důvodů, připustily možnost uplatnit při popření pravosti či výše směnečné pohledávky vznesení kauzálních námitek ze strany dlužníka.³³⁹ Základním kritériem pro přípustnost kauzálních námitek v rámci incidenčních sporů je ovšem závěr, zdali dosud takové námítky v předcházejícím nalézacím řízení už nebyly uplatněny. Jde o to, že ustanovení § 199 odst. 2 InsZ stanoví, že „*[j]ako důvod popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu lze uplatnit jen skutečnosti, které nebyly uplatněny dlužníkem v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí.*“³⁴⁰ Judikatura se potom znění tohoto ustanovení velmi pevně drží, a dokonce stabilně prosazuje, že je „*lhostejně, zda takové skutečnosti dlužník neuplatnil vlastní vinou např. proto, že zcela rezignoval na svou procesní obranu v příslušném řízení, čímž přivodil vznik exekučního titulu založeného rozhodnutím, jež se neodůvodňuje vůbec (např. platební rozkaz nebo směnečný platební rozkaz)*“³⁴¹, zároveň však akcentuje, že pro úspěšné popření pohledávky na základě takových

³³⁷ CHALUPA, Radim. Přezkum směnečné pohledávky v insolvenčním řízení. *Konkursní noviny*, Cooper Press s.r.o., 2015, roč. 18, č. 11, s. 18-20.

³³⁸ K povaze blankosměnky a vyplňovacího práva k ní srov. blíže kapitulu č. 1.5.

³³⁹ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013, dále rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2014, sp. zn. KSHK 40 INS 178/2010 40 ICm 279/2010 29 ICdo 4/2012. dále rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15.8.2016, sp. zn. 79 ICm 1382/2013 102 VSPH 328/2016-324 (KSUL 79 INS 19121/2012).

³⁴⁰ Viz ustanovení § 199 odst. 2 InsZ.

³⁴¹ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013.

kauzálních námitek je nutné, aby byly „způsobivé změnit výsledek „sporů o pohledávku““. ³⁴²

Z výše uvedeného tudíž plyne, že není důležité, zdali dlužník námitky uplatnit mohl, ale rozhodné je pouze, zdali je skutečně v nalézacím řízení uplatnil či nikoli. Takový závěr Autor považuje za extrémně příznivý pro směnečného dlužníka, který je navíc schopen takto popřít i vykonatelnou pohledávku. Představuje tak záchranné lano hozené dlužníkovi, který propásl svoji možnost bránit se kauzálními námitkami v nalézacím řízení. Přitom, jak bylo podrobněji uvedeno v kapitole 5 výše, judikatura zásadně odmítá, aby dlužník tyto námitky uplatnil v řízení exekucním, závěry Ústavního soudu citované v kapitole 5.1.2 hovoří jasně: „[j]estliže stěžovatel svou vinou nevyčerpal všechny prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytoval, a námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu takovým prostředkem jsou, nelze tento nedostatek později "dohánět" v řízení exekucním.“ ³⁴³ Důkazní břemeno ohledně těchto kauzálních námitek však samozřejmě tíží dlužníka, respektive insolvenčního správce, který za něho v řízení jedná. ³⁴⁴

Pokud se nad celým problémem zamyslíme z pohledu směnečného věřitele (byť třeba nepoctivého), nelze přehlédnout jistý zásah do právní jistoty, který tento výklad nutně působí – věřitel získá exekucní titul v nalézacím řízení, v tomto řízení dlužník rezignuje na jakoukoli procesní obranu, v důsledku čehož je nakonec i přes námitky dlužníka vymáhán exekucní titul, který nemá v rovině hmotného práva žádné opodstatnění. Prozatím celá konstrukce dává smysl, je postavena na zásadě *vigilantibus iura* a jejím účelem je přinutit dlužníka, aby svá práva bránil v prvním možném stadiu řízení, a šetřil tak všem procesní náklady. Tomu odpovídá i nepřipustnost vznesení kauzálních námitek v rámci exekucního řízení. Je proto nepochopitelné, že dlužníkovi je umožněno námitky vznést v případě, že se ocitne v úpadku.

Na druhou stranu není možné dívat se na tento problém izolovaně z pohledu dlužníka, neboť dle § 5 InsZ je jednou z vůdčích zásad insolvenčního řízení dosažení rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů, což se mimo jiné odráží

³⁴² K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013.

³⁴³ Viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18.2.2010, sp. zn. II. ÚS 3042/08, dále srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2010, sp. zn. 20 Cdo 5407/2008

³⁴⁴ Srov. např. závěry rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.3.1999, sp. zn. 32 Cdo 2383/98 citované dále v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 30.11.2015, sp. zn. 2015104 VSPH 663/2015-42, 79 ICm 2753/2014, 104 VSPH 663/2015-42 (KSUL 79 INS 635/2014)

v tom, že rovněž ostatní věřitelé jsou oprávněni popírat pohledávky jiných věřitelů z výše uvedeného důvodu. Ve světle této skutečnosti výklad soudů dává smysl a zásady insolvenčního řízení jsou naplněny – není zde důvodu, proč by měli poctiví věřitelé doplatit na pasivitu dlužníka v řízení před zahájení insolvence.

V každém případě lze konstatovat, že judikatura, která přiznává dlužníkovi možnost v insolvenčním řízení popírat vykonatelné pohledávky na základě v nalézacím řízení nevznesených kauzálních námitek, představuje konzistentní názorový proud.³⁴⁵ Soudy tak ustáleně dovozují, že vznesení kauzálních námitek nepředstavuje jiné právní posouzení věci dle § 199 odst. 2 věty za středníkem InsZ. Čistě v rovině úvah *de lege ferenda* by bylo dle názoru Autora možné uvažovat o tom, zdali neupravit účinné znění ustanovení § 199 odst. 2 InsZ a vložit do něho, že dlužník může uplatnit při popírání pohledávek jen ty skutečnosti, které „**nemohly** být uplatněny dlužníkem v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí“ (namísto stávajícího „*nebyly uplatněny*“).

Naopak z pohledu ostatních věřitelů je současné znění zákona poměrně spravedlivé a rozumné, proto v případě popření pohledávek ze strany věřitelů má vzhledem k zásadám insolvenčního řízení svoje opodstatnění. Pro úplnost je nutné dále poznamenat, že dlužník, který hodlá kauzální námitky v rámci insolvenčního řízení vznést, tak musí učinit již v rámci samotného popření, neboť v navazujícím incidenčním sporu již nové skutečnosti uvádět nemůže. Rámec insolvenčního řízení je tudíž dle § 199 odst. 3 InsZ vždy vymezen již při přezkumném jednání.³⁴⁶

Zároveň nutno upozornit na nedávné rozhodnutí Vrchního soudu, které Autor považuje za určující pro další vývoj v popírání souběžně uplatněných pohledávek ze zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky.³⁴⁷ Na jedné straně totiž senát L. Derky v tomto rozhodnutí ponechal nedotčenu samostatnost směnečných závazků, když uvedl, že v případě souběžně přihlášených pohledávek z kauzální pohledávky a ze směnky, která ji zajišťuje, se nejedná o duplicitní pohledávky. Na straně druhé však Vrchní soud

³⁴⁵ Vedle výše citovaných rozhodnutí dále srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2014, sp. zn. KSBR 30 INS 685/2011, 30 ICm 1056/2011, 29 ICdo 18/2012; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2014, sp. zn. 29 ICdo 4/2012; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2014, sp. zn. 29 Cdo 2/2011; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2015, sp. zn. 29 Cdo 44/2013; dále rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19.11.2008, č. j. 4 Cmo 191/2007-375.

³⁴⁶ K tomu srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze, ze dne 30.3.2015, sp. zn. 104 VSPH 545/2014-53 65 ICm 3/2014 104 VSPH 545/2014-53 (KSPH 35 INS 13556/2013).

³⁴⁷ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 20.1.2016, sp. zn. KSLB 87 INS 24934/2014, 1 VSPH 625/2015, publikované v časopise *Obchodní právo* č. 4/2016, str. 140.

v Praze dovodil, že: „[p]okud by nastala uvedená procesní situace (tj. směnka by zajišťovala splnění téže pohledávky co do důvodu a rozsahu, která je samostatně přihlášena jako další pohledávka věřitele), musel by insolvenční správce jednu z těchto pohledávek popřít, aby zabránil dvojímu plnění, byť má být ve skutečnosti plněna na základě směnečné dohody pouze jedna pohledávka.“³⁴⁸ Nutno dodat, že k tomu, aby bylo možné před soudem prokázat, že z obou samostatně přihlášených pohledávek má být plněno, slouží právě kauzální námitka plnění na kauzální pohledávku či směnku.

Zajímavou otázkou, na kterou uvedená judikatura neposkytuje zcela jednoznačnou odpověď, je přípustnost námitek v incidenčním sporu v situaci, kdy dlužník sice v nalézacím řízení námitky vznesl, ale neunesl ohledně nich důkazní břemeno. V takovém případě bude nutné hledat samotný smysl ustanovení § 199 odst. 2 InsZ, neboť to výslovně stanoví, že přípustné jsou pouze takové skutečnosti, které „nebyly uplatněny“, judikatura je pak rovněž ustálená na závěru, že „lze uplatnit jako důvod popření její pravosti nebo výše **jen** skutkové námítky, konkrétně **jen** skutečnosti, které dlužník **neuplatnil** v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí.“³⁴⁹ Autor však má za to, že smyslem celého ustanovení § 199 odst. 2 InsZ je hlavně zabránit tomu, aby soud právně hodnotil určitou skutečnost opakovaně (tomu nakonec odpovídá i poslední věta tohoto ustanovení, která stanoví, že „důvodem popření však nemůže být jiné právní posouzení věci.“), pokud však určitá tvrzení nebyla vzata v potaz, protože nebyla prokázána, o právní hodnocení skutečnosti se nejednalo. Tento závěr má i své logické opodstatnění, neboť proč by měl být zvýhodněn dlužník, který námítky vůbec neuplatnil ani neprokázal, oproti tomu, který je alespoň uplatnil (i když neprokázal), a tedy na svoji obranu nerezignoval zcela, ale pouze částečně. Autor tak má za to, že dlužník, který kauzální námítky uplatnil v původním řízení neúspěšně, přičemž však důvodem jeho neúspěchu nebylo právní hodnocení takových námitek, je oprávněn tyto námítky v rámci incidenčního sporu vznést znovu.

Bez ohledu na výše uvedené, ustanovení § 199 odst. 2 InsZ představuje pro směnečné dlužníky, kteří zmeškali z jakýchkoli důvodů svoji příležitost zprostit se plnění na neoprávněnou směnečnou pohledávku v nalézacím řízení velmi účinný

³⁴⁸ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 20.1.2016, sp. zn. KSLB 87 INS 24934/2014, 1 VSPH 625/2015, publikované v časopise *Obchodní právo* č. 4/2016, str. 140.

³⁴⁹ Srov. výše citovanou bohatou judikaturu, zejména rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013.

prostředek obrany před směnečným zneužitím. Může se jednat o důvod, proč někteří dlužníci, kteří se stali obětí směnečného zneužití, dobrovolně podávají insolvenční návrh a budou se snažit napravit svá opomenutí právě v rámci incidenčních sporů. Je otázkou, zdali je spravedlivé jim tuto možnost po skončení nalézacího řízení vůbec přiznat, Autor má za to, že v případech směnečného zneužití to spravedlivé je. Autor se však už neztotožňuje s tím, že tato možnost jim má být poskytnuta pouze v řízení insolvenčním, neboť poskytnutí takové „druhé šance“ také v exekučním řízení by významným způsobem ušetřilo náklady všech ostatních věřitelů, kterých by se zastavení neoprávněné exekuce nijak nedotklo, obzvláště by nemuseli podávat přihlášky a činit další úkony vlastní pouze pro insolvenční řízení.

Závěrem tak lze shrnout, že by se mohlo zdát, že vzhledem k výslovnému znění ustanovení § 199 odst. 2 InsZ bude vznášení kauzálních pohledávek v incidenčních řízeních poměrně obtížné, insolvenční soudy možnost vznést kauzální námitky zásadně připouští, a to rovněž u vykonatelných pohledávek. Základním předpokladem přípustnosti námitek je závěr, že dlužník námitky nevznesl v předcházejícím řízení. Překážkou dokonce není ani skutečnost, že námitky nebyly vzneseny v důsledku opomenutí samotného dlužníka. Popření pohledávky tak představuje účinný procesní prostředek obrany také před směnečným zneužitím, dokonce je pro dlužníka tak výhodný, že nelze vyloučit podání dlužnického insolvenčního návrhu pouze se záměrem si k němu otevřít cestu.

6.3.1 Vztah § 199 odst. 2 InsZ a čl. I. § 17 ZSŠ

Výše byla podrobně rozebrána otázka přípustnosti kauzálních námitek dlužníka dle § 199 odst. 2 InsZ. Judikatura jako stěžejní podmínku uvádí, že námitka nesměla být ze strany dlužníka vznesena během nalézacího řízení. V souvislosti s těmito závěry však vyvstává zcela zásadní otázka, a to zdali lze uplatnit v rámci incidenčního sporu rovněž ty kauzální námitky, které nebylo možno v nalézacím řízení uplatnit v důsledku námitkové přehrady dle čl. I. § 17 ZSŠ.³⁵⁰ Jedná se o to, zdali popření pohledávky v rámci insolvenčního řízení představuje dokonce tak významný prostředek obrany proti směnečnému zneužití, že je možné vznést kauzální námitky, které byly v minulosti

³⁵⁰ K tomu srov. blíže kapitolu 1.1 a 2, kde je podrobněji pojednáno o právním režimu ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ a nemožnosti činit kauzální námitky v důsledku indosace.

eliminovány účelovou, či dokonce poctivou indosací. Takový závěr by jistě nebyl v rozporu s požadavkem judikatury na nevznesení námitek v rámci nalézacího řízení, neboť námítka v důsledku existence čl. I § 17 ZSŠ často skutečně vzneseny nejsou, toto ustanovení totiž pro nalézací řízení nekompromisně stanoví, že „*kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námítka, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabytí směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.*“

Celý problém je však ještě mnohem komplexnější, neboť zahrnuje následující související podotázky: (i) lze vznést v incidenčním sporu kauzální námítka v případě, kdy vůbec nedošlo k vědomému jednání na škodu dlužníka a takové námítka by v jakémkoli nalézacím řízení nebyly dle čl. I § 17 ZSŠ vůbec přípustné; pokud bez dalšího nepřipustíme kladnou odpověď na tuto otázku, pak se nabízí tázat se dále, zdali: (ii) lze v rámci incidenčního řízení prokazovat vědomé jednání na škodu dlužníka. Konečně pak, zdali je dlužník oprávněn vznést příslušné kauzální námítka a popřít na jejich základě předmětnou pohledávku.

Ohledně první otázky se Autor přiklání k tomu, že takové námítka nejsou přípustné. Byť představuje insolvenční zákon úpravu speciální, v tomto konkrétním případě tomu tak zjevně být nemůže. Celé ustanovení čl. I § 17 ZSŠ by pak pozbývalo významu.³⁵¹ Opět by se projevila absurdita postupu, kdy je dobré víře věřitele opakovaně v nalézacím i exekučním řízení přiznána ochrana, pouze proto, aby byla následně zcela popřena v řízení insolvenčním. Takový průlom do právní jistoty věřitele nemůže být jistě ospravedlněn ani zájmy věřitelů ostatních, neboť § 5 InsZ mimo jiné akcentuje rovné možnosti a zákaz nedovoleného zvýhodňování jednotlivých věřitelů.³⁵²

³⁵¹ Autor dochází k tomuto závěru opakovaně, obdobná otázka v jiné procesní fázi byla již výše posuzována v závěru kapitoly 5.1.2.

³⁵² Lze nalézt názory, které opírají opačné závěry, tedy specialitu ustanovení § 199 InsZ vůči čl. I § 17 ZSŠ a přípustnost činit kauzální námítka o rovné postavení věřitelů: „*s ohledem na specialitu IZ by měly být připuštěny kauzální námítka proti směnkám uplatněných v insolvenčním řízení i v případě, kdy došlo k indosaci směnky na nového majitele – přihlášeného věřitele ve smyslu ustanovení § 17 ZSŠ, jelikož jeho striktní aplikace by bez dalšího znamenala zneužívání práva a nerovné postavení na úkor dalších věřitelů.*“ (PSCHEIDT, J. *Aplikace ustanovení § 17 zákona č. 191/1950 sb., směnečného a šekového*, [online], dostupné z: www.advokatijelinek.cz/aplikace-ustanoveni-17-zakona-c-1911950-sb-smenecneho-a-sekoveho.html, [citováno dne 19.11.2016], Autor se s tímto závěrem neztotožňuje, neboť ať už přijmeme jakýkoli z obou uvedených výkladů, vždy bude upřednostněn zájem některého z věřitelů na úkor jiného. V případě, že bychom však připustili kauzální námítka v incidenčním sporu bez ohledu na ustanovení čl. I § 17, dojde navíc k významnému průlomům do právní jistoty a dobré víry v oběh cenných papírů obecně.

Naopak v druhé situaci má Autor za to, že prokazování vědomého jednání na škodu dlužníka je v incidenčním řízení zásadně přípustné. Základní limitou zde bude výše rozebírané opakované právní posouzení věci. Jestliže tedy dlužník v původním řízení nějaké kauzální námitky vznesl, ale soud se jimi nezabýval, neboť nebyly přípustné vzhledem k čl. I. § 17 ZSŠ v důsledku toho, že dlužník neprokázal vědomé jednání na jeho škodu, bude oprávněn v incidenčním sporu znovu námitky učinit a vědomé jednání na škodu dlužníka se pokusit dokázat. Naopak jestliže dlužník neměl problémy v otázkách dokazování, ale soud v nalézacím řízení právně posoudil jednání indosatáře a nepodřadil ho pod hypotézu vědomého jednání na škodu dlužníka dle čl. I § 17 ZSŠ, pak nebude přípustné v incidenčním sporu znovu na základě stejných důkazů vznášet totožnou kauzální námitku.

6.3.2 Popření podmíněné pohledávky ze zajišťovací směnky

Kovařík upozorňuje na situaci, kdy se do úpadku dostane dlužník ze zajišťovací směnky, který jejím vystavením zajistil kauzální dluh třetí osoby.³⁵³ Kauzální dlužník však dosud není v prodlení, pokud by nebylo úpadku směnečného dlužníka, jenž kauzální dluh zajišťuje, nebyl by žádný důvod pro vymáhání práv ze směnky. Může se však stát, že kauzální dlužník se do prodlení dostane později, ve chvíli, kdy již nebude možné žádné pohledávky za úpadcem přihlásit, neboť dle § 173 odst. 1 InsZ budou podány po lhůtě stanovené v rozhodnutí o úpadku směnečného dlužníka. Věřitel má v tomto případě velmi omezené možnosti, neboť nepravá subsidiarita zajišťovací směnky způsobuje, že se materiálně jedná o pohledávku podmíněnou. Přihlášku lze podat pod podmínkou, že se kauzální dlužník dostane do prodlení. Nejvyšší soud ve své judikatuře dovodil, že „[u]stanovení § 183 odst. 2 insolvenčního zákona výslovně počítá s tím, že je-li osobní dlužník v úpadku, nebrání to jeho věřiteli v tom, domáhat se mimo rámec insolvenčního řízení vedeného na majetek osobního dlužníka uspokojení své pohledávky po ručiteli. **Toto právo náleží věřiteli dlužníka (logicky) i tehdy, ocitne-li se v úpadku sám ručitel.**“³⁵⁴ Z uvedeného závěru plyne, že v případě tradičních zajišťovacích nástrojů jako je ručení, nečiní tato situace větší obtíže, věřitel skutečně může přihlásit pohledávku za úpadcem (ručitelem) jako podmíněnou a uspokojení se

³⁵³ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2002. 128 s. Str. 115.

³⁵⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2013, sen. zn. 29 NSČR 63/2011.

bude domáhat až ve chvíli, když se dlužník zajištěného závazku dostane do prodlení. Může však být takto přihlášena pohledávka ze směnky jako podmíněná? Směnka dle čl. I. § 1 bodu 2 a § 75 bodu 2 nikdy být podmíněná nemůže, jinak by byla neplatná. To je nakonec důvod, proč v rovině směnečné nikdy nemůže existovat skutečná subsidiarita či akcesorita.³⁵⁵ Z tohoto důvodu Autor dovozuje, že přihlásit do insolvenčního řízení směnečnou pohledávku jako podmíněnou možné není, jedná se tak o jeden z mála případů, kdy abstraktnost směnky přináší jistá pozitiva dlužníkovi. Autor má za to, že úpadce, který zajistil směnkou pohledávku třetí osoby, bude schopen v případě, že se kauzální dlužník dosud nedostal do prodlení, přihlášenou pohledávku efektivně popřít. Rovněž bude schopen popřít tuto pohledávku, pokud bude přihlášena dle § 174 odst. 3 InsZ jako podmíněná, neboť směnečná pohledávka ze své podstaty nikdy podmíněnou být nemůže.

³⁵⁵ K otázkám nepravé subsidiarity a akcesority srov. blíže kapitulu 1.3.

7. OBRANA V ŘÍZENÍ O UMOŘENÍ SMĚNKY

7.1 Obecná východiska umoření směnký

Směnka,³⁵⁶ vzhledem k nutnosti inkorporace směnečného závazku do její hmotné listinné podoby, je označována za cenný papír dokonalý nebo také skripturní, důsledkem je možnost majitele právo s ní spojené vykonat, pouze pokud směnku v hmotné podobě skutečně předloží.³⁵⁷ Právo do směnky výstavcem vložené se nenávratně váže na svůj hmotný podklad. Skriptury nejsou jen pouhým důkazem o existenci práva, jako například písemné smlouvy, skutečně právo ztělesňují, tvoří s ním nerozlučnou jednotu. Inkorporované právo bude vždy představovat právo na zaplacení konkrétní peněžité částky, z tohoto důvodu je potom směnka označována za cenný papír dlužnický.³⁵⁸ Nelze uvažovat o tom, že by právo zaniklo, aniž by zanikla listina, do které bylo inkorporováno, a naopak, že by právo ze směnky někdy existovalo bez hmotného podkladu. Uvedené je zcela v souladu s definicí cenného papíru obsaženou v § 514 občanského zákoníku, která stanoví, že „*[c]enný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést.*“

Poněkud rozporuplné závěry proto mohou vyvstat v případě převodu práv ze směnky opatřené doložkou nikoli na řad.³⁵⁹ K převodu vlastnického práva k rektasměnce dle úpravy v § 1103 odst. 3 občanského zákoníku totiž není nutná tradice, což ovšem představuje rozpor s výše uvedenou definicí cenného papíru, neboť fakticky může dojít k převodu práva z cenného papíru (směnky) bez listiny, ve které je inkorporováno.³⁶⁰ V praktické rovině tento rozpor však nebude vyvolávat žádné potíže, protože směnečný věřitel bude legitimován k výkonu práv ze směnky (rektasměnku nevyjímaje) pouze za předpokladu, že směnku bude mít fyzicky u sebe. Veškerá stěžejní právní jednání, která se směnek týkají, totiž vždy vyžadují předložení samotné

³⁵⁶ Vzhledem k tomu, že v otázkách umoření se žádným zvláštním způsobem neprojevuje zajišťovací povaha směnky, bude nadále pro účely této kapitoly pracováno s pojmem směnky obecně. Veškeré závěry jsou však na zajišťovací směnky plně použitelné.

³⁵⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.9.2000, sp. zn. 29 Cdo 901/2000.

³⁵⁸ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s., s. 54.

³⁵⁹ K doložce nikoli na řad podrobněji srov. kapitolu č. 3.3.1.

³⁶⁰ Srov. KOTÁSEK, J. Cenný papír v § 514 NOBZ - správná definice v nesprávném kontextu? *Obchodněprávní revue* 9/2013, s. 256.

směnky.³⁶¹ Představa, že by tak například s odkazem na § 1103 odst. 3 občanského zákoníku došlo k vydání směnečného platebního rozkazu bez prvopisu směnky, je tudíž nereálná.

Jak bude však dále ukázáno, fixace práva na listinu nikdy není zcela absolutní, směnka je totiž cenným papírem umořitelným. Smyslem umoření je znovuotevřít majiteli směnky možnost práva z ní uplatnit v případě, že z nějakého spravedlivého důvodu nemá k dispozici její hmotný substrát. Bohužel, jak bude níže rovněž podrobněji vysvětleno, úprava umoření může posloužit i k jinému účelu, totiž výkonu práva z listiny, která nikdy neexistovala anebo výkonu práva z existující listiny, avšak osobou, která není jeho nositelem. Taková jednání představují zneužití umořovacího řízení, pozornost se bude proto upírat k procesním zárukám umořovacího řízení a souvisejícím prostředkům obrany potenciálních směnečných dlužníků. Celý institut umoření tak vlastně představuje určitý kompromis mezi přísností odepřít oprávněnému věřiteli uspokojení jeho práva v důsledku ztráty či zničení listiny (která se typicky vyskytuje u peněz, losů a dalších listin uvedených v § 304 odst. 3 ZZŘS) a riziky, která může přinést právě zneužití umořovacího řízení.

Umoření však lze chápat pouze jako možnost nahradit ztracenou či zničenou listinu rozhodnutím o umoření, nikoli jako přípustnost dočasné existence práva mimo substrát listiny.³⁶² V literatuře lze nalézt závěry, že u zničené listiny právo dočasně zcela zaniká a umořením je následně znovu obnoveno.³⁶³ Na druhou stranu lze samozřejmě logicky namítat, že po nevratném zániku listiny musí právo přetrvávat mimo ni až do vydání rozhodnutí o umoření, jinak by ho nebylo možné později vykonat na základě takového rozhodnutí. Tuto situaci je však dle závěrů Autora nutné chápat tak, že právo přechodně existuje latentně, pouze ve své reziduální podobě, která umožňuje toliko umoření zničené listiny (nikoli jakýkoli jeho jiný výkon), a teprve vydáním rozhodnutí o umoření, nahrazujícím původní směnečnou listinu, dochází k jeho obnovení v původním rozsahu. Teprve v tu chvíli právo v plném rozsahu přechází z původní

³⁶¹ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 543 s, str. 72 – 73.

³⁶² Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s., str. 55.

³⁶³ Viz LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 304.

zničené listiny, která ve stejný okamžik přestává být směnkou, a stává se z ní listina bezcenná.

7.2 Umořovací řízení

Ustanovení § 90 ZSŠ stanoví, že „[s]měnku, která se ztratila nebo byla zničena, lze prohlásit za umořenou“. Řízení o umoření listin je pak upraveno v § 303 a následujících ZZŘS, které poskytují zákonný podklad k umoření ztracené nebo zničené směnky. Za ztracenou nelze považovat listinu, která byla odcizena a jejíž držitel je znám, v takovém případě má přednost reivindikační žaloba; zničení listiny může být pouze částečné, například u směnky je odtržena pouze část, která obsahovala některou z podstatných náležitostí, což vede k nemožnosti uplatnit právo na základě zbývající části listiny.³⁶⁴

Lze si tak například představit snahu zneužít umořovacího řízení k zhojení neplatnosti směnky tím, že navrhovatel tvrdí, že listina, kterou k návrhu přikládá, obsahovala všechny náležitosti, nicméně chybějící náležitost byla odtržena. Pokud pak k originálu takto částečně poškozené směnky dodá navíc padělaný opis tvrzené směnky, který náležitost obsahuje, nelze se divit, že soud skutečně může prohlásit směnku za umořenou.

Rozhodujícím kritériem pro přípustnost návrhu na umoření je vždy nemožnost vlastníka či jiné osoby, která má právo mít směnku u sebe, tuto listinu znovu nabýt.³⁶⁵ Místní příslušnost soudu se určí v souladu s § 4 ZZŘS ve spojení s § 303 ZZŘS dle obecného soudu, kde má bydliště navrhovatel, případně dle platebního místa na směnce. Věcně příslušný bude soud okresní.³⁶⁶ Řízení lze zahájit pouze na návrh osoby, která prokáže právní zájem na jejím umoření.³⁶⁷ Právní zájem v tomto případě znamená, že se

³⁶⁴ Srov. LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 304.

³⁶⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.9.2012, sp. zn. 21 Cdo 4379/2011.

³⁶⁶ K tomu srov. SVOBODA, K. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015. xxi, 1032 s. Beckova edice komentované zákony, citováno z informačního systému BECK Online, str. 585; dále srov. rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích Nc 1232/1994 publikované v časopise Soudní rozhledy č. 5/95, s. 101.

³⁶⁷ Typicky se bude jednat o vlastníka směnky, osobu, která má směnku v úschově či zástavního věřitele, který má směnku jako zástavu rovněž u sebe – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006.

„*umoření ztracené nebo zničené listiny odrazí (může projevit) v právní sféře [takové osoby]*“.³⁶⁸

V rámci návrhu na umoření směnky musí být tato označena, přičemž tuto i většinu ostatních požadovaných náležitostí (označení výstavce, údajů, které odlišují listinu od jiných směnek, směnečné sumy atd.) návrhu lze nahradit přiložením opisu směnky. Účastníkem řízení bude jednak navrhovatel (pro účely dalšího výkladu bude za navrhovatele považována nepoctivá osoba, která se snaží získat v umořovacím řízení právo, které jí vůbec nenáleží), dále je účastníkem ten, kdo je podle listiny povinen plnit (potenciální směnečný dlužník) a další osoby uvedené v § 306 ZZŘS. Z hlediska přípustné procesní obrany osob směnečně zavázaných je důležité, že jim zákon přiznává postavení účastníků a pokud by všichni dlužníci nebyli ze strany navrhovatele v návrhu označeni, pak je soud dle § 7 odst. 1 ZZŘS povinen takové osoby do řízení přibrat z moci úřední. Tímto způsobem by se měl stát účastníkem řízení také například avalista, který byl v návrhu řádně označen anebo jehož směnečný závazek vyplývá z přiloženého opisu. Pokud by se avalista či jiná osoba v obdobném postavení účastníkem přeci jen nestala, umořovací řízení jí poskytuje další procesní prostředek obrany, totiž námitky dle § 307 ZZŘS (viz níže), pokud ho využije, stává se účastníkem řízení v okamžiku, kdy námitky dojdou soudu. Literatura rozumně dovozuje, že účastníkem řízení je rovněž věřitel ze směnky, neboť je dle § 6 ZZŘS tím, o jehož právech má být v řízení jednáno.³⁶⁹

7.2.1 Umořovací edikt a související procesní obrana

Dle § 307 ZZŘS vydá soud na základě návrhu na umoření směnky usnesení obsahující výzvu, aby se ten, kdo má směnku, přihlásil do dvou měsíců ode dne vyvěšení usnesení na úřední desce soudu, který usnesení vydal, a podle možností předložil listinu nebo aby podal proti návrhu námitky. Současně soud zakáže, aby podle umořované směnky bylo placeno. Jestliže směnka dosud není splatná, pak dvouměsíční lhůta běží až od splatnosti směnky. Jedná se o tzv. umořovací edikt. Proti ediktu není přípustné

³⁶⁸ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2012, sp. zn. 21 Cdo 3776/2010.

³⁶⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006, dále srov. LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 306.

odvolání, neboť se jím pouze upravuje vedení řízení dle § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ ve spojení s § 1 odst. 2 ZZŘS.³⁷⁰

Příhláška představuje procesní prostředek obrany skutečného držitele směnky, který upozorní na skutečnost, že směnka nebyla ztracena ani zničena, ale naopak existuje a přihlašovaná osoba ji má k dispozici. Zde je nutné upozornit na to, že není rozhodné, zdali má tuto listinu u sebe po právu či nikoli, postačí, že ji předloží. Otázku vlastnického práva je možné řešit v řízení sporném formou žaloby na určení či jako otázku předběžnou v řízení o žalobě reivindikační.³⁷¹

Námítky naopak směřují k popření či zpochybnění skutkových či jiných tvrzení v návrhu uvedených. Může se jednat o základní předpoklady pro umožnění jakékoli listiny – totiž, že nikdy neexistovala, existovala, ale byla ztracena či zničena, dále však námítky mohou směřovat i do obsahu směnky, např. že listina nikdy neobsahovala tvrzenou náležitost, tudíž směnkou nikdy nebyla, nelze ji tedy ani umožnit; takovéto námítky budou oprávněně podávány ze strany osob, které by měly z předmětné listiny v budoucnu plnit (výstavce, avalista atd.).³⁷² Procesní prostředek obrany dlužníka, který se stane obětí zneužití umořovacího řízení provedeného nepoctivou osobou, která nepravdivě tvrdí, že je směnečným věřitelem, je tudíž představován právě námítkami dle § 307 ZZŘS.

Nová právní úprava umořovacího řízení odstraňuje některé výkladové problémy, které přinášelo ustanovení § 185m OSŘ ve znění účinném do 31.12.2013, neboť to stanovilo, že námítky může podávat pouze ten, kdo má směnku u sebe, v případě, že ji ve stanovené lhůtě nepředkládá.³⁷³ Zejména problematické zde bylo, že při restriktivním

³⁷⁰ Srov. SVOBODA, K. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015. xxi, 1032 s. Beckova edice komentované zákony, citováno z informačního systému BECK Online, str. 593.

³⁷¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2012, sp. zn. 21 Cdo 3776/2010.

³⁷² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006, dále srov. LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 306.

³⁷³ Celé znění § 185m odst. 2 OSŘ ve znění do 31.12.2013: „Jinak soud vydá rozhodnutí obsahující výzvu, aby se ten, kdo má listinu, přihlásil do jednoho roku od vydání usnesení u soudu, který usnesení vydal, a podle možností předložil listinu nebo aby podal proti návrhu námítky. Toto usnesení se vyvěsí na úřední desce soudu.“

výkladu tohoto ustanovení by nebyl směnečný dlužník oprávněn námitky vůbec podat.³⁷⁴

Naopak z hlediska doručování není pro dlužníka úprava v ZZŘS vůbec příznivá. Umořovací edikt by měl být dlužníkovi vedle obligatorního vyvěšení na úřední desce soudu sice doručen (vzhledem k jeho účastenství z titulu výše uvedené povinnosti dlužníka na směnku plnit), jedná se však pouze o doručování prosté. Často se tak může stát, že dlužník se o snaze nepoctivé osoby umožit neexistující směnku nemusí včas dozvědět. Autor proto shledává velmi problematické, že ustanovení § 314 ZZŘS zakládá povinnost soudu doručovat do vlastních rukou (s možností náhradního doručení) pouze v případě rozhodnutí o návrhu na umoření listiny (nikoli už v případě vydání umořovacího ediktu). Přitom je to právě včasná vědomost o ediktu, která bude vždy rozhodující pro to, zdali se dlužník dozví o zahájeném umořovacím řízení včas a bude mít vůbec možnost nějaké námitky vznést. Autor tak považuje z hlediska zneužití tuto úpravu za vysoce nevyhovující. Pokud by se některé listiny měly v rámci řízení o umoření doručovat do vlastních rukou, pak by to měl být právě umořovací edikt, dokonce má Autor za to, že není důvodu, proč zde rovnou nezakotvit i nemožnost náhradního doručení. Skutečnost, že první listina, kterou dlužník reálně obdrží, bude usnesení o prohlášení neexistující směnky za umořenou, dlužníka jistě nepotěší a nepřináší žádné výhody ani jiným osobám sledující poctivé a oprávněné zájmy.

Ještě větší problém pro dlužníka však z hlediska zneužití představuje nedostatečně upravená otázka důkazního břemene navrhovatele. Ustanovení § 305 ZZŘS vyjmenovává náležitosti nutné pro vydání umořovacího ediktu, které představují dostatečný podklad pro vydání ediktu, alternativně postačí určité okolnosti pouze tvrdit, není tak překvapující, že se lze setkat s případy, jako např. v literatuře popsané „*usnesení o umoření na základě pouhého tvrzení navrhovatele, že byla dlužníkem vystavena směnka, bez současného předložení alespoň kopie směnky či bližšího zjišťování okolností vystavení údajné směnky.*“³⁷⁵ Dosáhnout vydání umořovacího ediktu tudíž pro nepoctivou osobu nepředstavuje příliš obtížný úkol.

³⁷⁴ Na tento výkladový problém upozornila např. Ondřejová, D. K tomu srov. ONDŘEJOVÁ, D. Umoření směnky: všemocná justice či nedůsledný zákonodárce? *Bulletin advokacie* 7/2008, s. 30.

³⁷⁵ ONDŘEJOVÁ, D. Umoření směnky: všemocná justice či nedůsledný zákonodárce? *Bulletin advokacie* 7/2008, s. 30.

Naopak zásadní problém představuje následně prokázat, že tvrzená směnka nikdy vystavena nebyla, tedy unesení důkazního břemene ze strany dlužníka v řízení o námitkách proti umořovacímu ediktu. Nejvyšší soud zásadně konstatoval, že „[v] případě, že byly podány pouze námitky (aniž by listina byla nebo mohla být soudu předložena [pozn. v případě neexistující směnky tato situace nastává pravidelně]), soud provede dokazování o tvrzeních v námitkách obsažených; zjistí-li z těchto důkazů, že listina nebyla ztracena ani zničena, návrh na její umoření zamítne.“³⁷⁶ Problematické však zůstává, jak prokázat onu negativní skutečnost, totiž že směnka nebyla nikdy vystavena. Bezpochyby se dlužník dostává do stejné situace, jako když je proti němu uplatněna listina s podpisem, který nikdy neměl sloužit k založení směnečného závazku, avšak v důsledku nekalé manipulace s textem listiny k vytvoření platné směnky došlo.³⁷⁷

Postavení dlužníka je však podstatně ztíženo tím, že případné důkazy se nemohou vztahovat k originálu, ale pouze k opisu směnky, případně pouze k holým tvrzením věřitele, kterými směnku identifikuje, tudíž jsou do značené míry omezeny např. znalecké posudky k ověření pravosti podpisů na směnce.³⁷⁸

Procesním možností dlužníka navíc nepřispívá ani ustanovení § 312 ZZŘS, které vyjímá řízení o umoření listin z obecného režimu dle § 21 ZZŘS, na jehož základě je většina řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních ovládána v otázkách dokazování zásadou oficiality. Jedná se o důsledek toho, že řízení o umoření listin není řízením nesporným.³⁷⁹ I kdyby však byl soud vázán zásadou vyšetřovací a byl by povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány, lze důvodně pochybovat, zdali by byl při hledání důkazu k prokázání tvrzení, že směnka nebyla vystavena, úspěšnější než dlužník. Dokazování navíc nepředstavuje jedinou nepříjemnou odchylku od obecné úpravy nesporných řízení, které dlužník v řízení o umoření směnky čelí, dále lze mimo jiné zmínit také koncentraci

³⁷⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006.

³⁷⁷ K tomu srov. podrobněji kapitulu 2.6 ve které jsou rozebrány jednotlivé možné zásahy do textu směnky či listiny, která se v důsledku těchto zásahů směnkou teprve stane.

³⁷⁸ K problematice pravosti podpisů srov. zejména kapitulu 3.6.

³⁷⁹ Srov. SVOBODA, K. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015. xxi, 1032 s. Beckova edice komentované zákony, citováno z informačního systému BECK Online, str. 599.

prvostupňového řízení založenou vyloučením úplné apelace dle § 28 ZZŘS na základě ustanovení § 312 ZZŘS.

Pokud se dlužníkovi nepodaří na základě námitek v zákonné lhůtě prokázat, že směnka nebyla nikdy vystavena, pak již dělí nepoctivého věřitele od prohlášení směnky za umořenou pouze povinnost podat opětovný návrh na umoření listiny dle § 313 odst. 2 ZZŘS. Jakmile tuto formalitu splní, prohlásí soud listinu za umořenou, přičemž toto rozhodnutí dle § 315 ZZŘS dočasně nahrazuje umořenou listinu, dokud ten, kdo je podle listiny zavázán, nevydá za ni oprávněnému náhradní listinu. Uplatnění práv ze směnky však není na vydání listiny vázáno, věřitel má možnost např. navrhnout vydání směnečného platebního rozkazu rovněž na základě pravomocného rozhodnutí o prohlášení směnky za umořenou.³⁸⁰

Lze tak shrnout, že obrana dlužníka proti návrhu na umoření neexistující směnky je velmi komplikovaná. Autor má za to, že jestliže samozvaný věřitel předloží povedený padělek opisu domnělé směnky, v podstatě tím přenese důkazní břemeno ohledně (ne)vystavení takové listiny na dlužníka.³⁸¹ Dlužno poznamenat, že vytvořit kvalitní padělek opisu jakékoli listiny je v době pokročilých digitálních technologií triviální záležitostí. Naopak prokázat, že daný opis je padělkem, je velmi obtížné, přitom dvouměsíční lhůta, která dlužníka často svazuje, může představovat další problém při obstarávání případných expertních analýz na podporu jeho námitek. Nabízí se tak úvaha *de lege ferenda*, zdali by z hlediska zneužití nebylo vhodnější vyžadovat od věřitele namísto prostého opisu, či dokonce pouhých tvrzení o směnce k vydání ediktu úředně ověřený opis směnky. Autor je přesvědčen, že na jedné straně by se pro poctivého věřitele nejednalo o přehnaný zásah do jeho práv a na straně druhé by tento požadavek dramaticky zlepšil postavení všech osob, které se stanou terčem tohoto směnečného zneužití.

³⁸⁰ Srov. LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 315.

³⁸¹ K tomuto závěru srov. vedle výše citovaných zdrojů např. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3.1.1940, sp. zn. R II 271/39, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 17545: „*Při řešení otázky, zda směnka, o jejíž umoření se žádá, skutečně existovala či nic, nejde o otázku předurčující pro umoření, nýbrž o samotné rozhodnutí o umoření.*“ Pokud je tedy řízení vůbec zahájeno a soud edikt vydá, pak je předmětem řízení rovněž otázka, zdali směnka vůbec kdy existovala. Jestliže dlužník tvrdí, že tomu tak není, pak by v souladu s § 120 odst. 1 OSŘ měl označit důkazy k prokázání takového tvrzení.

7.2.2 Právo věřitele na předběžné plnění na základě ediktu

Pro dlužníka může být dále velmi riskantní také výkon práva věřitele dle § 309 ZZŘS umožňující mu uplatnit jeho tvrzené směnečné nároky ještě před tím, než je směnka prohlášena za umořenou. Jedná se o kontroverzní konstrukci, kdy věřitel předběžně uplatňuje práva nikoli na základě směnečné listiny, ale na základě umořovacího ediktu. Pokud připustíme, že se skutečně může jednat o zneužití práva a předmětná směnka nemusela kdy vůbec existovat, musíme nutně shledat, že jde o děsivý prostředek k zneužití práva, který by měl být sice vyvážen poskytnutím dostatečné jistoty ze strany věřitele, avšak na následujícím příkladu bude demonstrováno, že jistota nepříznivým důsledkům pro dlužníka vždy zabránit nemusí.

Nepoctivý a samozvaný věřitel se snaží umořit směnku, která nikdy neexistovala, po vydání ediktu rovnou uplatňuje v souladu s § 309 ZZŘS práva z této neexistující směnky, jako dostatečnou jistotu zastaví v souladu s § 2014 občanského zákoníku např. nemovitou věc. Dlužník je povinen obratem předběžně plnit nepoctivému věřiteli smyšlenou sumu, což ho může zbavit na poměrně dlouhou dobu (až do zamítnutí návrhu na umoření směnky) značné části, či dokonce veškerého provozního kapitálu. Škoda, která dlužníkovi může vzniknout, tudíž může dalekosáhle přesáhnout hodnotu zastavené věci. Přitom samozvanému věřiteli, který se snaží této situace využít například v rámci nekalého konkurenčního boje, stačilo v podstatě pouze předložit padělanou kopii neexistující směnky. V tomto ohledu zůstane jediným prostředkem obrany poctivého dlužníka zřejmě ignorovat výzvu věřitele k plnění dle § 309 ZZŘS a vyčkávat vydání pravomocného rozsudku v této věci. Zároveň dlužník musí doufat, že návrh na umoření směnky bude zamítnut dříve, než bude povinnost předběžně plnit z titulu ediktu pravomocně deklarována v souběžném řízení. Velmi zajímavou otázkou se jeví samotná podoba takového nalézacího řízení, Autor je přesvědčen, že v žádném případě není možné vydat směnečný platební rozkaz, neboť ten v § 175 OSŘ výslovně předpokládá, že žalobce předloží „*v prvopisu směnku*“. Navíc právo předběžného plnění na domnělou směnku nemá základ ve směnce (jak by také mohlo, když nikdy neexistovala), ale právě v § 309 ZZŘS.

Celkově lze konstatovat, že institut práva na předběžné plnění zbytečně podlamuje už tak velmi nevýhodné postavení dlužníka. Navíc dle § 308 ZZŘS je

s podáním návrhu na umoření směnky spojeno stavení promlčecí doby, věřitel se tudíž nemusí bát, že by se svého plnění v budoucnu v důsledku plynutí času během umořovacího řízení nedomohl. Důkazem, že celé toto řízení nepředstavuje systémově správné řešení, je také úprava jeho věcné příslušnosti, kdy k vydání ediktu je příslušný okresní soud (viz výše), na jeho podkladě ovšem potom o nároku věřitele dle § 309 ZZŘS rozhoduje soud krajský, neboť se jedná dle § 9 odst. 2 písm. j) o spor týkající se směnky.

7.3 Umoření směnky na návrh dlužníka

Jak bylo výše uvedeno, textace ustanovení § 305 umožňuje, aby návrh na umoření směnky podal každý, kdo má na jejím umoření právní zájem. Svým způsobem to tudíž při doslovném výkladu tohoto ustanovení může být i samotný směnečný dlužník.³⁸² Autor má za to, že postup uvedený níže se bezpochyby pohybuje na hraně poctivého výkonu práva, avšak pokud dlužník čelí pokusům o zneužití směnky ze strany věřitele, pak často nezbyvá než zvolit k obraně prostředky obdobné povahy.

Výše bylo dovozeno, že až na některé kontroverzní výjimky se legitimační funkce směnky projevuje nutností mít k výkonu práv k dispozici směnečnou listinu. Jestliže tak chce dlužník zabránit neoprávněnému uplatnění směnky vůči němu, musí se nějakým způsobem postarat o odejmutí směnky z dispozice nekalého věřitele. Pokud v první fázi zavrhneme nespočetné varianty fyzického odejmutí držby, dojdeme k závěru, že prohlášení směnky za umořenou představuje pravděpodobně nejsofistikovanější způsob, jak proměnit platnou směnku v rukou nekalého věřitele v bezcenný cár papíru.

Cíl dlužníka, který podává sám návrh na umoření směnky, ze které je sám zavázán, je zjevný – snaží se dosáhnout výsledku spočívajícího v tom, že: *„nechá umořit listinu, bez níž věřitel vůči němu nemůže uplatnit svoje práva, znemožní tomuto věřiteli právo vykonat. Takovému procesnímu znemožnění výkonu práva umořením prezentační listiny dlužníkem může sice věřitel zabránit podáním námitek, nicméně si*

³⁸² Uvedený závěr není v literatuře jednoznačný, značná polemika právě v souvislosti s možným zneužitím ze strany dlužníka se objevuje např. v LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 305.

*lze snadno představit situaci, kdy se věřitel o existenci řízení o umoření listiny nedozví.*³⁸³

Uvedené platí tím spíše, když není zcela jisté, zdali věřitel bude ve smyslu § 6 ZZŘS považován za účastníka řízení.³⁸⁴ Situace, kdy věřiteli nebude edikt vůbec doručen, se proto nejeví vůbec nereálnou. V důsledku toho by nebylo věřiteli doručeno ani navazující usnesení o prohlášení směnky za umořenou. Směnka v rukou věřitele by se tudíž na jedné straně proměnila v bezcennou listinu a na straně druhé by věřitel neměl k dispozici žádný stejnopis o prohlášení směnky za umořenou, který by v souladu s § 315 ZZŘS mohl použít namísto směnky samotné. Zbývalo by mu proto žalovat na plnění dle § 315 ZZŘS, aby dlužník vydal náhradní listinu. Taková žaloba však těžko bude stavět promlčecí dobu ohledně směnečného nároku, když ustanovení § 308 ZZŘS tento účinek stanoví pro řízení o umoření samostatně. Navíc výsledkem tohoto řízení by v žádném případě nebyla listina obdobná usnesení o prohlášení směnky za umořenou, ale výrok na nezastupitelné nepeněžitě plnění dlužníka, který by bylo možné vymáhat pouze formou (opakovaných) peněžitých pokut dle § 351 OSŘ.

Dalším pozitivním důsledkem vydání ediktu jsou důsledky stanovené v § 308 ZZŘS, i když se totiž věřitel o řízení dozví, nebude moci až do zamítnutí návrhu na umoření směnky moci nakládat s právy z umořované listiny, nesmí ji převést a dle § 307 odst. 2 ZZŘS je rovněž zakázáno, aby podle umořované směnky bylo placeno. Jednání provedené v rozporu s tímto zákazem budou stižena absolutní neplatností.³⁸⁵

Lze tak shrnout, že ustanovení § 305 ZZŘS jistě umožňuje přijmout výklad zakládající velmi široký okruh osob oprávněných podat návrh na umoření směnky, mezi nimi i směnečných dlužníků, jistě se totiž může umoření směnky kladně projevit v jejich právní sféře, existence jejich právní zájmu tudíž není nepředstavitelná. Na

³⁸³ Viz LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 305.

³⁸⁴ K tomu srov. podrobněji výše kapitola 7.2 zabývající se účastníky umořovacího řízení. Dále srov. závěry uvedené v SVOBODA, K. Otazníky v řízení o umoření listiny. *Jurisprudence*. 2014, č. 6, str. 41, kde je poukázáno na text § 306 ZZŘS, přičemž věřitel zde není vyjmenován zjevně proto, že zákon předpokládá, že bude vždy navrhovatelem, nicméně vzhledem k širokému okruhu osob, které mohou mít na umoření směnky právní zájem, tomu tak dle Autora vždy být nemusí.

³⁸⁵ Srov. SVOBODA, K. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015. xxi, 1032 s. Beckova edice komentované zákony, citováno z informačního systému BECK Online, str. 594.

druhou stranu teleologickým výkladem tohoto ustanovení lze dojít k závěrům opačným, tedy že dlužníci vůbec oprávněni umožit směnku nejsou. To jim však nemůže zabránit návrh podat a pokusit se svůj právní zájem argumentačně podložit.

7.4 Umoření blankosměnky

Základním předpokladem pro následující výklad je skutečnost, že blankosměnka není směnkou, je vydávána jako záměrně neúplná, představuje tudíž pouze zárodek směny.³⁸⁶ Blankosměnka se cenným papírem stává *ex tunc* zpětně, až doplněním všech náležitostí. Pokud došlo však k její ztrátě v nevyplněné podobě, pak ztracenou listinu nelze považovat za cenný papír, tedy za „listinu, kterou je třeba předložit k uplatnění práva“ ve smyslu § 304 ZZŘS.³⁸⁷ K obdobným závěrům dochází i Kovařík, když navíc přidává silný argument, a to že by bylo „velmi problematické si představit, jak do usnesení vydaného podle § 185s OSŘ [nyní dle § 314 ZZŘS] by bylo později psáno.“³⁸⁸ Tento závěr pro dlužníky vyznívá z hlediska obrany proti umořování neexistujících blankosměnek velmi příznivě, nicméně judikatura takto striktní rozhodně není, například Městský soud v Praze v minulosti dovodil, že „[i] když samotná blankosměnka ještě nezakládá právo na konkrétní plnění, založí toto právo, jakmile byla v souladu s ujednáním vyplněna (srv. § 10 zák.). Podle názoru odvolacího soudu je proto i blankosměnka listinou, kterou je třeba (po doplnění) předložit k uplatnění práva a kterou lze proto ve smyslu § 185i odst. 1 o.s.ř. umožit.“; zároveň však dodal, že „soud postupuje podle obecných ustanovení o umořování listin (§ 185m odst. 2 o. s. ř.), nikoli podle ustanovení platných pro umořování směnek a šeků“.³⁸⁹ Rozhodným argumentem, proč není možné umořovat blankosměnku jako jinou směnku, je také skutečnost, že dle ustanovení § 307 odst. 3 ve spojení s odst. 2 ZZŘS je lhůta dvou měsíců počítána od

³⁸⁶ K tomu podrobně viz kapitola 1.5.

³⁸⁷ K tomuto závěru srov. ONDREJOVÁ, D. Umoření směny: všemocná justice či nedůsledný zákonodárce? *Bulletin advokacie* 7/2008, s. 30.

³⁸⁸ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy*, 2007, č. 1, str. 16.

³⁸⁹ Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31.10.2003, sp. zn. 24 Co 210/2003. Dále srov. LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář, komentář k § 304, který se s těmito závěry ztotožňuje. K obdobným závěrům dospěl i Nejvyšší soud České republiky v rozhodnutí sp. zn. R III 423/37, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 16268.

prvního dne její splatnosti. Pokud by tedy v blankosměnce splatnost stanovena nebyla, pak by ji z tohoto důvodu nebylo zřejmě možné nikdy umořit.

Chalupa uvedené dále zohledňuje v tom, že dělí pro účely umoření blankosměnky na neúplné (jedná se o skutečné zárodky, které postrádají některou z podstatných náležitostí) a blankosměnky, které dosud nebyly vyplněny v souladu s vyplňovacím ujednáním, avšak vzhledem k zákonným fikcím již obsahují všechny náležitosti.³⁹⁰ U první skupiny pak připouští umoření v režimu běžných listin (s roční lhůtou), v případě „úplných“ blankosměnek pak dovozuje možnost umořit je jako běžné směnky ve lhůtě dvouměsíční.

Autor je toho názoru, že byť se celý problém může zdát v rovině teoretické poměrně zajímavý a racionální argumentaci lze nalézt na obou dvou názorových pólech, je vhodné si uvědomit, že žádný ze směnečného práva znalých věřitelů, kteří se budou snažit směnku umořit, nebude riskovat zbytečně neúspěch. Věřitel bude zpravidla jednoduše tvrdit, že již doplnil směnku v souladu s vyplňovacím ujednáním před tím, než ji ztratil, anebo se dokonce uchýlí k jednání, které se opět pohybuje za hranou poctivého obchodního styku, totiž vyplní kopii blankosměnky a zhotoví následně kopii další. V obou případech bude pro dlužníka takové jednání opět velmi obtížné jakkoli prokázat. Na druhou stranu lze souhlasit se Svobodou, který upozorňuje na promarněnou příležitost, když zákonodárce převzal v zákoně o zvláštních řízeních soudních v podstatě bez větších změn původní úpravu a spornou otázku blankosměnky nijak neupravil.³⁹¹

³⁹⁰ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*, 1. Díl směnky, Praha: Linde, 2006, str. 96.

³⁹¹ Srov. SVOBODA, K. Otazníky v řízení o umoření listiny. *Jurisprudence*. 2014, č. 6, str. 41.

ZÁVĚR

Zajišťovací směnka se na první pohled pro mnohé dlužníky zdá být bezpečným a levným prostředkem k zajištění dluhu. Stačí ji pouze podepsat a předat věřiteli, není nutné utrácet za notářský zápis, její znění lze s trochou zkušeností finalizovat i bez odborného právního poradenství. Opak je však pravdou, směnka a její právní úprava nebyla původně k plnění zajišťovací funkce vůbec zamýšlena. Každý dlužník, který uvažuje o přijetí závazku zajistit svůj dluh vystavením směnky, by se tudíž měl vždy pokusit věřitele raději přesvědčit o tom, že některý z akcesorických a subsidiárních nástrojů k zajištění dluhu v daném případě poslouží mnohem lépe. Jestliže však věřitel na vystavení zajišťovací směnky bezvýhradně trvá, pak by se dlužník měl pokusit přijmout řadu preventivních opatření souvisejících s vystavením a plněním na směnku. Tato relativně jednoduchá a levná opatření často mohou významným způsobem ušetřit náklady dlužníka v budoucím soudním řízení a také do značné míry ovlivnit úspěch jeho procesní obrany. Ochota věřitele se smluvně omezit v možnostech nakládat neoprávněně se zajišťovací směnkou může navíc dlužníkovi ledacos napovědět o plánech, které věřitel se směnkou skutečně má.

Způsoby směnečného zneužití se opírají často o směnečněprávní instituty, které mají chránit poctivý a hladký obchodní styk se směnkami. Patří mezi ně zejména ustanovení čl. I. § 17, § 10 ZSŠ a abstraktní povaha směnky obecně, promítající se mimo jiné také do povahy regresního nároku směnečného avalu. Nepoctiví věřitelé se díky těmto ustanovením snaží získat plnění, na které by při řádném výkonu práva neměli nárok.

Pokud se směnečný dlužník stane obětí některé z rozmanitých forem směnečného zneužití, měl by vždy mít na paměti, že jeho největší problém bude přípustnost skutečnosti týkající se neoprávněnosti nároku vůbec tvrdit anebo alespoň prokázat. Důslednou přípravu by měl každý směnečný dlužník věnovat průběžnému obstarávání veškerých důkazů, které bude moci na svoji obranu později použít. Následně musí dlužník bezpodmínečně vyvinout veškeré úsilí již v nalézacím řízení a pokusit se formou řádně odůvodněných námitek poukázat na mimosměnečné okolnosti, které jsou způsobitelné zprostit ho povinnosti na směnku plnit. Vždy by měl mít na paměti,

že zajišťovací směnka konstituuje samostatný nárok, tudíž nelze rezignovat na procesní obranu s odůvodněním, že již věřiteli v minulosti vše řádně uhradil.

Pokud si dlužník uvědomí závažnost dopadů směnečného zneužití v jeho majetkové sféře až později, tedy zpravidla v okamžiku, kdy je proti němu zahájeno exekuční řízení, jeho procesní prostředky obrany se podstatně zužují. Ani v tomto případě však na svoji aktivní obranu nesmí rezignovat. Při souběžné exekuci zajištěné pohledávky a pohledávky ze zajišťovací směnky bude zpravidla schopen exekuce zastavit, jakmile jeho plnění na oba exekuční tituly přesáhne výši zajištěné pohledávky. S návrhem na zastavení exekuce naopak většinou úspěšný nebude, pokud se bude snažit pouze „dohnat“ svá procesní opomenutí, ke kterým došlo již v řízení nalézacím. I v tomto případě nicméně existuje určitá naděje, že soudy vyjdou dlužníkovi, vzhledem k zásadnímu průlomů do zásad spravedlivého procesu, který může směnečné zneužití představovat, vstříc.

Velmi účinné nástroje obrany před zneužitím zajišťovací směnky pak přináší řízení insolvenční. Soudy, s ohledem na zvláštní povahu insolvenčního řízení a zájmy ostatních věřitelů, přiznávají dlužníkovi možnost popřít vykonatelnou pohledávku nepoctivého věřitele na podkladě kauzálních vztahů. Základní kritérium přípustnosti kauzálních námitek zde představuje skutečnost, že dlužník takové námitky v předcházejících řízeních dosud neuplatnil, a to dokonce i v případě, kdy tak učinit mohl, avšak v důsledku vlastního opomenutí tak neučinil. Byť v tomto ohledu zůstává řada otázek nezodpovězena, insolvenční řízení Autor považuje za poslední platformu obrany, která je přístupná i obětem směnečného zneužití, jejichž procesní pozice se může jevit jako zcela beznadějná.

V otázkách obrany před nekalými praktikami v umořovacím řízení lze konstatovat, že i když po rekonstrukci došlo k částečné změně v právní úpravě umořovacího řízení, z hlediska zneužití směnky k žádnému zásadnímu posunu nedošlo. Umořovací řízení přináší rizika, která zpravidla nelze předem eliminovat. Tím více by dlužník měl dbát řádného procesního postupu, pokud se dozví o tom, že se někdo snaží umořit směnku, kterou nikdy nepodepsal.

Cílem této práce bylo poskytnout dlužníkovi základní osnovu hmotněprávních a procesních prostředků, které mohou posloužit k jeho obraně v případě, že se stane obětí směnečného zneužití. Při bližším zkoumání jednotlivých preventivních opatření i

následných procesních prostředků vyvstává řada navazujících otázek, kterým dosud v literatuře a judikatuře pozornost věnována nebyla. Autor se proto pokusil v těchto případech vždy poskytnout své stanovisko a vyvodit pozitivní závěry pro směnečného dlužníka. V soudní praxi lze v posledních letech jednoznačně pozorovat snahu ochránit dlužníka před směnečným zneužitím, každý dlužník by tudíž při své obraně měl využít všech myslitelných právních argumentů, jež se nabízí. Právě v jeho konkrétním případě směnečného zneužití totiž může dojít k bezprecedentnímu prolomení směnečné přísnosti a založení zcela nové etapy směnečněprávní judikatury.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Autor	Autor této rigorózní práce.
Občanský zákoník (OZ)	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon směnečný a šekový (ZSŠ)	Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.
Obchodní zákoník, (ObchZ)	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Občanský soudní řád (OSŘ)	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon o cenných papírech	Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.
Insolvenční zákon (InsZ)	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon o zvláštních řízeních soudních (ZZŘS)	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

JUDIKATURA

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10.4.1933, sp. zn. Rv II 219/33, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 12513.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17.8.1929, sp. zn. Rv I 995/29, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 9119.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 27.9.1930, sp. zn. Rv II 799/29, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 10189.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5.8.1937, sp. zn. R III 423/37, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 16268.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.2.1935, sp. zn. Rv I 2869/34.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích Nc 1232/1994.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1.3.1995, sp. zn. 5 Cmo 358/94.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4.4.1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.5.1996, sp. zn. 5 Cmo 448/1995.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.11.1996, sp. zn. 5 Cmo 466/1995.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.2.1997, sp. zn. 5 Cmo 11/96.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25.3.1997, sp. zn. 5 Cmo 615/1995.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze, ze dne 25.3.1997, sp. zn. 5 Cmo 615/95.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.3.1997, sp. zn. 11 Cmo 30/1997.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.3.1997, sp. zn. 11 Cmo 30/97.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27.5.1997 sp. zn. 5 Cmo 143/1996.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.9.1997, sp. zn. 5 Cmo 437/97.

- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.11.1997, sp. zn. 5 Cmo 593/1996.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19.11.1997, sp. zn. 5 Cmo 22/1997
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3.12.1997, sp. zn. 9 Cmo 240/97.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23.2.1998, sp. zn. 5 Cmo 584/96.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12.5.1998, sp. zn. 5 Cmo 14/1997.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13.7.1998, sp. zn. 9 Cmo 3/98.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13.10.1998, sp. zn. 5 Cmo 125/98.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12.1.1999, sp. zn. 5 Cmo 497/1998.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12.1.1999, sp. zn. 5 Cmo 497/1998.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28.1.1999, sp. zn. 9 Cmo 431/98.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25.5.1994, sp. zn. 5 Cmo 179/1999.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2.2.1999, sp. zn. 32 Cdo 519/98.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.3.1999, č. j. 32 Cdo 2383/98-73.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2.3.1999, č. j. 32 Cdo 2383/98-73.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.3.1999, sp. zn. 32 Cdo 2383/98.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.4.1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.6.1999, sp. zn. 9 Cmo 160/99.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3.8.1999, sp. zn. 5 Cmo 74/1999.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6.10.1999, sp. zn. 9 Cmo 306/97.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.1.2000, sp. zn. 5 Cmo 332/1999.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.2.2000, sp. zn. 5 Cmo 13/1999.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.9.2000, sp. zn. 29 Cdo 901/2000.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24.10.2000, sp. zn. 5 Cmo 342/2000.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3.1.1940, sp. zn. R II 271/39, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 1754.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.2.2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000.

- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6.3.2001, sp. zn. 9 Cmo 533/2000.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17.9.2001, sp. zn. 9 Cmo 44/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2001, sp. zn. 29 Cdo 1937/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2002, sp. zn. 29 Cdo 2074/2000
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.3.2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2002, sp. zn. 20 Cdo 554/2002.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17.3.2003, sp. zn. 9 Cmo 426/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.3.2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.5.2003, sp. zn. 33 Odo 202/2002.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16.7.2003, sp. zn. 9 Cmo 212/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.8.2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2003, sp. zn. 5 Cmo 353/2003.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8.10.2003, sp. zn. 29 Odo 454/2003.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31.10.2003, sp. zn. 24 Co 210/2003.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.11.2003, sp. zn. 9 Cmo 342/2003.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17.2.2004, sp. zn. 5 Cmo 516/2003.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.3.2004, sp. zn. 9 Cmo 7/2003.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.4.2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4.5.2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1.6.2004, sp. zn. 7 Cmo 394/2002.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15.6.2004, sp. zn. 7 Cmo 159/2002.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13.7.2004, sp. zn. 5 Cmo 242/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7.9.2004, sp. zn. 22 Cdo 1567/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.9.2004, sp. zn. 22 Cdo 1567/2004.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.10.2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004.

- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16.11.2004, sp. zn. 5 Cmo 406/2004.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7.12.2004, sp. zn. 5 Cmo 552/2003.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.12.2004, sp. zn. 20 Cdo 1570/2003.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.4.2005, sp. zn. 12 Cmo 408/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2005, sp. zn. 29 Odo 346/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.5.2005, sp. zn. 29 Odo 628/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.7.2005, sp. zn. 29 Odo 900/2004.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12.10.2005, sp. zn. 5 Cmo 359/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.11.2005, sp. zn. 29 Odo 1261/2004.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13.1.2006, sp. zn. 12 Cmo 233/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.3.2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25.4.2006, sp. zn. 5 Cmo 73/2006.
- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 14.6.2006, č. j. 22 Cm 14/2004-69.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2006, sp. zn. 29 Odo 1685/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2006, sp. zn. 29 Odo 459/2005.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.2.2007, sp. zn. 12 Cmo 391/2006.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1.3.2007, č. j. 4 Cmo 478/2006-100.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1.3.2007, č. j. 4 Cmo 478/2006-100.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.3.2007, sp. zn. 29 Odo 1102/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.5.2007, sp. zn. 29 Odo 194/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.7.2007, sp. zn. 29 Odo 63/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2007, sp. zn. 29 Odo 574/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.8.2007, sp. zn. 20 Cdo 2833/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.9.2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006.

- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.11.2007, sp. zn. III. ÚS 372/06.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.12.2007, sp. zn. 29 Odo 1636/2005.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.3.2008, sp. zn. 5 Cmo 5/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3.2008, sp. zn. 29 Odo 818/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 29.4.2008, sp. zn. 29 Cdo 1650/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.4.2008, sp. zn. 29 Cdo 1650/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.5.2008, sp. zn. 29 Odo 1799/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.5.2008, sp. zn. 32 Odo 940/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.5.2008, sp. zn. 29 Odo 808/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.7.2008, sp. zn. 29 Cdo 1484/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.7.2008, sp. zn. 20 Cdo 2273/2008.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31.7.2008, sp. zn. 5 Cmo 267/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.8.2008, sp. zn. 20 Cdo 4548/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Cdo 509/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2008, sp. zn. 29 Odo 1446/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9.2008, sp. zn. 28 Cdo 1869/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.10.2008, sp. zn. 20 Cdo 3044/2007.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13.11.2008, sp. zn. MSPH 95 INS 2212/2008, 2 VSPH 207/2008-B.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19.11.2008, č. j. 4 Cmo 191/2007-375.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21.11.2008 sp. zn. KSHK 40 INS 2900/2008, 1 VSPH 165/2008-A.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2008, sp. zn. 29 Odo 1621/2006.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.1.2009, sp. zn. 5 Cmo 487/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.2.2009, sp. zn. 29 Cdo 2327/2007.

- Nález Ústavního soudu ze dne 26.3.2009, sp. zn. III. ÚS 3300/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2009, sp. zn. 29 Cdo 2387/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2009, sp. zn. 29 Cdo 3716/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.6.2009, sp. zn. 23 Cdo 1358/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2009, sp. zn. 29 Cdo 3727/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.8.2009, sp. zn. 29 Cdo 5260/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2009, sp. zn. 33 Cdo 1109/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2009, sp. zn. 33 Cdo 1109/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.9.2009, sp. zn. 29 Cdo 4722/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.9.2009, sp. zn. 29 Cdo 4722/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.2009, sp. zn. 29 Cdo 283/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2009, sp. zn. 29 Cdo 3478/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 27.1.2010, sp. zn. 29 NSCR 1/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.2.2010, sp. zn. 20 Cdo 2131/2008.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18.2.2010, sp. zn. II. ÚS 3042/08.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2010, sp. zn. 29 Cdo 1181/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.4.2010, sp. zn. 29 Cdo 2469/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.6.2010, sp. zn. 28 Cdo 4497/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8.6.2010, sp. zn. 29 Cdo 998/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.8.2010, sp. zn. 29 Cdo 157/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.8.2010, sp. zn. 32 Cdo 2056/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2010, sp. zn. 20 Cdo 5407/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2010, sp. zn. 20 Cdo 5407/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.10.2010, sp. zn. 29 Cdo 176/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2.12.2010, sp. zn. 20 Cdo 436/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.01.2011, sp. zn. 29 Cdo 945/2009.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.4.2011, sp. zn. 20 Cdo 2031/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.2011, sp. zn. 29 Cdo 1164/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.5.2011, sp. zn. 29 Cdo 4150/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2011, sp. zn. 20 Cdo 2612/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2011, sp. zn. 29 Cdo 1270/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2011, sp. zn. 29 Cdo 2031/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2011, sp. zn. 29 Cdo 2031/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2011, sp. zn. 29 NSCR 13/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2013, sp. zn. 14/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 31.1.2012, sp. zn. 29 NSCR 52/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2012, sp. zn. 29 NSCR 52/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2012, sp. zn. 21 Cdo 3776/2010.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18.3.2012 sp. zn. 9 Cmo 571/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp. zn. 20 Cdo 2432/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.5.2012, sp. zn. 29 Cdo 690/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.6.2012, sp. zn. 29 NSCR 46/2011.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25.7.2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25.7.2012, sp. zn. I. ÚS 988/12..
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.7.2012, sp. zn. 29 Cdo 2866/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR, ze dne 16.8.2012, sp. zn. 20 Cdo 7/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.9.2012, sp. zn. 21 Cdo 4379/2011.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3.10.2012, sp. zn. 9 Cmo 95/2010.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16.10.2012, sp. zn. Pl. ÚS 16/12.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2012, sp. zn. 20 Cdo 1767/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2012, sp. zn. 29 Cdo 3045/2010.

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR, ze dne 12.12.2012, sp. zn. 20 Cdo 3714/2011.
- Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne dne 12.12.2012, sp. zn. 40 ICm 2509/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.2.2013, sp. zn. 20 Cdo 1394/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2013, sp. zn. 29 Cdo 2600/2011.
- Rozsudek Vrchního soudu ze dne 4.3.2013, sp. zn. 9 Cmo 525/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.3.2013, sp. zn. 20 Cdo 868/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.4.2013, sp. zn. 29 Cdo 692/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 30.4.2013, sp. zn. 29 NSCR 29 NSCR 19/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 30.4.2013, sp. zn. 29 NSCR 29/2011.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18.7.2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10-1.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.10.2013, sp. zn. 9 Cmo 109/2013.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.10.2013, č. j. 9 Cmo 186/2013-135.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2013, sp. zn. 20 Cdo 1701/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.11.2013, sp. zn. 21 Cdo 3489/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2013, sp. zn. 54 INS 9511/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2013, sen. zn. 29 NSČR 63/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2014, sp. zn. KSHK 40 INS 178/2010 40 ICm 279/2010 29 ICdo 4/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2014, sp. zn. 29 ICdo 4/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2014, sp. zn. 29 Cdo 2/2011.
- Nález Ústavního soudu ze dne 19.6.2014, sp. zn. III. ÚS 980/13.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.6.2014, sp. zn. 21 Cdo 2682/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 30.9.2014, sp. zn. 29 Cdo 3407/2012.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2014, sp. zn. KSBR 30 INS 685/2011, 30 ICm 1056/2011, 29 ICdo 18/2012.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10.12.2014, sp. zn. 5 Cmo 371/2014.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze, ze dne 30.3.2015, sp. zn. 104 VSPH 545/2014-53 65 ICm 3/2014 104 VSPH 545/2014-53
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 28.5.2015, sp. zn. 29 Cdo 1970/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.7.2015, sp. zn. 26 Cdo 4188/2014.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31.8.2015, sp. zn. II. ÚS 1287/14.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.10.2015, sp. zn. 29 Cdo 2/2014.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.11.2015, sp. zn. 104 VSPH 663/2015-42, 79 ICm 2753/2014, 104 VSPH 663/2015-42.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.11.2015, sp. zn. 79 ICm 2753/2014, 104 VSPH 663/2015-42.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne dne 30.11.2015, sp. zn. 2015104 VSPH 663/2015-42 79 ICm 2753/2014 104 VSPH 663/2015-42.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2015, sp. zn. 29 Cdo 44/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.12.2015, sp. zn. 31 Cdo 4087/2013.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 20.1.2016, sp. zn. KSLB 87 INS 24934/2014, 1 VSPH 625/2015.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 3.2.2016, sp. zn. I. ÚS 276/16 – 1.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.2.2016, sp. zn. 29 Cdo 1245/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.2.2016, sp. zn. 29 Cdo 310/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.3.2016, sp. zn. 29 Cdo 372/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.2016, sp. zn. 29 Cdo 1653/2014.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15.8.2016, sp. zn. 79 ICm 1382/2013 102 VSPH 328/2016-324.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12.9.2016, sp. zn. 5 Cmo 322/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.10.2016, sp. zn. 21 Cdo 5591/2015.

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2016, sp. zn. 29 Cdo 2344/2015.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 22.11.2016, sp. zn. I. ÚS 3492/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24.1.2017, sp. zn. III. ÚS 1293/16.

MONOGRAFIE

- BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., a kol.: *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 767 s. ISBN 978-80-7400-528-2.
- HÁSOVÁ, J. a kol.: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1504, str. 19. ISBN 978-80-7400-555-8.
- HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009, xxii, 1459 s., ISBN 978-80-7400-059-1.
- HUBÁČKOVÁ-SVOBODOVÁ, V. *Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky*. 1. vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1.
- HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s. ISBN 978-80-7400-535-0 IV.
- CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009. 189 s. ISBN 978-80-7201-756-0.
- CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*, 1. Díl směnky, Praha: Linde, 2006, ISBN 80-7201-570-2.
- JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení - soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. Vydavatel Karel Havlíček, 1. vydání, 2014, 978-80-87109-46-5.
- KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s. ISBN 978-80-7357-965-4, dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: KO191_1950CZ).
- KOVAŘÍK, Z. *Přehled judikatury směnečná judikatura*. 4. rozš. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2010, 190 s. ISBN 978-80-7357-530-4.
- KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha C. H. Beck, 2011, 642 s. ISBN 978-7400-402-5.

- KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha C. H. Beck, 2009. 128 s. ISBN 978-80-7400-182-6.
- KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový komentář*. 6. dopl. vyd. Praha C. H. Beck, 2014, 543 s. ISBN 978-80-7400-361-5.
- KOZÁK, J, DADAM, L. a kol. *Insolvenční zákon: Komentář*. Wolters Kluwer. citováno ze systému ASPI, ASPI_ID KO182_2006CZ. ISSN: 2336-517X.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 87. ISBN 978-80-7400-529-9.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxxi, 979 stran. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.
- LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 802-1011-61-0.
- MAREK, R. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2013, xxx, 431 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-466-7.
- MELZER, F. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Vydání první. Praha: Leges, 2013. 1 svazek. ISBN 978-80-87576-73-1.
- RICHTER, O. *Věřitelé a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 103. ISBN 978-80-7400-549-7
- ROUČEK, F. *Jednotný směnečný řád (vládní nařízení ze dne 19. prosince 1940, č. 111 Sb. z. a n.)*, dostupný z databáze ASPI (ASPI ID: LIT566CZ).
- SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1276 s. ISBN 978-80-7400-499-5.
- SVEJKOVSKÝ, J., DEVEROVÁ, L. a kol. *Právnické osoby v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 540. ISBN 978-80-7400-445-2.

- SVOBODA, K. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015. xxi, 1032 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.
- ŠVAMBERG, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Vyd. 1. Praha: Palásek a Kraus, 1947. 295 s. Sborník hospodářského práva; sv. 3.
- ŠVAMBERG, G. *Naše jednotné směnečné právo: systematický výklad nového směnečného práva vydaného vl. nař. č. 111/41 a 112/41 Sb. za účelem zavedení směnečných úmluv ženevských*. Praha: V. Palásek a Frant. Kraus, 1941. 294 s.
- ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ M., HULMÁK, M. a kolektiv. *Občanský zákoník I, II, 2*. vydání, Praha 2009, 2321 s. ISBN 978-80-7400-108-6.
- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014, 624 s., str. 350.

ODBORNÉ ČLÁNKY

- ČERNOHLÁVEK, J. Spory o pravost podpisu a znalecké posudky, *Bulletin advokacie*, č. 4/2016, s. 22.
- ČERVENKA, J. K rozhodování soudů ve věci rubopisu směnky a nařízení exekuce. *Bulletin advokacie*, č.7-8/2011, s. 44.
- DĚDIČ, J. Podpisy na směnce. *Profit speciál č. 44/1995 (příloha)*, s. 4 – 5.
- DERKA L. Námitka směnečného dlužníka v soudním řízení o zaplacení směnky, že majiteli směnky nic nedluží. *Právní rozhledy*, č. 19/2008, s. 721.
- DERKA, L. Kauza směnky. *Obchodní právo*, č. 2013/10 s. 367.
- DERKA, L. Námitka nesvobody vůle při podpisu směnky. *Obchodní právo* roč. 14, č. 9/2005, s. 28 – 32.
- DERKA, L. Námitka směnečného rukojmího, že blankosměnka byla nesprávně vyplněna. *Obchodní právo Časopis pro obchodně právní praxi*, roč. 16, č. 5, s. 29 – 33.

- DERKA, L. Námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu; neoprávněné doplnění data splatnosti do směnky na viděnou. *Obchodní právo rok: 2012* číslo: 12 strana: 450.
- DERKA, L. Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 25.
- DERKA, L. Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 25
- DERKA, L. Využití zajišťovacích směnek v podnikatelské činnosti. *Soudce* č. 5-6/2011, časopis vydávaný Soudcovskou unií České republiky.
- DERKA, L. Využití zajišťovacích směnek v podnikatelské činnosti. *Komorní listy* 3/2011, s. 11.
- ELIÁŠ, K. Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování. *Ad Notam* 3/1996, s. 52.
- FEJTA, J. GRULICH, T. Ještě k aplikaci § 334 obchodního zákoníku a povaze tzv. zajišťovací směnky. *Právní rozhledy* č. 12/2001, s. 604 – 606.
- GRULICH, T. Ještě k osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*, 2000, č. 11, s. 31.
- GRULICH, T. Ještě k osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*, 11/2000, s. 31.
- CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce* č. 4/1999. (příloha).
- CHALUPA, R. Depozitní a depotní směnky. *Právní rozhledy*. 1996 č 4, s. 142.
- CHALUPA, R. Důkazní břemeno v řízení o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12.
- CHALUPA, R. Důkazní břemeno v řízení o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12
- CHALUPA, R. Indosament a jeho pravidelné účinky. *Právní rádce*, 1210-4817 4/11 (1996), s. 15-17.
- CHALUPA, R. Kauzální námitky a kauzální povaha směnky. *Právní rádce* 10/2015, s. 38-43.

- CHALUPA, R. Koncentrace směnečného rozkazního řízení – černá díra na spravedlnost. *Jurisprudence*, Wolters Kluwer a.s., 2015, č. 1, s. 24-36.
- CHALUPA, R. Osamostatnění zajišťovací směňky. *Právní rádce*, 2000, č. 7, s. 18.
- CHALUPA, R. Směnka na jméno a směňka na doručitele. *Právní rozhledy*. 1996, r. 4, č. 10, s. 442-447.
- CHALUPA, R. Uplatnění směnečné pohledávky v insolvenčním řízení. *Konkursní noviny*, Cooper Press s.r.o., 2015, roč. 18, č. 10.
- CHALUPA, R. Uplatnitelnost kauzálních námitek směnečnými rukojmími. *Právní rádce*, 1210-4817 Roč. 19, č. 9 (2011), s. 17-24.
- CHALUPA, R. Zajišťovací směňka z pohledu dlužníka. *Právní rádce*, 2000. č. 8, str. 11.
- JABLONKA, B. Podpis na zmenke z pohľadu viazanosti konajúcich osob. *Právní rozhledy* 8/2003, s. 424.
- JURÁŠ, M. Námitky ve směnečném řízení z pohledu ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2013, č. 6, str. 21.
- KOKEŠ, J. Problematika podepisování právnických osob - podnikatelů na vlastních směňkách. *Právní rozhledy* 10/2002, s. 505.
- KOTÁSEK, J. Blankosměňka z pohledu dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1999, č. 3, s. 284
- KOTÁSEK, J. Cenný papír v § 514 NObčZ - správná definice v nesprávném kontextu? *Obchodněprávní revue* 9/2013, s. 256.
- KOTÁSEK, J. Indosace směňky a vyloučení námitek směnečného dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno Masarykova univerzita. Právnická fakulta, roč. 8, č. 3s. 342-351. 2000.
- KOTÁSEK, J. K některým praktickým aspektům blankosměňky. *Bulletin advokacie* 9/1998.
- KOTÁSEK, J. Ke směnečným námitkám. *Obchodní právo, časopis pro obchodně právní praxi*, 2000, roč. 9, č. 11, s. 2-16.

- KOTÁSEK, J. Směnka a její kauza. *Právní rozhledy* 1210-6410 Roč. 5, č. 12 (1997), s. 615-620.
- KOTÁSEK, J.. K výkladu směnečných doložek aneb opravdu „musí přísnost bejt“? In BEJČEK, J; KOŽIAK, Jaromír. *Poceta Petru Hajnovi k 75. narozeninám*. 1. vyd. Praha Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 151-159. ISBN 9788073575106.
- KOVAŘÍK, Z. Důsledky promlčení směnečných závazků. *Právní rozhledy* č. 9/2001, s. 414.
- KOVAŘÍK, Z. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy* 8/2010, s. 267.
- KOVAŘÍK, Z. Ke vztahu závazků směnečných a smluvních. *Právní rozhledy* č. 1/1994
- KOVAŘÍK, Z. Námitky, námitkové řízení proti směnečnému platebnímu rozkazu. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 10, str. 15 a násl.
- KOVAŘÍK, Z. Některé problémy směnečných podpisů. *Obchodní právo*. 2003, r. 12, č. 5, s. 6-18.
- KOVAŘÍK, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. *Bulletin advokacie*, č. 5/2004, s. 15.
- KOVAŘÍK, Z. Směnečné smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, č. 9, s. 443.
- KOVAŘÍK, Z. Úskalí směnečného rukojemství. *Bulletin advokacie* 1/2003, s. 56.
- KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy*, č. 1/2007, s. 10.
- KOVAŘÍK, Z. Zajišťovací směnky a některé další otázky směnek ve světle soudních rozhodnutí. *Soudní rozhledy*, 2004, č. 8, s. 281
- ONDREJOVÁ, D. K některým problémovým otázkám spojeným s vymáháním zajišťovacích směnek. *Obchodněprávní revue*, 11-12/2012, s. 313.
- ONDREJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné "blanko" dlužníky. *Právní fórum*, Praha Wolters Kluwer, a. s., 2010, 11, 6 s.

- ONDREJOVÁ, D. Umoření směnky: všemocná justice či nedůsledný zákonodárce? *Bulletin advokacie* 7/2008, s. 30
- PAŘÍZEK, I. Směnka a rozhodčí řízení. *Právní rozhledy*, 2002, č. 1, s. 6.
- PAŘÍZEK, I. Zajišťovací směnka v exekuci, *Právní rozhledy* 12/2013, s. 444.
- PAŘÍZEK, I. Zajišťovací směnka v exekuci, *Právní rozhledy* 12/2013, s. 444.
- POHL, T. Průvodce advokáta základy směnečného práva (1. část), *Bulletin advokacie* 5/1995, s. 22.
- POHL, T. Průvodce advokáta základy směnečného práva (Dokončení - 1. část viz č. 5/95), *Bulletin advokacie* 6-7/1995, s. 31.
- PSCHIEDT, J. *Aplikace ustanovení § 17 zákona č. 191/1950 sb., směnečného a šekového*, [online], dostupné z: www.advokatijelinek.cz/aplikace-ustanoveni-17-zakona-c-1911950-sb-smenecneho-a-sekoveho.html, [citováno dne 19.11.2016].
- RICHTER, T., Úpadek pro platební neschopnost v judikatuře Nejvyššího soudu. *Bulletin advokacie*, č. 10/2016, s. 27.
- ŘÍHA, M. RYSLOVÁ, K. Konec směnečné přísnosti? Aneb nad jedním rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR. *Právní rozhledy*. 2011, č. 9 s. 310-314.
- SADECKÝ, L. Právní souvislosti zmocňovacího rubopisu (prokurandosamentu). *Právní rozhledy* 19/2011, s. 690.
- SVOBODA, K. Otazníky v řízení o umoření listiny. *Jurisprudence*. 2014, č. 6, str. 41.
- TRAUIG, V. Převod zajišťovací směnky, *Právní rádce* 3/2009, s. 27.
- ZAPLETAL, P. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu, *Právní rozhledy* 11/1999, str. 610.
- ZÁVORA, J. Adresné závěry znaleckých posudků určujících pravost podpisu. *Bulletin advokacie* 11/2012, s. 24.

ABSTRAKT

Cílem práce je poskytnout přehled nejvýznamnějších prostředků obrany proti zneužití zajišťovací směňky. Pozornost je věnována jak preventivním opatřením před vystavením zajišťovací směňky, tak problematice procesních nástrojů dostupných dlužníkovi v řízení nalézacím, exekučním, insolvenčním i umořovacím.

Vedle právních předpisů a odborné literatury čerpal Autor zejména z tuzemských soudních rozhodnutí. Rigorózní práce je členěna do sedmi kapitol.

První kapitola přináší nezbytný teoretický základ vztahující se k základní problematice právní úpravy, abstraktnosti a řádného využití zajišťovací směňky. V nezbytně nutném rozsahu jsou rovněž předmětem výkladu institut blankosměňky a převody vlastnického práva ke směnce.

Druhá kapitola se věnuje konkrétním jednáním naplňujícím znaky nepoctivé dispozice se zajišťovací směňkou. Tyto případy směnečného zneužití zahrnují různé formy excesivního uplatnění zajišťovací směňky, které jsou často doprovázeny snahou připravit dlužníka o možnost pozdější obrany. Opomenuty nejsou ani rozmanité formy zásahů do směnečného textu a zneužití institutu směnečného rukojemství.

Třetí kapitola je následně zaměřena na konkrétní hmotněprávní opatření, která jsou způsobilá v budoucnu významným způsobem minimalizovat rizika zneužití, a to jak ve fázi před vystavením zajišťovací směňky, tak při plnění na ní a na zajištěný dluh.

Čtvrtá kapitola shrnuje zásadní informace důležité pro postup dlužníka v nalézacím řízení, které má zpravidla podobu zkráceného řízení následujícího po vydání směnečného platebního rozkazu. Vedle námitek obsahujících tradiční směnečněprávní argumentaci se Autor snaží pracovat rovněž s alternativními prostředky obrany, mezi které patří obecný korektiv dobrých mravů.

Kapitoly pátá a šestá jsou potom věnovány procesním prostředkům v exekučním a insolvenčním řízení, které jsou dostupné také dlužníkům, kteří svoji obranu v nalézacím řízení opomenuli uplatnit, anebo z nějakého důvodu nebyli při jejím uplatnění úspěšní.

Tématem sedmé kapitoly jsou možnosti obrany proti neoprávněnému umoření zajišťovací směňky.

V závěru práce jsou shrnuty klíčové poznatky z jednotlivých kapitol.

ABSTRACT

The purpose of the thesis is to provide an overview of the debtor's defense against the securing promissory note misuse. This concerns both available preventive measures executable before the issue of the promissory note and subsequent legal motions in the civil contentious proceedings, decision enforcement, insolvency and redemption proceedings.

The domestic case law has been the source of the thesis, however, the relevant literature and applicable laws have been taken into account as well. The thesis consists of seven chapters.

The first chapter deals with a brief theoretical introduction of the applicable laws, securing promissory note abstract nature and appropriate purpose of the securing promissory note. The incomplete instruments and ownership transfers issues are also covered.

The second chapter focuses on the specific abusive actions related to the securing promissory note. This concerns particularly excessive claims accompanied by debtor's defense elimination. Forgery and aval guarantee abuse conduct related to the securing promissory note are reviewed as well.

The third chapter provides a comprehensive view into substantive acts to be carried out in order to avoid risks when issuing the securing promissory note and when paying the promissory note debts.

The fourth chapter describes key factors of the civil contentious proceedings that are crucial for the debtor's defense whilst the unique nature of the promissory note proceedings is described. The traditional reasoning contemplated by the promissory note law is updated with an alternative reasoning arising among others under the good manners doctrine.

The fifth and sixth chapters deal with the procedural motions of enforcement and insolvency proceedings available particularly to debtors who resigned on or failed with their defense in the previous civil proceedings.

The seventh chapter finally provides an insight into redemption proceedings abuse and the relevant motions to avoid it.

The final part of the thesis summarizes the key facts and conclusions.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS

- obrana proti zneužití práva / defense against the abuse of rights
- zajišťovací směnka / security promissory note
- exekuční, insolvenční a umořovací řízení / enforcement, insolvency and redemption proceedings

NÁZEV RIGORÓZNÍ PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE / TITLE OF THE THESIS IN ENGLISH

- Substantive and procedural defense against the abuse of security promissory note